

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Neringos Urbonienės,
IV kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

**Intelektinės nuosavybės teisių gynimas: Direktyvos 2004/48/EB
įgyvendinimo ES valstybėse narėse aspektai**

Vadovas: doc. dr. Vytautas Mizaras

Recenzentas: asist. Marius Jakutavičius

Vilnius 2007

Turinys

Įvadas	2
I. Direktyvos bendra charakteristika	6
1. DIREKTYVOS 2004/48/EB PRIĖMIMO GENEZĖ	6
2. DIREKTYVOS 2004/48/EB TAIKYMO SRITIS IR REGULIAVIMO APIMTIS	10
3. DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMO ES VALSTYBĖSE NARĖSE BENDRAS APIBŪDINIMAS	14
II. Direktyvos nuostatos, susijusios su intelektinės nuosavybės teisių gynimo principais	17
1. BENDRI VALSTYBIŲ NARIŲ ĮSIPAREIGOJIMAI	17
2. ASMENYS, TURINTYS TEISĘ REIKŠTI REIKALAVIMUS DĖL TEISIŲ GYNIMO	18
3. TEISIŲ TURĖTOJŲ PREZUMPCIJOS	21
III. Direktyvos nuostatos, susijusios su procesinėm priemonėm ir jų įgyvendinimu	24
1. ĮRODYMAI IR JŲ UŽTIKRINIMAS	24
1.1. Įrodymų pateikimas	24
1.2. Įrodymų pakankamumo taisyklė	28
1.3. Įrodymų užtikrinimo priemonės	30
2. LAIKINOSIOS APSAUGOS PRIEMONĖS	38
IV. Materialiniai teisių gynimo būdai ir priemonės	47
1. TEISMO DRAUDIMAI	47
2. ŽALOS ATLYGINIMAS	49
3. ATKURIAMOSIOS PRIEMONĖS	59
4. TEISMO SPRENDIMO PASKELBIMAS	64
5. ALTERNATYVIOSIOS PRIEMONĖS	67
6. TEISĖ Į INFORMACIJĄ	71
Išvados	78
Literatūros sąrašas	83

Ivadas

Temos aktualumas. Intelektinės nuosavybės teisių gynimas suteikia galimybę visiškai įgyvendinti teisių turėtojo subjektinę teisę. Būtent teisių gynimas suteikia teisių turėtojui galimybę atkurti pažeistas teises, jas pripažinti, apsaugoti nuo gresiančių ir kartotinių tolesnių pažeidimų, pašalinti bet kokius teisei pažeidžiančius veiksmus, galiausiai, kompensuoti dėl pažeidimo patirtą turtinę ir neturtinę žalą¹. Intelektinės nuosavybės apsauga yra siejama ne tik su privačiu, bet ir viešuoju interesu. Neužtikrinus veiksmingo ir efektyvaus teisių gynimo slopinamas kūrybingumas ir inovacijos, mažėja investicijos, iškreipiama konkurencija, kenkiama valstybių narių darbo rinkai, mokesčių sistemai, vartotojų teisių apsaugai.

Iš kitos pusės, intelektinės nuosavybės teisių gynimo klausimai ilgą laiką išliko valstybių nacionalinio reguliavimo prerogatyva, o tarptautinės teisės aktai apibrėždavo tik teisių gynimo gaires ir principus. Todėl atskirose valstybėse intelektinės nuosavybės teisių gynimo reglamentavimas bei apsaugos lygis labai skyrėsi.

Tarptautiniu lygmeniu teisių gynimo klausimai universaliu mastu reguliuojami 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos (toliau - PPO) sutartyje dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (toliau - TRIPS sutartis)². Nors fragmentiškai teisių gynimo klausimai buvo reglamentuoti ir kitose tarptautinėse sutartyse, TRIPS sutartis pirmą kartą nustatė išsamų daugiašalį taisyklių rinkinį, kuris taikomas visų rūšių intelektinės nuosavybės teisėms. TRIPS sutarties III dalis skirta būtiniausiems intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo ir gynimo standartams, kuriuos turi priimti visos PPO narės. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo (toliau – Direktyva) yra antrasis svarbus teisės aktas, skirtas intelektinės nuosavybės teisių gynimo nuostatomis harmonizuoti. Kaip konstatuojama Direktyvos preambulėje (7 ir 8 punkte), nepaisant TRIPS sutarties pastangų unifikuoti kai kurių teisių gynimo klausimų sprendimą ir nustatyti efektyvų teisių gynimo mechanizmą, teisinė padėtis Europos Bendrijoje tebėra labai nevienoda. Intelektinės nuosavybės teisių gynimo skirtumai įtakoja prekybą tarp valstybių narių, turi neigiamą poveikį konkurencijos santykiams vidaus rinkoje ir iškreipia konkurenciją. Todėl būtina užtikrinti, kad materialinė intelektinės nuosavybės teisė, kuri šiuo metu

¹ Teisių gynimo apibrėžimas yra pateiktas monografijoje: MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003.

² Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (1C priedas prie 1994 m. balandžio 15 d. Sutarties dėl Pasaulio prekybos organizacijos įsteigimo) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620).

sudaro dalį *acquis communautaire*, būtų veiksmingai taikoma Bendrijoje. Atkreiptinas dėmesys, kad Direktyva yra skirta harmonizuoti tik civiliniams gynimo būdams, nors idėjos harmonizuoti baudžiamąsias sankcijas už intelektinės nuosavybės teisės pažeidimus nėra atsisakyta.

Darbe analizuojamos Direktyvos 2004/48/EB nuostatos, susijusios su intelektinės nuosavybės teisės gynimo būdais, priemonėmis ir procedūromis bei vertinamas šių nuostatų įgyvendinimas ES valstybių narių nacionalinėje teisėje. Analizei pasirinktos ne visos 27 ES valstybės narės, o tos, kurios turi didžiausias tradicijas šioje srityje ir esminius egzistavimo skirtumus. Be to, konkrečių valstybių pasirinkimą apribojo tas faktas, kad nemaža dalis valstybių Direktyvos iki šiol neįgyvendino³, o kai kurios netgi neturi viešai paskelbtų teisės aktų projektų. Todėl buvo apsiribota Jungtine Karalyste, Vokietija, Prancūzija ir Lietuva. Atkreiptinas dėmesys, kad Vokietijoje ir Prancūzijoje taip pat Direktyva nėra įgyvendinta, tačiau šios valstybės paskelbė nacionalinių teisės aktų pakeitimo projektus⁴, kuriais remiantis galima daryti išsamesnę analizę.

Darbo tikslas – išanalizuoti intelektinės nuosavybės teisės gynimo būdus, priemones ir procedūras, numatytas Direktyvoje 2004/48/EB, ir įvertinti šių nuostatų įgyvendinimo Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Prancūzijos teisėje ypatumus.

Siekiant šio tikslo, darbe :

- 1) apibūdinama 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos priėmimo raida, taikymo sritis ir reguliavimo apimtis;
- 2) analizuojamos Direktyvos intelektinės nuosavybės teisių gynimo nuostatos;
- 3) vertinimas atskirų Direktyvos nuostatų įgyvendinimas Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Prancūzijos teisėje.

Tyrimo objektas – Direktyvos 2004/48/EB nuostatų analizė ir Direktyvos įgyvendinimo Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Prancūzijos teisėje vertinimas.

Darbe nėra plačiai analizuojamos visos Direktyvos nuostatos, o apsiribojama tik tomis, kurios susijusios su intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdais, priemonėmis ir procedūromis. Nesiekama nagrinėti visų teisinių gynimo būdų bei išsamiai gvildinti teisių gynimo nuostatas ir jų taikymo praktiką analizuojamose valstybėse. Pagrindinis

³ 2006 m. spalio mėn. Komisija net 12 valstybių narių - Belgijai, Prancūzijai, Vokietijai, Graikijai, Latvijai, Liuksemburgui, Maltai, Nyderlandams, Lenkijai, Portugalijai, Slovakijai ir Švedijai nusiuntė pagrįstos nuomonės forma prašymą įgyvendinti Direktyvą 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo. Direktyvos nuostatos valstybių narių nacionalinėje teisėje turėjo būti įgyvendintos iki 2006 m. balandžio 29 d.

⁴ Vokietijoje įstatymų pakeitimo projektas baigtas rengti 2006 m. sausio 3 d., jam Vyriausybė pritarė 2007 m. sausio 26 d. Prancūzijoje įstatymo projektas baigtas rengti 2007 m. vasario 7 d., tikėtina, kad tolesnis jo derinimas gali užtrukti dėl politinių procesų valstybėje.

dėmesys skiriamas atskirų teisių gynimo būdų ir priemonių esmei atskleisti ir atskirų Direktyvos nuostatų įgyvendinimo vertinimui minėtų valstybių teisėje.

Tyrimo metodai. Svarbiausias darbe naudojamas tyrimo metodas yra *lyginamasis*, kuriuo remiantis lyginama analizei pasirinktų valstybių - Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Prancūzijos, nacionalinė teisė su Direktyvos nustatytais reikalavimais bei šių valstybių nacionalinė teisė tarpusavyje. Minėtų valstybių teisė nagrinėjama neatsitiktinai. Jungtinė Karalystė, Vokietija ir Prancūzija turi galias teisės tradicijas; šių valstybių teismų ir įstatymų leidėjo sukurti intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdai ir procesinės priemonės buvo perimtos kitų valstybių, o šių valstybių geriausia teisių gynimo praktika rėmėsi Direktyvos 2004/48/EB kūrėjai. Be to, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Prancūzijos teisės sistemos reikšmingai skiriasi tarpusavyje. Todėl Direktyvos nuostatų taikymo aspektus geriausia galima atskleisti remiantis šių valstybių jurisdikcija. Taip pat, lyginant ir vertinant Direktyvos nuostatų įgyvendinimą Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Prancūzijos nacionalinėje teisėje, aiškiausiai matomi Direktyvos nuostatų įgyvendinimo ypatumai.

Darbe naudojamas *sisteminis metodas*, kuris būtinas analizuojant atitinkamas Direktyvos nuostatas, jų tarpusavio ryšį bei sąsajumą su TRIPS sutarties nuostatomis, vertinant valstybių nacionalinės teisės nuostatas. Analizuojant Direktyvos rengėjų istorinius ketinimus, Direktyvos nuostatų keitimo ir papildymo priežastis, o taip pat analizuojamų valstybių narių anksčiau galiojusių įstatymo normų taikymo praktiką, teismų praktikos, taikant tam tikrus teisių gynimo būdus, formavimąsi, pasitelkiamas *istorinis tyrimo metodas*. Siekiant kiek įmanoma geriau atskleisti Direktyvos tikslus ir uždavinius, tam tikro teisių gynimo būdo prigimtį, taikymo tikslus ir sąlygas, darbe plačiai analizuojami Direktyvos parengiamieji darbai (pranc. *travaux préparatoires*). Vadinas, neišvengiamai yra pasitelkiamas *teleologinis tyrimo metodas*. Pagaliau, naudojamas *loginis-analitinis metodas*, kuris yra būtinas aiškinantis teisės normų turinį, pateikiant išvadas.

Darbo originalumas. Pažymėtina, kad Direktyvos nuostatos, susijusios su intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdais, priemonėmis, procedūromis yra plačiai nagrinėjamos tiek Lietuvos, tiek ir užsienio autorių. Tačiau Direktyvos įgyvendinimo ES valstybių narių teisėje klausimai analizuojami gana fragmentiškai. Kai kurie autoriai nagrinėja tik tam tikrų gynimo priemonių įgyvendinimą lyginamuoju aspektu, kiti apsiriboja nacionalinės teisės lygmeniu. Šiame darbe, skirtingai nei kitų autorių darbuose, nagrinėjami visų Direktyvoje numatytų gynimo būdų, priemonių, procedūrų įgyvendinimo aspektai atskirose ES valstybėse narėse.

Tyrimo šaltiniai. Šio darbo pagrindinius šaltinius lemia aptarti jo tikslai ir jiems pasiekti taikomi metodai. Darbe remtasi tarptautiniais ir regioniniais teisės aktais, nagrinėjamų valstybių įstatymais, teismų praktika, teisės doktrina, Direktyvos ir įstatymų parengiamaisiais darbais.

Vadovautasi Direktyva 2004/48/EB ir jos parengiamaisiais darbais, TRIPS sutarties nuostatomis, susijusiomis su intelektinės nuosavybės gynyba.

Vertinant Direktyvos nuostatų įgyvendinimą Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Prancūzijos teisėje, nagrinėjami 2000 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas⁵, 2002 m. vasario 28 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas⁶, 1999 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas⁷ (toliau - ATGTĮ), 2006 m. balandžio 29 d. Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės (įgyvendinimo ir t.t.) reglamentai⁸, kuriais buvo padarytos atitinkamų įstatymų pataisos, 1998 m. gruodžio 17 d. Jungtinės Karalystės civilinio proceso taisyklės⁹, 1992 m. liepos 1 d. Prancūzijos intelektinės nuosavybės teisės kodeksas¹⁰, 1896 m. rugpjūčio 18 d. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas¹¹, 1877 m. sausio 30 d. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas¹², 1965 m. rugsėjo 9 d. Vokietijos Federacinės Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas¹³ ir kiti analizuojamų valstybių intelektinės nuosavybės teisių apsaugą reglamentuojantys įstatymai.

Daug dėmesio skirta monografijoms, Lietuvos ir užsienio leidiniuose išspausdintiems moksliniams straipsniams. Iš naudotų Lietuvos teisės doktrinos šaltinių paminėtinas prof. habil. dr. Valentino Mikelėno parengta monografija “Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai” (1995 m.), doc. dr. Alfonso Vileitos “Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras” (2000 m.), doc. dr. Vytauto Mizaro monografija “Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai” (2003 m.).

⁵ Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

⁶ Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.

⁷ Turima omenyje tiek 2003 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymo Nr. IX-1355 redakcija, tiek 2006 m. spalio 12 d. įstatymo Nr. VIII-1185 redakcija.

⁸ 2006 m. balandžio 29 d. Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės teisių (įgyvendinimo ir t.t.) reglamentai (angl. - *Intellectual Property (Enforcement, etc) Regulations 2006*).

⁹ 1998 m. gruodžio 17 d. Jungtinės Karalystės civilinio proceso taisyklės (angl. - *Civil Procedure Rules*).

¹⁰ 1992 m. liepos 1 d. Prancūzijos intelektinės nuosavybės teisės kodeksas (pranc. - *Code de la propriété intellectuelle du 1er juillet 1992*).

¹¹ 1896 m. rugpjūčio 18 d. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas (vok. - *Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. August 1896*).

¹² 1877 m. sausio 30 d. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas (vok. - *Zivilprozessordnung vom 30. Januar 1877*).

¹³ 1965 m. rugsėjo 9 d. Vokietijos Federacinės Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (vok. - *Gezetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte vom 9. September 1965*).

I. Direktyvos bendra charakteristika

1. Direktyvos 2004/48/EB priėmimo genezė

1998 m. spalio 15 d. Europos Komisija pateikė Žaliąją knygą dėl kovos su produktų ir paslaugų klastojimu ir piratavimu Vidaus rinkoje¹⁴, kurioje buvo konstatuota, kad klastojimas, piratavimas ir apskritai intelektinės nuosavybės pažeidimai yra vis platesnį mastą įgaunantis reiškinys, tampantis tarptautiniu ir keliantis rimtą grėsmę valstybių ekonomikai bei pačioms valstybėms. Europos Komisija pažymėjo, kad kova su šiuo reiškiniu yra labai svarbi Bendrijai. Taip buvo inicijuotas diskusijų ir svarstymų procesas, siekiant įvertinti klastojimo ir piratavimo daromos žalos įtaką sklandžiam Vidaus rinkos funkcionavimui, peržiūrėti intelektinės nuosavybės srityje egzistuojančią teisinę bazę ir identifikuoti problemines sritis ir reikiamus pataisymus, nustatyti, kokių veiksmų šioje srityje galėtų imtis Bendrija.

Žaliojoje knygoje buvo įvardintos keturios pagrindinės veiklos sritys, kuriose reikėtų tobulinti kovos su klastojimu ir piratavimu priemones: 1) techninių apsaugos ir identifikavimo priemonių veiksmingumą; 2) sankcijų ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo galimybių nustatymą; 3) valstybių narių nacionalinių kompetentingų valdžios institucijų administracinį bendradarbiavimą; 4) privataus sektoriaus aktyvią veiklą, kovojant su intelektinės nuosavybės teisių pažeidėjais.

Žalioji knyga Europos Sąjungoje buvo sutikta kaip savalaikis ir svarbus dokumentas. Plačių diskusijų pagrindu¹⁵ buvo parengtas Žaliosios knygos įgyvendinimo veiksmų planas, įtrauktas į 2000 m. lapkričio 30 d. Komisijos komunikatą Tarybai, Europos Parlamentui ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ta pačia tema¹⁶. Kovos su klastojimu ir piratavimu veiksmų planas apėmė skubias priemones, vidutinio laikotarpio veiksmus ir kitas iniciatyvas. Kaip vieną iš kovos su klastojimu ir piratavimu priemonių Europos Komisija pasiūlė harmonizuoti valstybių narių intelektinės nuosavybės teisių gynimo nuostatas. Iš vienos pusės, intelektinės nuosavybės teisių gynimo klausimai yra numatyti TRIPS sutartyje. Iš kitos pusės, tiek Žaliojoje knygoje, tiek ir Komunikate buvo pažymėta, kad teisinė padėtis Bendrijoje tebėra labai nevienoda,

¹⁴ COM (98) 569.

¹⁵ Pateikus Žaliąją knygą buvo gauta ir surinkta įvairių pozicijų ir nuomonių: 1999 m. vasario 24 d. nuomonę pateikė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (OL 1999 C 41/35); 1999 m. kovo 2–3 d. Komisija organizavo diskusiją su suinteresuotais asmenimis; 1999 m. lapkričio 3 d. įvyko valstybių narių ekspertų posėdis; 2001 m. gegužės 4 d. priėmė su šia tema susijusį sprendimą Europos Parlamentas (OL 2001 C 41/56).

¹⁶ COM (2000) 789.

nepaisant to, kad dauguma PPO narių jau yra priėmusios teisės aktus, įgyvendinančius šiuos būtiniausius standartus.

Direktyvos projektas dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonių ir proceso¹⁷ buvo pateiktas 2003 m. sausio 30 d. Priešingai nei tikėjosi Komisija, šis dokumentas susilaukė labai stiprios kritikos tiek iš akademinės visuomenės, tiek iš pramonės asociacijų ir nevyriausybinių organizacijų¹⁸.

Komisija praeityje ne kartą pabrėžė, kad siekiama kovoti ne su smulkiais intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais, o būtent su pramoninio masto piratavimu ir klastojimu, kaip tarptautinio masto reiškiniu, kuris neretai yra susijęs su organizuotu nusikalstamumu. Akademinėje visuomenėje buvo išsakytos abejonės, ar gynimo klausimų harmonizavimas ES lygiu yra tinkama priemonė kovoti su tokiu Europos Komisijos įvardintu reiškiniu. Buvo išsakytos nuomonės, kad tokios kovos efektyvumas labiau priklauso nuo kompetentingų institucijų finansinių ir organizacinių resursų bei noro ir gebėjimo pagreitinti teismo procesą¹⁹.

Be to, buvo pažymima, kad jau egzistuoja TRIPS sutartis, kuri yra skirta universaliu lygiu suderinti intelektinės nuosavybės teisių gynimo klausimus. Todėl pakartotinis teisių gynimo būdų ir priemonių reglamentavimas ES lygiu nėra būtinas. Tiksliau būtų išsiaiškinti, kokie TRIPS sutarties standartai yra per žemi ir gynimo būdai ir priemonės nepakankami, bei apsiriboti tik šių klausimų sureguliuavimu²⁰.

Pagaliau, daug priekaištų Komisija susilaukė ir dėl atskirų Direktyvoje numatytų gynimo būdų, priemonių ir procedūrų. Ypatingai buvo kritikuojamas Europos Komisijos sprendimas sureguliuoti ne tik civilinius gynimo būdus, bet ir baudžiamąsias priemones, numatyti tam tikrų priemonių taikymo galimybę tiek komerciniu mastu vykdomai veiklai, tiek ir galutiniams vartotojams (pvz. reikalauti pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus, taikyti kilnojamojo ir nekilnojamojo turto poėmį). O Direktyvos projekte numatytas dvigubo licencinio mokesčio nustatymas, kaip alternatyvus žalos

¹⁷ COM(2003) 46

¹⁸ Ypač kritiškos pozicijos Direktyvos projekto atžvilgiu buvo išsakytos šių organizacijų ir asociacijų: American Chamber of Commerce to the European Union, International Federation of the Phonographic Industry, European Digital Rights, Campaign for an Open Digital Environment, European Bureau of Library, Information and Documentation Associations, European Consumers' Organisation, Foundation for information policy research. Šių organizacijų pateiktas pozicijas žr. interneto svetainės adresu: <<http://www.euractiv.com/en/infosociety/enforcement-intellectual-property-rights/article-117513>>.

¹⁹ CORNISH, William R., *et al.* Procedures and remedies for enforcing IPRS: The European Commission's proposed directive. In *European Intellectual Property Review*, 2003, nr. 25 (10), p. 447-449; MASSA, Charles-Henry; STROWEL, Alain. The scope of the proposed IP enforcement directive: torn between the desire to harmonize remedies and the need to combat piracy. In *European Intellectual Property Review*, 2004, Nr. 26 (6), p. 244-253.

²⁰ DREXL, Josef; HILTY, Reto; KUR, Annette. Proposal for a Directive on Measures and Procedures to Ensure the Enforcement of Intellectual Property Rights - A First Statement. In *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2003, nr. 5, p. 530-532.

apskaičiavimo metodas, autorių imtas traktuoti, kaip siekis Europos kontinentinei teisei “slapta” įdiegti baudinius nuostolius²¹. Atsižvelgiant į išsakytą kritiką Europos Parlamentas 2003 m. gruodžio 5 d. pranešime²² pasiūlė net 52 pakeitimus, susijusius su Direktyvos projekto nuostatomis.

Iš kitos pusės, Direktyva buvo labai greitai priimta. Daugelis autorių tai sieja su politinėmis priežastimis – ES plėtra, Europos Parlamento rinkimai. Iš tiesų, buvo pasiektas neformalus susitarimas Europos Parlamento su Ministrų Taryba, kad Direktyva bus priimta iki Europos Parlamento rinkimų, t.y. iki 2004 m. birželio mėnesio. Vasario sesijos metu Nuolatinų atstovų komitetas (COREPER - pranc. - *Comité des représentants permanents*) pristatė kompromisinį variantą, kuriame buvo atsisakyta baudžiamųjų priemonių sureguliuojimo. 2004 m. kovo 9 d. Europos Parlamentas šį tekstą su nedideliais pakeitimais patvirtino, o 2004 m. balandžio 26 d. Direktyva buvo priimta.

Lyginant Direktyvos projektą ir priimtą dokumentą, atkreiptinas dėmesys į keletą esminių pakeitimų.

Pirma, buvo susiaurinta tam tikrų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonių taikymo sritis, apsiribojant jų taikymu tik komerciniu mastu įvykdyto pažeidimo atveju, t.y. skirtingai nuo pirminio Direktyvos projekto pasiūlymo, priimtoje Direktyvoje 2004/48/EB tokios gynimo priemonės kaip reikalauti pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus, esančius priešingos šalies žinioje ir reikalauti įtariamo pažeidėjo prevencinio kilnojamojo ir nekilnojamojo turto poėmio, įskaitant jo banko sąskaitų ir kitokių lėšų blokavimą bei tuo tikslu reikalauti pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus arba leisti tinkamai susipažinti su susijusia informacija galima esant tik komerciniu mastu įvykdytam pažeidimui (6 straipsnio 2 dalis ir 9 straipsnio 2 dalis).

Antra, taikant atlyginimo arba licencijos analogiją, Direktyvos projekte Komisija numatė kaip pagrindą žalai apskaičiuoti imti du kartus didesnę atlyginimą ar mokestį. Šios nuostatos Direktyvoje 2004/48/EB buvo atsisakyta, nustatant vieno autorinio atlyginimo ar vienkartinio mokesčio dydį bei paliekant galimybę valstybėms narėms nustatyti ir didesnę atlyginimo dydį.

Trečia, atsisakyta nuostatų, susijusių su baudžiamosiomis sankcijomis, taikomomis už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus. Kaip teigiama Europos Parlamento pranešime, esant teisiniam netikrumui ir prieštaraujant valstybėms narėms, siūloma pasirinkti minimalistinę nuostatą dėl baudžiamųjų sankcijų, tikintis, kad šiuo metu

²¹ KUR, Annette. The Enforcement Directive - Rough Start, Happy Landing? In *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2004, nr. 7, p. 822-827.

²² A5-0468/2003

vykstantis šio klausimo plėtojimas suteiks galimybę tokias nuostatas priimti ateityje²³. Galiausiai Direktyvos 16 straipsnyje, o taip pat ir Preambulės 28 punkte numatyta, kad be Direktyvoje numatytų civilinių teisinių ir administracinių teisinių priemonių, procedūrų ir gynybos būdų valstybės narės gali už intelektinės nuosavybės teisės pažeidimus taikyti kitas atitinkamas sankcijas, t.y. sankcijos pagal baudžiamąją teisę atitinkamai atvejais taip pat yra priemonė, užtikrinanti intelektinės nuosavybės teisių gynimą. Taigi, Direktyva 2004/48/EB, skirtingai nei buvo Direktyvos projekte, baudžiamųjų sankcijų reglamentavimą palieka valstybių narių vidaus teisei.

Iš kitos pusės, idėjos harmonizuoti baudžiamąsias sankcijas už intelektinės nuosavybės teisės pažeidimus nebuvo atsisakyta. Šiuo metu yra pateiktas Direktyvos projekto pasiūlymas²⁴, kuris Direktyvos 2004/48/EB nuostatas turėtų papildyti baudžiamosiomis priemonėmis. Šiuo klausimu 2005 m. liepos 12 d. Komisija pateikė Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą pasiūlymą ir Tarybos pamatinio sprendimo dėl bausmių sistemos stiprinimo kovojant su intelektinės nuosavybės pažeidimais pasiūlymą. Vėliau, 2006 m. balandžio 26 d., Komisija pateikė iš dalies pakeistą pasiūlymą²⁵, kuriuo, kaip teigiama aiškinamajame memorandume, įgyvendinamas 2005 m. lapkričio 23 d. Komisijos komunikatas KOM(2005) 583 galutinis dėl 2005 m. rugsėjo 13 d. Teisingumo Teismo sprendimo (C- 176/03 Komisija prieš Tarybą) pasekmių. Šiame sprendime nustatyta, kad baudžiamosios teisės nuostatos, būtinos veiksmingam Bendrijos teisės įgyvendinimui, priklauso EB sutarties taikymo sričiai. Direktyvos projekto pasiūlymas numato baudžiamąsias priemones, o Pamatinis sprendimas papildo šias nuostatas nuobaudų skyrimo taisyklėmis ir teismo bendradarbiavimo priemonėmis.

Apibendrinant Direktyvos priėmimo raidą, galima identifikuoti pamatinį šios Direktyvos siekį – užkirsti kelią klastojimui ir piratavimui, kurie kelia rimtą grėsmę valstybių ekonomikai bei sklandžiam Vidaus rinkos funkcionavimui. Kovojant su šiuo reiškiniu, viena iš priemonių, o taip pat ir Direktyvos priėmimo ir įgyvendinimo tikslų yra pašalinti esminius valstybių narių nacionalinių įstatymų reguliavimo skirtumus, susijusius su intelektinės nuosavybės teisių gynimu. Nors Direktyva yra skirta harmonizuoti tik civiliniams gynimo būdams - baudžiamųjų priemonių sureguliuojimui stipriai pasipriešino tiek valstybės narės, tiek ir visuomenė, šiandien jau yra vykdomi teisės aktų parengiamieji darbai harmonizuoti ir baudžiamąsias sankcijas.

²³ A5-0468/2003

²⁴ KOM(2005) 276

²⁵ KOM (2006) 168 galutinis

2. Direktyvos 2004/48/EB taikymo sritis ir reguliavimo apimtis

Direktyva 2004/48/EB buvo priimta 2004 m. balandžio 29 d. Tai pirmoji Europos Bendrijos direktyva, skirta išimtinai intelektinės nuosavybės teisių gynimo klausimų reguliavimo vienodinimui, siekiant, kaip Direktyvos preambulėje pabrėžiama, užtikrinti aukštą, vienodą ir efektyvų intelektinės nuosavybės teisių gynimo lygį vidaus rinkoje.

Visas Direktyvos nuostatas galima suskirstyti į tris dideles grupes:

- 1) nuostatos, nustatančios Direktyvos taikymo sritį (Direktyvos 1 ir 2 straipsniai);
- 2) nuostatos, susijusios su teisių gynimo būdais ir priemonėmis (Direktyvos 3-15 straipsniai);
- 3) kitos Direktyvos nuostatos (Direktyvos 16-22 straipsniai).

Direktyvos 2004/48/EB taikymo sritis, kaip pažymima Direktyvos 1 straipsnyje ir 2 straipsnio 1 dalyje, nustatyti priemonės, procedūras ir teisių gynimo būdus, reikalingus užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių, kurios numatytos Bendrijos teisėje ir/ar valstybių narių teisėje, gynimą nuo bet kokio šių teisių pažeidimo.

Intelektinės nuosavybės teisės apima autorių teises, gretutines teises ir pramoninės nuosavybės teises. Tai reiškia, kad visoms šioms teisėms yra taikomos Direktyvoje numatytos priemonės, procedūras ir teisių gynimo būdai. Minimalų intelektinės nuosavybės teisių, kurioms turėtų būti taikoma Direktyva, sąrašą po Direktyvos priėmimo yra paskelbusi Europos Komisija. Europos Komisijos paaiškinime²⁶ dėl Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių 2 straipsnio nurodoma, kad Direktyva taikoma bent jau šioms teisėms: autorių teisėms, gretutinėms teisėms, *sui generis* duomenų bazių kūrėjų teisėms, puslaidininkinių gaminių topografijų kūrėjų teisėms, prekių ženklo teisėms, dizaino teisėms, patento teisėms, įskaitant papildomų apsaugos liudijimų suteikiamas teises, geografinėms nuorodom, naudingojo modelio teisėms, augalų veislių nuosavybės teisėms, firmų vardų teisėms, jeigu jos atitinkamos nacionalinės teisės ginamos kaip išskirtinės nuosavybės teisės. Be to, kaip teigiame preambulėje, Direktyvos taikymo apimtį galima dar labiau išplėsti, jos nuostatas taikant ir nesąžiningai konkurencijai (preambulės 13 punktas).

Direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje numatyta taisyklė, kad Bendrijos ir valstybių narių teisės aktų nuostatoms, kurios numato palankesnes priemones teisių turėtojams, Direktyva neturi poveikio. Tai reiškia, kad Direktyva nedraudžia valstybėms narėms savo

²⁶ 2005/295/EB

teisės aktuose numatyti palankesnes, nei, kad numatyta Direktyvoje, gynimo priemonės, procedūras ir būdus.

Pažymėtina, kad Direktyvos reguliavimo sritis neapima nuostatų, numatytų tarptautinėse sutartyse, kurių dalyvės yra valstybės narės²⁷ (Direktyvos 2 straipsnio 3 dalies (b) punktas). Be to, Direktyva nereguliuoja ir iš naujo nekeičia tų intelektinės nuosavybės teisinių santykių, kurie jau yra sureguliuoti Bendrijos teisėje (Direktyvos 2 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2 straipsnio 3 dalies (a) punktas).

Pagaliau, Direktyva ir joje numatytos priemonės nėra skirtos teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo klausimams harmonizuoti, nereguliuoja teisingumo, sprendimų, priimtų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, taikytinos teisės klausimų (preambulės 11 punktas), taip pat neturi poveikio valstybių narių nacionalinių įstatymų nuostatomis, susijusioms su baudžiamuoju procesu ir baudžiamosiomis sankcijomis, taikomomis už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus (Direktyvos 2 straipsnio 3 dalies (c) punktas).

Direktyvos nuostatos, kurios numato atskirus intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdus, gynimo priemonės bei proceso taisyklės yra pačios svarbiausios ir reikšmingiausios. Jos reglamentuojamos Direktyvos II skyriuje (Direktyvos 3-15 straipsniai). Šias nuostatas galima suklasifikuoti į tris grupes:

- 1) teisių gynimui skirtos bendrosios nuostatos;
- 2) nuostatos, nustatančios procesines teises priemonės;
- 3) materialinio-teisinio pobūdžio nuostatos, nustatančios atskirus teisių gynimo būdus ar priemones.

Šioje dalyje koncentruotai apibūdinamos minėtos Direktyvos nuostatos; Direktyvos bendrosios nuostatos, procesinės teisinės priemonės bei materialiniai teisių gynimo būdai ir priemonės detalčiai nagrinėjamos kitose šio darbo dalyse.

Direktyvos bendrosios nuostatos: pirma, nustato valstybėms narėms bendrus principus ir reikalavimus, kuriais turėtų vadovautis tiek reglamentuojant atskiras teisių gynimo priemonės, procedūras ir gynimo būdus, tiek juos taikant (Direktyvos 3 straipsnis); antra, nurodo asmenis, turinčius *locus standi*, t.y. kam suteikiama teisė kreiptis dėl Direktyvoje numatytų priemonių, procedūrų ir gynimo būdų taikymo

²⁷ Tai 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo, 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos, 1961 m. Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančių organizacijų apsaugos, 1996 m. gruodžio 20 d. Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis ir 1996 m. gruodžio 20 d. Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis ir Pasaulio prekybos organizacijos sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS sutartis).

(Direktyvos 4 straipsnis); trečia, įtvirtina dvi teises prezumpcijas: autorystės prezumpciją ir prezumpciją gretutinių teisių turėtojams jų saugomų objektų atžvilgiu (Direktyvos 5 straipsnis).

Direktyvoje esančias proceso nuostatas galima suskirstyti į tokias grupes:

- 1) įrodymai ir įrodymų užtikrinimo priemonės (Direktyvos 6 - 7 str.);
- 2) laikinosios ir apsaugos priemonės (Direktyvos 9 str.);
- 3) bylinėjimosi išlaidos (Direktyvos 14 str.).

Įrodymų užtikrinimo priemonės ir laikinosios ir apsaugos priemonės yra priskiriamos prie prevencinių priemonių. Teisės doktrinoje nurodoma, kad prevencinių priemonių tikslas yra apsaugoti teises nuo gresiančių pažeidimų, užtikrinti teismo sprendimo, susijusio su teisių pažeidimu, vykdymą, o taip pat užtikrinti reikiamus bylose įrodymus, susijusius su teisių pažeidimu. Skirtingai nuo teisės gynimo būdų, prevencinės gynimo priemonės gali būti taikomos ne tik teismo procese, bet ir prieš bylos dėl teisių pažeidimo inicijavimą. Be to, šios priemonės taikomos teismui priimant dėl jų nutartį – teismo procesinį dokumentą, kuriuo paprastai byla neišsprendžiama iš esmės²⁸.

Nors Direktyvoje įrodymų užtikrinimo priemonės ir laikinosios ir apsaugos priemonės išskiriamos į dvi atskiras grupes, įrodymų užtikrinimo priemonės galima laikyti taip pat laikinosiomis apsaugos priemonėmis, kadangi kaip vienas iš tikslų, kurių siekiama taikant laikinąsias apsaugos priemones, yra užtikrinimas, kad nebus sunaikinti reikalingi įrodymai. Toks išskyrimas į dvi atskiras grupes yra daugiau dirbtinis, nei kad pagrįstas kokiais nors teoriniais ar praktiniais motyvais, reiškiny, nes: pirma, įrodymų užtikrinimo priemonių tvarka ir sąlygos iš esmės nesiskiria nuo laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarkos ir sąlygų; antra, kartais ta pati priemonė gali būti ir kaip laikinoji apsaugos priemonė, ir kaip įrodymų užtikrinimo priemonė, t. y. jos taikymu gali būti siekiama ir vienu, ir kitu tikslu²⁹.

Direktyvoje numatyti tokie materialiniai teisių gynimo būdai ir priemonės:

- 1) neteisėtų veiksmų uždraudimas (Direktyvos 11 straipsnis);
- 2) žalos atlyginimas (Direktyvos 13 straipsnis);
- 3) teismo sprendimų paskelbimas (Direktyvos 15 straipsnis);
- 4) atkuriamosios priemonės (Direktyvos 10 straipsnis);
- 5) alternatyvios priemonės (Direktyvos 12 straipsnis);
- 6) teisė į informaciją (Direktyvos 8 straipsnis).

²⁸ Žr. MIZARAS, Vytautas. Prevencinis autorių teisių ir gretutinių teisių gynimas. In *Literatūros, meno ir mokslo kūrinių autorių teisių apsauga*. Konferencijos medžiaga. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 98-124.

²⁹ Žr. MIZARAS, Vytautas. Prevencinis autorių teisių ir gretutinių teisių gynimas. In *Literatūros, meno ir mokslo kūrinių autorių teisių apsauga*. Konferencijos medžiaga. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 98-124.

Šias teisių gynimo priemones ir būdus galima suskirstyti į dvi grupes: pirma, teisių gynimo būdai, taikomi priimant galutinį teismo sprendimą, antra, materialinio teisinio pobūdžio priemonės, taikomos bylos nagrinėjimo metu, nepriimant galutinio teismo sprendimo.

Civiliniai teisių gynimo būdai doktrinoje apibūdinami kaip materialiniai teisiniai reikalavimai, kurių pagalba nukentėjusysis siekia, kad būtų atkurtos jo pažeistos teisės, ginčijant – pripažintos, taip pat, kad būtų pašalinti teises pažeidžiantys veiksmai ir užkirstas kelias atlikti tokius veiksmus³⁰. Direktyvoje yra numatyti penki teisių gynimo būdai, dėl kurių taikymo teismas pasisako priimant teismo sprendimą išsprendžiant bylą iš esmės: neteisėtų veiksmų uždraudimas, žalos atlyginimas, teismo sprendimų paskelbimas, atkuriamosios priemonės, alternatyvios priemonės.

Direktyvoje yra numatyta viena materialinio - teisinio pobūdžio priemonė - teisė į informaciją. Panašiai kaip ir dėl procesinio pobūdžio priemonių, teismas dėl tokios priemonės taikymo nepriimant galutinio teismo sprendimo, ši priemonė taikoma bylos nagrinėjimo metu ir tarnauja teisių gynimo būdų tinkamam taikymui. Kita vertus, teisę į informaciją galima būtų priskirti ir prie procesinių teisinių priemonių, kadangi šios teisės įgyvendinimas turi didelę reikšmę pažeidimo fakto įrodinėjimui, atsakingų už pažeidimą asmenų nustatymui. Tačiau teisė į informaciją daugiau yra materialinio teisinio pobūdžio gynimo priemonė nei, kad procesinė priemonė³¹.

Kitos Direktyvos nuostatos nėra susijusios su kokiu nors specialiu šių nuostatų įgyvendinimu valstybių narių nacionaliniuose teisės aktuose.

Direktyvos 16 straipsnyje numatyta, kad be Direktyvoje numatytų civilinių teisinių ir administracinių teisinių priemonių, proceso ir teisių gynimo būdų valstybės narės gali už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus numatyti kitas tinkamas sankcijas. Ši nuostata, sistemiškai aiškinant kartu su Direktyvos preambulės 28 punktu, reiškia, kad valstybės narės gali numatyti ir baudžiamąsias sankcijas, taikytinas už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus. Tokiu būdu ši nuostata palieka erdvės ateityje Direktyvą 2004/48/EB papildyti baudžiamosiomis priemonėmis, kas šiuo metu sėkmingai ir daroma³².

³⁰ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003.

³¹ MIZARAS, Vytautas. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo nuostatų įgyvendinimas Lietuvos autorių teisėje. Parengta Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu. [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2006-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.tf.vu.lt>>.

³² 2005 m. liepos 12 d. Komisija pateikė Direktyvos projekto pasiūlymą (KOM(2005) 276), o 2006 m. balandžio 26 d. iš dalies pakeistą pasiūlymą (KOM (2006) 168 galutinis), kurie Direktyvos 2004/48/EB nuostatas turėtų papildyti baudžiamosiomis priemonėmis.

Direktyvos 17 straipsnyje numatytas valstybėms narės įpareigojimas skatinti prekybos ir profesines asociacijas ar organizacijas paruošti elgesio Bendrijos teritorijoje kodeksą, kuris būtų skirtas ginti intelektinės nuosavybės teises, ir kuriame būtų rekomenduojama naudoti optiniuose diskuose kodus, leisiančius atpažinti jų pagaminimo vietą. Tokie valstybių viduje arba visos Bendrijos mastu parengti elgesio kodeksų projektai ir vertinimai apie jų taikymą būtų pateikiami Komisijai. Šios nuostatos skirtos tam, kad būtų kontroliuojama optinių diskų (t. y. CD, CD-ROM, DVD) gamyba (su atpažinimo (identifikavimo) kodo pagalba), ir tai tarnautų intelektinės nuosavybės teisių šioje verslo srityje, kur sutinkamas pakankamai didelis piratinių produktų kiekis, sumažinimui³³.

Direktyvos 18 straipsnis atlieka kontrolės funkciją. Numatyta, kad po trijų metų nuo Direktyvos nuostatų įgyvendinimo valstybių narių teisėje termino pabaigos kiekviena valstybė narė turi pateikti Komisijai pranešimą apie šios Direktyvos įgyvendinimą. To pagrindu Komisija parengs pranešimą apie šios Direktyvos taikymą bei, prireikus, reikiamus Direktyvos pakeitimus.

Direktyvos 19 straipsnyje numatytas valstybių narių tarpusavio ir valstybių narių ir Komisijos bendradarbiavimo mechanizmas.

Direktyvos 20 straipsnis skirtas baigiamosioms nuostatomis bei nustato Direktyvos įgyvendinimo valstybių narių teisėje terminą. Pagal Direktyvos 20 straipsnio 1 dalį, valstybės narės turi įgyvendinti Direktyvos nuostatas per 24 mėnesius nuo Direktyvos priėmimo, t. y. iki 2006 m. balandžio 29 d.

3. Direktyvos įgyvendinimo ES valstybėse narėse bendras apibūdinimas

Direktyvos 2004/48/EB nuostatos valstybių narių nacionalinėje teisėje turėjo būti įgyvendintos per du metus nuo Direktyvos priėmimo, t.y. iki 2006 m. balandžio 29 d. (Direktyvos 20 straipsnio 1 dalis). Laiku Direktyvą įgyvendino tik dalis valstybių, o kai kurios iki šiol savo teisės aktų nėra suderinusios su Direktyvos reikalavimais. Iki 2006 m. spalio mėn. Direktyva pilnai buvo įgyvendinta tik dvylikoje valstybių narių. Lietuvoje teisės aktų derinimo procesas dar vyko. Direktyvos nuostatos buvo perkeltos tik į pramoninę nuosavybę reglamentuojančius įstatymus (išskyrus Augalų veislių apsaugos įstatymą). Todėl 2006 m. spalio mėn. Komisija net dvylikai valstybių narių – Belgijai,

³³ MIZARAS, Vytautas. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo nuostatų įgyvendinimas Lietuvos autorių teisėje. Parengta Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu. [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2006-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.tf.vu.lt>>.

Prancūzijai, Vokietijai, Graikijai, Latvijai, Liuksemburgi, Maltai, Nyderlandams, Lenkijai, Portugalijai, Slovakijai ir Švedijai, nusiuntė pagrįstos nuomonės forma prašymą įgyvendinti Direktyvą 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo³⁴.

Bendrai apibūdinsime Direktyvos įgyvendinimą šiame darbe tyrinėjamose jurisdikcijose Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje ir Prancūzijoje.

Jungtinėje Karalystėje Direktyvos įgyvendinimas yra susijęs su tam tikra specifika – Jungtinė Karalystė neturi bendros teisės sistemos. Šiaurės Airijoje ir Anglijoje bei Velse funkcionuoja bendrosios teisės sistema, tuo tarpu Škotijoje veikia savarankiška, mišri bendrosios ir kontinentinės teisės sistema. Iš vienos pusės, statutinės teisės normos, reglamentuojančios intelektinės nuosavybės gynimą, taikoma vienodai Škotijoje, Šiaurės Airijoje ir Anglijoje bei Velse. Tačiau be šių normų, Anglijoje ir Velse yra taikomos 1998 m. Civilinio proceso taisyklės, kurio 63 dalis reglamentuoja intelektinės nuosavybės teisių gynimą. Atitinkami pakeitimai perkeliama ir į Šiaurės Airijos teismų taisykles.

Siekiant įgyvendinti Direktyvą, Jungtinėje Karalystėje 2006 m. balandžio 29 d. buvo priimti Intelektinės nuosavybės (įgyvendinimo ir t.t.) reglamentai. Reglamentai numatė pakeitimus atskiruose intelektinės nuosavybės teises reglamentuojančiuose įstatymuose. Taip pat buvo padaryti pakeitimai ir papildymai Civilinio proceso taisyklėse, kurios galioja Anglijoje ir Velse, bei atitinkamai - Šiaurės Airijos teismų taisyklėse.

Lietuvoje siekiant įgyvendinti Direktyvos nuostatas buvo priimti tokie įstatymų pakeitimai ir papildymai: 2006 m. spalio 19 d. Lietuvos Respublikos augalų veislių apsaugos įstatymo 1, 2, 4, 5, 18, 19, 24, 26, 29, 37 straipsnių, dešimtojo skirsnio pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. X-862³⁵, 2006 m. spalio 12 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2, 4, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 22, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 54, 56, 57, 61, 65, 72 straipsnių ir VI skyriaus pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-855³⁶, 2006 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos patentų įstatymo VII skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymas Nr. X-649³⁷, 2006 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo dešimtojo skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymas Nr. X-651³⁸, 2006 m. birželio 8 d. Lietuvos Respublikos dizaino įstatymo aštuntojo skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymas Nr. X-650³⁹, 2006 m. birželio 8 d. Lietuvos

³⁴ 2006 m. spalio 12 d. Vidaus rinka: Komisija imasi veiksmų, kad 16 valstybių narių įgyvendintų ES teisės aktus. In *Press Release* [interaktyvus]. 2006-10-13 [žiūrėta 2007-01-06] Prieiga per internetą: <http://europa.eu/press_room/index_en.htm>.

³⁵ Valstybės žinios. 2006, Nr. 118-4453.

³⁶ Valstybės žinios. 2006, Nr. 116-4400.

³⁷ Valstybės žinios. 2006, Nr. 72-2668.

³⁸ Valstybės žinios. 2006, NR. 72-2670.

³⁹ Valstybės žinios. 2006, Nr. 72-2669.

Respublikos puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 1, 10 straipsnių, VI skyriaus pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. X-652⁴⁰.

Vokietija ir Prancūzija savo nacionalinės teisės dar nesuderino su Direktyvos 2004/48/EB nuostatomis, tačiau tam padaryti yra parengusios įstatymų pakeitimo projektus. Vokietijoje Direktyvai 2004/48/EB įgyvendinti 2006 m. sausio 3 d. Vokietijos Teisingumo ministerija parengė įstatymų pakeitimo projektą, kuriam 2007 m. sausio 26 d. pritarė Vyriausybė⁴¹. Prancūzijos Ekonomikos, finansų ir pramonės ministerija Direktyvos įgyvendinimui 2007 m. vasario 7 d. baigė rengti ir pateikė Vyriausybei 1992 m. Intelektinės nuosavybės teisės kodekso pakeitimo projektą⁴².

⁴⁰ Valstybės žinios. 2006, Nr. 72-2671.

⁴¹ Gesetzentwurf der Bundesregierung. *Entwurf eines Gesetzes zur Verbesserung der Durchsetzung von Rechten des geistigen Eigentum*. [interaktyvus]. 2007-01-26 [žiūrėta 2007-02-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.bmj.bund.de/files/-/1727/RegE%20Durchsetzungsrichtlinie.pdf>>.

⁴² Ministère de l'économie, des finances et de l'industrie. *Projet de loi de lutte contre la contrefaçon*. [interaktyvus]. 2007-02-02 [žiūrėta 2007-02-30]. Prieiga per internetą: <http://www.industrie.gouv.fr/infopres/presse/contrefacon_pjl_2007.pdf>.

II. Direktyvos nuostatos, susijusios su intelektinės nuosavybės teisių gynimo principais

1. Bendri valstybių narių įsipareigojimai

Direktyvos 3 straipsnio nuostatoje įtvirtinti bendro pobūdžio įsipareigojimai valstybėms narėms. Valstybės narės įpareigojamos savo įstatymuose užtikrinti tokius intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdus, procedūras ir priemones, kurie būtų:

1) sąžiningi ir teisingi, jų taikymas ir naudojimas jais nebūtų pernelyg komplikotas ir brangus, nebūtų pernelyg ilgi terminai ar nepateisinamas vilkinimas;

2) veiksmingi, proporcingi ir atgrasantys, taikomi taip, kad nebūtų sudaromi teisėtos prekybos ribojimai ir būtų suteikta apsauga nuo jų piktnaudžiavimo.

Direktyvos 3 straipsnio nuostatos remiasi TRIPS sutarties 41 straipsnyje numatytais bendraisiais įsipareigojimais. Bendruose įpareigojimuose nurodyta, kad intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo procedūros: a) turi leisti imtis efektyvių veiksmų prieš bet kokį sutartyje aptariamų teisių pažeidimą, naudojant operatyvias priemones apsisaugoti nuo žalos bei veiklos, dėl kurios iškiltų tolesnės žalos grėsmė; b) turi būti taikomos taip, kad teisėtai prekybai nebūtų sukuriama barjerai ir garantuota apsauga nuo piktnaudžiavimo jais; c) privalo būti nešališkos ir teisingos; d) neturi būti komplikotos ir brangios, neturi numatyti nepagrįstų laiko apribojimų ar nepateisinamo atidėliojimo.

Iš esmės, Direktyvos 3 straipsnis nieko naujo nesukūrė, lyginant su TRIPS sutarties 41 straipsnyje numatytais įsipareigojimais PPO valstybėms narėms.

Analizuojant Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, Vokietijos ir Lietuvos praktiką įgyvendinant Direktyvą, atskirų nuostatų, susijusių su 3 straipsnio įgyvendinimu šių valstybių nacionaliniuose teisės aktuose, nėra numatyta. Tokia valstybių pozicija yra suprantama, kadangi šie bendrieji įsipareigojimai reikalauja ne paskiro įgyvendinimo, o viso intelektinės nuosavybės teisių gynimo mechanizmo, nustatyto valstybių narių teisės aktuose, atitikimo Direktyvoje keliamiems reikalavimams. Pavyzdžiui Lietuvoje tokių normų, atspindinčių minėtuosius principus, yra Civiliniame proceso kodekse ir Civiliniame kodekse. Civilinio proceso kodekso 72 straipsnis įpareigoja teismą rūpintis, kad civilinė byla teisme būtų išnagrinėta per kuo trumpesnę laiką, nebūtų vilkinamas bylos nagrinėjimas, bei siekti, kad civilinė byla būtų išnagrinėta per vieną teismo posėdį. Civilinio proceso kodekse numatytas laikinųjų apsaugos priemonių institutas užtikrina skubių priemonių, skirtų užkirsti kelią teisės pažeidžiantiems veiksams arba nutraukti tokius veiksmus, taikymą (CPK 144–152 str.). Civilinio kodekso 1.2 straipsnis šalia kitų civilinių teisinio reglamentavimo principų įtvirtina proporcingumo ir neleistinumą

piktnaudžiauti teise principus, o Civilinio kodekso 1.5 straipsnio 4 dalis įpareigoja teismus vadovautis teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais kiekvienoje byloje.

2. Asmenys, turintys teisę reikšti reikalavimus dėl teisių gynimo

Direktyvos 4 straipsnis nustato subjektų grupes, kurioms valstybėse narėse gali būti suteikiamos teisės kreiptis dėl Direktyvoje numatytų priemonių, procedūrų ir gynimo būdų taikymo. Pirmiausia tai intelektinės nuosavybės teisių turėtojai (Direktyvos 4 straipsnio (a) punktas), kuriais gali būti tiek pirminiai intelektinės nuosavybės teisių turėtojai (autoriai, atlikėjai, fonogramų gamintojai, transliuojančios organizacijos, pirmojo audiovizualinio kūrinio įrašo gamintojai, duomenų bazių kūrėjai), tiek teisių perėmėjai, t.y. asmenys, kuriems perėjo išimtinės turtinės autoriaus ar gretutinių teisių turėtojų ar duomenų bazių kūrėjų teisės.

Antra grupė subjektų, kuriems numatyta teisė reikšti reikalavimus dėl teisių gynimo, yra intelektinės nuosavybės teisių naudotojai, visų pirma licenciatai (Direktyvos 4 straipsnio (b) punktas). Remiantis šia Direktyvos nuostata, valstybės narės iš esmės yra laisvos nuspręsti, kuriems intelektinės nuosavybės teisių naudotojams suteikti teisę reikalauti taikyti teisių gynimo būdus. Atsižvelgiant į Lietuvos ir kitų valstybių teisės doktriną ir teismų praktiką, teisių naudotojų, t.y. licenciarų savarankiška galimybė reikšti teisių gynimo reikalavimus priklauso nuo licencijos rūšies – suteikta išimtinė ar neišimtinė licencija. Neperžengdamas išimtinės naudojimosi teisės ribų, licenciaras turi ne tik pozityvią naudojimosi teisę (galimybę naudoti licencijos dalyką), bet ir negatyvią draudimo teisę kiekvienam asmeniui, įskaitant ir autorių, susilaikyti naudoti licencijos dalyką. Būtent ši negatyvi draudimo teisės lemia teisės reikšti reikalavimą dėl teisių gynimo. Tuo tarpu neišimtinės licencijos turėtojas neturi negatyvios draudimo teisės kiekvienam trečiajam asmeniui, o tik pozityvią naudojimo teisę. Todėl pripažįstama, kad neišimtinės licencijos turėtojas savarankiškai negali reikšti reikalavimo kitiems asmenis dėl licencijos dalyką sudarančių teisių gynimo⁴³.

Trečią kategoriją Direktyvoje numatytų subjektų sudaro kolektyvinio administravimo asociacijos, t.y. kolektyvinio intelektinės nuosavybės teisių administravimo institucijos (Direktyvos 4 straipsnio (c) punktas) ir profesinės organizacijos (Direktyvos 4 straipsnio (d) punktas), kurios yra paprastai pripažįstamos turinčiomis teisę atstovauti intelektinės nuosavybės teisių turėtojams.

⁴³ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 50-56.

Pažymėtina, kad Direktyva neįpareigoja valstybių narių suteikti *locus standi* intelektualinės nuosavybės teisių naudotojams, kolektyvinio administravimo organizacijoms ir profesinėms organizacijoms, todėl valstybės narės yra laisvos nuspręsti, kurioms subjektų grupėms suteikti teisę reikalauti taikyti teisių gynimo būdus.

Lietuva, Jungtinė Karalystė, Vokietija, Prancūzija

Lietuvoje įgyvendinant Direktyvos 4 straipsnio (a) punktą, papildyta Dizaino įstatymo⁴⁴ 47 straipsnio 1 dalis, Prekių ženklų⁴⁵ įstatymo 50 straipsnio 1 dalis, Patentų įstatymo⁴⁶ 41 straipsnio 1 dalis ir Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo⁴⁷ 21 straipsnio 1 dalis, suteikiant teisę ginti pažeistas teises ne tik dizaino, prekių ženklo, topografijos arba patento savininkams, kaip buvo reglamentuota iki tol, bet ir jų teisių perėmėjams.

Antra kategorija asmenų, kuriems Direktyvoje numatyta galimybė suteikti teisę reikšti teisių gynimo reikalavimus, yra intelektualinės nuosavybės teisių naudotojai, ypač licenciatas, kiek tai leidžiama pagal taikytinos teisės nuostatas ir joms neprieštarauja (Direktyvos 4 straipsnio (b) punktas). Iki Direktyvos įgyvendinimo Lietuvos intelektualinės nuosavybės objektų apsaugą reguliuojančiuose įstatymuose teisių naudotojų teisę reikalauti taikyti gynimo būdus buvo reglamentuojama gana nenuosekliai. Pramoninės nuosavybės apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose buvo suteikiamas naudotojams *locus standi*, neatsižvelgiant į licencijos pobūdį – išimtinė ar neišimtinė licencija, tačiau, tiek turint vieną, tiek kitą licenciją savaip apribojama teisių naudotojų teisė kreiptis į teismą dėl teisių gynimo. Pavyzdžiui, Prekių ženklų įstatymo 50 straipsnio 2 dalyje ir Dizaino įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad jeigu prekės ženklo ar patento savininkas nepasinaudoja teise kreiptis dėl teisių gynimo, ieškinį gali pareikšti licenciatas, jeigu licencinėje sutartyje nenumatyta kitaip, o šių straipsnių 3 dalyse – išimtinės licencijos turėtojas turi teisę pareikšti ieškinį net jeigu licencinėje sutartyje numatyta kitaip, su sąlyga, kad prekės ženklo savininkas po pranešimo apie tokio licenciatas teisių pažeidimą per nustatytą terminą nepareiškia ieškinio. Kitaip buvo reglamentuojama Patentų įstatyme. Šio įstatymo 41 straipsnio 2 ir 3 dalyse buvo numatyta, kad patento licenciatas, jeigu licencinėje sutartyje nenumatyta kitaip, gali prašyti patento savininko, kad šis imtųsi priemonių jo teisėms, įgytomis pagal licencinę sutartį, ginti, o šiam per tris mėnesius nuo licenciatas prašymo gavimo nepareiškus ieškinio, pats licenciatas savo

⁴⁴ Valstybės žinios. 2002, Nr. 112-4980

⁴⁵ Valstybės žinios. 2000, Nr. 92-2844.

⁴⁶ Valstybės žinios. 1994, Nr. 8-120.

⁴⁷ Valstybės žinios. 1998, Nr. 59-1655.

vardu gali reikšti ieškinį dėl teisių gynimo, nebent būtina imtis skubių apsaugos priemonių: tada licenciatas gali pareikšti ieškinį ir nepraėjus trijų mėnesių terminui. Skirtingai nei minėtuose pramoninės nuosavybės teisės įstatymuose, ATGTĮ, Augalų veislių apsaugos įstatyme⁴⁸ ir Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatyme teisių naudotojų teisė reikalauti taikyti gynimo būdus apskritai nebuvo sureguliuota įstatymu. Kita vertus, Lietuvos teismų praktikoje⁴⁹ bei teisės doktrinoje⁵⁰ buvo pripažįstama, kad išimtinių licencijų licenciatams gali savarankiškai reikšti ieškinius dėl teisių gynimo.

Egzistavęs Lietuvoje reglamentavimas neprieštaravo Direktyvai (Direktyvos 4 straipsnio (b) punkto nuostata yra dispozityvi), tačiau atsižvelgiant į išimtinės licencijos esmę, išsakytus teisės doktrinoje argumentus, pagaliau, besiformuojančią teismų praktiką, teigiamai vertintina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas statutinėje teisėje numatė visų intelektualinės nuosavybės teisių išimtinės licencijos licenciatams teisę kreiptis dėl suteiktų išimtinių turtinių teisių gynimo. Tuo tikslu buvo padaryti papildymai ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalyje, Dizaino įstatymo 47 straipsnio 1 dalyje, Prekių ženklų įstatymo 50 straipsnio 1 dalyje, Patentų įstatymo 41 straipsnio 1 dalyje, Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje, Augalų veislių apsaugos įstatymo 41 straipsnio 1 dalis, suteikiant teisę kreiptis į teismą šių teisių išimtinių licencijų licenciatams, o augalų veislių teisių atveju – taip pat ir neišimtiniam licenciatams.

Pakeitimų, susijusių su Direktyvos 4 straipsnio (c) ir (d) punktais Lietuvoje įstatymuose nebuvo numatyta. Kolektyvinio administravimo asociacijoms *locus standi* suteikta vadovaujantis ATGTĮ 67 straipsnio 4 punktu. Numatyta, kad kolektyvinio administravimo asociacijos be atskiro įgaliojimo teisme ir kitose institucijose gina savo kolektyviai administruojamas autorių teises ir gretutines teises. Taip pat specialios nuostatos, susijusios su atlyginimo išieškojimu, numatytos ATGTĮ 86 straipsnyje.

Profesinėms organizacijoms Lietuvoje nėra suteikta *locus standi*, ginant intelektualinės nuosavybės teises⁵¹. Kita vertus, Direktyva taip pat neįpareigoja valstybių narių numatyti tokią teisę profesinėms organizacijoms.

⁴⁸ Valstybės žinios. 2001, Nr. 104-3701.

⁴⁹ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje korporacija „Microsoft“ v. VĮ „JAE“ povandeninio plaukiojimo klubo įmonė „Akvanautai“, Nr. 3K-3-455/2000, kat. 11; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje L. Vilčiauskas v. UAB „Birštono mineraliniai vandenys ir Ko“, Nr. 3K-3-154/2000, kat. 11.

⁵⁰ MIZARAS, Vytautas. *Aurių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 50-56.

⁵¹ Remiantis bendromis procesinį atstovavimą reglamentuojančiomis normomis, numatytomis CPK, profesinės organizacijos galėtų kreiptis į teismą dėl teisių gynimo tik tais atvejais, jeigu atstovas būtų

Jungtinės Karalystės nacionalinėje teisėje su Direktyvos 4 straipsnio įgyvendinimu yra susiję gana nereikšmingi pakeitimai - 1949 m. Registruoto dizaino įstatymas⁵² buvo papildytas 24F dalimi, kurioje numatyta registruoto dizaino išimtinės licencijos turėtojams teisė reikšti reikalavimus dėl teisių gynimo. Kaip teigiama reglamentų aiškinamajame rašte⁵³, šis papildymas panaikins šiuo metu esančią anomaliją, kai autorių teisių, gretutinių teisių, prekių ženklo teisių, patento teisių ir neregistruoto dizaino teisių išimtinės licencijos turėtojams yra suteikta *locus standi*, o registruoto dizaino licenciatai neturi teisės pareikšti ieškinį.

Vokietijos įstatymo projekte nėra numatyta jokių pakeitimų, susijusių su Direktyvos 4 straipsniu. Vokietijos teisėje jau yra numatyta išimtinių licencijų turėtojams teisė reikšti ieškinius dėl licencinių teisių gynimo. Taip pat įstatymo bei teismų pripažįstama kolektyvinio administravimo asociacijoms teisė savarankiškai reikšti ieškinius, ginant autorius bei gretutinių teisių turėtojų teises⁵⁴.

Prancūzijoje buvo pasiūlytas pakeitimas 1992 m. Intelektinės nuosavybės kodekse, susijęs su naudingojo modelio naudotojų teisėmis. Projekte siūloma Intelektinės nuosavybės kodekso L. 521 straipsnį papildyti punktu, numatančiu naudingojo modelio licenciatams teisę pareikšti ieškinį dėl teisių gynimo su sąlyga, jeigu kitaip nenumatyta licencinėje sutartyje, ir teisių turėtojas atsisako pats reikšti tokį reikalavimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad Prancūzijos Intelektinės nuosavybės teisės kodekso L-331-1(2) straipsnyje yra suteikta teisė pareikšti ieškinius dėl savo narių teisių ir interesų profesinės gynybos institucijoms. Būtent tokia Prancūzijos praktika buvo pasiremta, nustatant Direktyvos 4 straipsnio (d) dalyje *locus standi* teisę analogiškam subjektui⁵⁵.

3. Teisių turėtojų prezumpcijos

Direktyvos 5 straipsnyje įtvirtintos dvi teisinės prezumpcijos: autorystės prezumpcija ir prezumpcija gretutinių teisių turėtojams jų saugomų objektų atžvilgiu.

Autorystės prezumpcija Direktyvoje numatyta remiantis Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos 15 straipsnio 1 dalimi⁵⁶. Konvencijoje numatyta

subjektas, kuris gali būti atstovu pagal pavedimą teisme taip, kaip numatyta CPK 56 straipsnyje (t. y. advokatas, advokato padėjėjas ir kt.).

⁵² 1949 m. Registruoto dizaino įstatymas (angl. *Registered Designs Act 1949*).

⁵³ Explanatory Memorandum to the Intellectual Property (Enforcement, etc) Regulations 2006, 2006 No. 1028.

⁵⁴ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 57.

⁵⁵ Žr. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on measures and procedures to ensure the enforcement of intellectual property rights (COM(2003) 46).

⁵⁶ Žr. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on measures and procedures to ensure the enforcement of intellectual property rights (COM(2003) 46).

bendra nuostata, kad kūrinio autorius yra asmuo, kurio vardas įprastu būdu nurodytas kūrinyje. Taip pat patikslinta, kad toji pati prezumpcija taikoma pseudonimu paskelbtiems kūriniams, kai autoriaus vartojamas pseudonimas neleidžia abejoti dėl autoriaus tapatumo⁵⁷.

Direktyvos 5 straipsni (b) dalyje yra numatyta analogiška prezumpcija gretutinių teisių turėtojams jų saugomų objektų atžvilgiu. Ši teisinė prezumpcija yra visiškai nauja, kurios iki šiol nenumatė tarptautinės sutartys, skirtos gretutinių teisių apsaugai. Ši taisyklė numatyta, siekiant palengvinti įrodinėjimą faktą, kad atitinkamas intelektinių nuosavybių teisių turėtojas iš tikrųjų yra gretutinių teisių subjektas.

Iš kitos pusės, autorystės prezumpcija reiškia asmeninės neturtinės teisės prezumpciją, bet neapima turtinių teisių prezumpcijos. Tačiau gretutinių teisių subjektai, išskyrus atlikėjus, neturi asmeninių neturtinių teisių. Tai reiškia, kad Direktyvos 5 straipsnio (b) punktas nustato gretutinių teisių turėtojams turtinių teisių turėjimo prezumpciją. Vadinasi, teisių turėjimo įrodinėjimo požiūriu gretutinių teisių subjektai atsiduria geresnėje padėtyje nei, kad autoriai, kadangi pastarųjų teisių žymėjimas įprastu būdu reiškia autorystės prezumpciją, bet nebūtinai turtinių teisių prezumpciją, o gretutinių teisių subjektų – turtinių teisių prezumpciją⁵⁸.

Lietuva, Jungtinė Karalystė, Vokietija, Prancūzija

Lietuvoje autorystės prezumpciją nustato ATGTĮ 6 straipsnio 2 dalis, numatanti, kad fizinis asmuo, kurio vardas įprastu būdu nurodytas kūrinyje, yra laikomas to kūrinio autoriumi, jeigu nenurodyta kitaip. Ši nuostata taikoma ir tuo atveju, kai vietoj autoriaus vardo nurodytas pseudonimas, nekeliantis jokių abejonių dėl tikrojo autoriaus vardo. Autorystės prezumpcija dažnai taikoma ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje⁵⁹.

ATGTĮ 6 straipsnio 3 dalies nuostatoje įtvirtinta prezumpcija veikia leidėjo naudai, tačiau autorystės jam nepriskiriama: leidėjas tėra autoriaus atstovas, jam suteikiamas įgaliojimas ginti kūrinio autoriaus ir užtikrinti jų įgyvendinimą tol, kol to kūrinio autorius atskleis savo vardą ir pareikš apie savo kūrinio autorystę.

⁵⁷ Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras. Vilnius: 2001, p. 103.

⁵⁸ MIZARAS, Vytautas. Intelektinės nuosavybės teisių gynimo reglamentavimo novelos Europos Bendrijos teisėje: pagrindiniai principai. In *Teisė*, 2005, nr. 55, p. 96-113.

⁵⁹ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje *L. Vilčiauskas v. UAB „Birštono mineraliniai vandenys ir Ko“*, Nr.3K-3-154/2000, kat. 11; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje *M.A. Mankus v. UAB „Sanda“*, bylos Nr. 3K-3-938/2003, kat. 78; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje *M.Baltrušaitis, E.Baleišis, R. Martinavičius, K. Mickevičiaus leidykla „Briedis“ v. UAB „Saulės spektras“*, Nr. 3K-3-219/2005, kat. 84.

Kadangi ATGTĮ numatytos prezumpcijos taisyklės atitinka Direktyvos 5 straipsnio (a) punkto nuostatas, ir netgi yra palankesnės teisių turėtojams, pakeitimų, susijusių su Direktyvos minėtos nuostatos įgyvendinimu nebuvo daroma.

Siekiant tinkamai įgyvendinti Direktyvos 5 straipsnio (b) punktą, ATGTĮ 51 straipsnio 3 dalyje nustatyta prezumpcija dėl teisių turėjimo gretutinių teisių subjektams. Pažymėtina, kad iki Direktyvos įgyvendinimo ATGTĮ 51 straipsnio 3 dalyje buvo numatyta analogiška prezumpcija tik fonogramų gamintojams.

Siekiant įgyvendinti Direktyvos 5 straipsnio (b) punktą, Jungtinė Karalystė papildė 1988 m. Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymą⁶⁰ 197A dalimi, numatant prezumpciją dėl teisių turėjimo atlikėjui, jeigu jo vardas yra nurodytas atlikimo įrašo kopijoje. Taip pat papildyti 1996 m. Autorių teisių ir gretutinių teisių reglamentai⁶¹ 17A ir 17B skirsniais, numatant tokią pačią prezumpciją, asmenims, kurie pirmą kartą teisėtai išleidžia iki tol neišleistą kūrinį pasibaigus jo autorių teisių galiojimo terminui.

Vokietijoje autorystės prezumpcija yra įtvirtinta 1965 m. Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 10 straipsnyje. Įgyvendinant Direktyvos 5 straipsnio (b) punktą, Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo projekte siūloma šią prezumpciją dėl teisių turėjimo nustatyti asmenims, kurie pirmą kartą teisėtai išleidžia ar kitaip teisėtai viešai paskelbia iki tol neišleistą kūrinį, kai yra pasibaigęs autorių teisių galiojimo terminas (papildant 71 straipsnį), transliuotojams (papildant 74 straipsnį), filmų prodiuseriams (papildant 85 ir 94 straipsnius), laidų gamintojams (papildant 87 straipsnį), duomenų bazių gamintojams (papildant 87b straipsnį).

Prancūzijos teisėje autorystės prezumpcija yra įtvirtinta 1992 m. Intelektinės nuosavybės teisės kodekso L. 113-1 straipsnyje. Nors gretutinių teisių turėtojams analogiškos prezumpcijos nėra, Prancūzijos įstatymų leidėjas jokių pakeitimų, susijusių su Direktyvos 5 straipsnio (b) punkto įgyvendinimu neplanuoja.

⁶⁰ 1988 m. Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymas (angl. - *Copyright, Designs and Patents Act 1988*).

⁶¹ 1996 m. Autorių teisių ir gretutinių teisių reglamentai (angl. - *Copyright and Related Rights Regulations 1996*)

III. Direktyvos nuostatos, susijusios su procesinėm priemonėm ir jų įgyvendinimu

1. Įrodymai ir jų užtikrinimas

Įrodymams Direktyvoje skiriami du straipsniai: 6 straipsnis skirtas bendro pobūdžio įpareigojimams, susijusiems su įrodymų pateikimu ir įrodymų pakankamumu, o Direktyvos 7 straipsnis skirtas įrodymų užtikrinimo priemonėms.

1.1. Įrodymų pateikimas

Direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmajame sakinyje yra įtvirtintas bendrasis įpareigojimas valstybėms narėms numatyti galimybę teismams įpareigoti priešingą šalį pateikti jos žinioje esančius įrodymus, kurie susiję su ieškovo reikalavimais. Remiantis Direktyvos 6 straipsnio 1 dalimi, kai kreipiasi šalis, teismas gali reikalauti priešingos šalies pateikti įrodymus esant tokioms sąlygoms:

- 1) teisių turėtojas pateikė visus protingai turimus ir jos reikalavimus pakankamai pagrindžiančius įrodymus;
- 2) teisių turėtojas turi įvardinti įrodymus, esančius priešingos šalies žinioje;
- 3) įrodymai yra priešingos šalies žinioje;
- 4) įrodymų pateikimas nepažeidžia trečiosios šalies konfidencialios informacijos apsaugos reikalavimų.

Iš principo ši Direktyvos nuostata yra analogiška TRIPS sutarties 43 straipsnio 1 daliai. Todėl Direktyvos įgyvendinimas šioje dalyje tiesiogiai priklauso nuo to, kaip uoliai ES valstybės narės suderino savo nacionalinę teisę su TRIPS sutarties reikalavimais.

Direktyvos 6 straipsnio 2 dalis numato įrodymų pateikimo ypatumus, kai pažeidimas padaromas komerciniu mastu, o teismams suteikiama galimybė atitinkamais atvejais šalies prašymu įpareigoti priešingą šalį perduoti jos dispozicijoje esančius banko, finansinius ar komercinius dokumentus, jeigu garantuojama konfidencialios informacijos apsauga. Direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje numatyta priemonė labiausiai reikšminga efektyviam taikymui tų teisių gynimo būdų, kuriais siekiama, kad būtų atlyginta nukentėjusiajam padaryta turtinė skriauda. Tai pagalbinė priemonė, kuria pasinaudojęs nukentėjusysis gali nustatyti kitų įstatymo suteiktų reikalavimų (žalos, pažeidėjo gautos naudos, autorinio atlyginimo) dydį bei efektyviau apginti savo teises⁶².

⁶² MIZARAS, Vytautas. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB dėl intelektualios nuosavybės teisių gynimo nuostatų įgyvendinimas Lietuvos autorių teisėje. Parengta

Lietuva

Lietuvos teisėje nuostatos, susijusios su galimybe įpareigoti priešingą šalį pateikti jos žinioje esančius įrodymus, kurie susiję su ieškovo reikalavimais, yra numatytos Civilinio proceso kodekso 179 straipsnio 1 dalyje, 198 straipsnio 1 dalyje, 199 straipsnyje, 205-206 straipsniuose. Tai iš esmės atitinka Direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmąjį sakinį.

Siekiant įgyvendinti Direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antrąjį sakinį bei 6 straipsnio 2 dalies nuostatą, buvo padaryti papildymai Lietuvos ATGTĮ (80 straipsnis), Dizaino įstatyme (47² straipsnis), Prekių ženklų įstatyme (50² straipsnis), Patentų įstatyme (41² straipsnis), Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatyme (21² straipsnis) ir Augalų veislių apsaugos įstatyme (41² straipsnis). Visuose įstatymuose reglamentavimas yra analogiškas. Numatyta, kad teismas šalies, kuri pateikė visus pagrįstai turimus ir jos reikalavimus pakankamai pagrindžiančius įrodymus ir kuri nurodė priešingos šalies turimus ir jos reikalavimus pagrindžiančius įrodymus, prašymu Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka gali iš priešingos šalies išreikalauti šios turimus prašomus įrodymus, jeigu garantuojama konfidencialios informacijos apsauga. Jeigu šio Įstatymo nustatytų teisių pažeidimas padarytas komerciniais tikslais ir yra šio straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos, teismas Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka iš priešingos šalies gali išreikalauti ir banko, finansinius ar komercinius dokumentus, jei garantuojama konfidencialios informacijos apsauga. Jeigu tokie įrodymai per teismo nustatytą terminą nepateikiami be svarbių priežasčių arba atsisakoma leisti jais pasinaudoti, teismas turi teisę priimti sprendimą remdamasis jam pateiktais įrodymais.

Pažymėtina, kad minėtų įstatymų tuose pačiuose straipsniuose buvo įtvirtinta nuostata, numatanti įrodymų pakankamumo lygį. Įrodymų pakankamumo taisyklės (Direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antras sakiny) įgyvendinimas yra aptariamasis kitoje darbo dalyje.

Jungtinė Karalystė

Jungtinėje Karalystėje įrodymų pateikimas yra reglamentuojamas 1998 m. Civilinio proceso taisyklių 31 dalyje. Taisyklių 31.6 dalyje reglamentuojamas įprastinis dokumentų pateikimas (angl. - *standard disclosure*), kai teismas gali įpareigoti šalį atlikti deramą dokumentų, kurie paremtų ar priešingai paveiktų bylos eigą kurios nors šalies atžvilgiu, paiešką. Šiuo atveju teismas tokį sprendimą priima savo iniciatyva, šalių prašymas nėra reikalingas. Taisyklių 31.12 dalyje reglamentuojamas specifinis dokumentų pateikimas

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu. [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2006-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.tf.vu.lt>>.

(angl. - *specific disclosure*). Jeigu manoma, kad viena iš šalių neįvykdė teismo įpareigojimo, kita šalis gali kreiptis į teismą prašydama, kad priešinga šalis atliktų konkrečių dokumentų paiešką ar pateiktų tam tikrus dokumentus. Ieškovo prašymu teismas gali reikalauti priešingos šalies pateikti bet kokius dokumentus, tame tarpe ir tuos, kuriuose yra konfidencialios informacijos. Vadinasi, nepriklausomai nuo to, ar komerciniu mastu buvo įvykdytas pažeidimas, ar ne, Jungtinės Karalystės teismai gali reikalauti pažeidėjo pateikti taip pat ir banko, finansinius ar komercinius dokumentus, esančius priešingos šalies žinioje. Manytina, kad toks reglamentavimas neprieštarauja Direktyvos 6 straipsnio 2 dalies nuostatai, kurioje nurodyta, kad minėtus dokumentus teismai gali reikalauti tik komerciniu mastu įvykdyto pažeidimo atveju, kadangi Direktyvos preambulės 14 punkte numatyta, kad toks reglamentavimas neriboja valstybių narių galimybių taikyti tas priemones ir kitokios veiklos atžvilgiu.

Kitas klausimas yra susijęs su tuo, kiek yra užtikrinamas slaptos informacijos apsaugos reikalavimas, numatytas Direktyvos 6 straipsnyje, kai teismas taiko specifinę dokumentų pateikimo procedūrą ir gali reikalauti priešingos šalies pateikti bet kokius dokumentus, tame tarpe ir tuos, kuriuose yra konfidencialios informacijos. Išaiškinimas yra pateiktas 1988 m. *Atari Inc. v Philips Electronics and Associated Industries Limited* byloje, kurioje nurodoma, kad spręsdamas, ar reikalauti konfidencialios informacijos turinčių dokumentų pateikimo, teismas tokį ieškovo prašymą nagrinėja nuodugniau. Be to, tokį prašymą patenkinęs, atsižvelgiant į visas aplinkybes, teismas gali apriboti asmenų ratą, turintį teisę su tokiais dokumentais susipažinti, teisę tokius dokumentus pasiimti, ar daryti kopijas⁶³.

Laikytina, kad Jungtinėje Karalystėje taikoma įrodymų pateikimo praktika atitinka bendruosius Direktyvos 6 straipsnio reikalavimus. Pakeitimų, susijusių su šia Direktyvos nuostata, Jungtinėje Karalystėje nebuvo padaryta.

Vokietija

Vokietijoje bendro pobūdžio nuostatos, susijusios su teismo teise įpareigoti priešingą šalį pateikti jos žinioje esančius įrodymus, yra numatytos Civilinio proceso kodekso 142 ir 144 dalyse ir Civilinio kodekso 809 ir 810 straipsniuose.

Civilinio proceso kodekso 142 ir 144 dalyse nustatyta teismo teisė reikalauti kitos šalies ar trečiojo asmens pateikti dokumentus ar daiktus, esančius jo žinioje. Tačiau remiantis šiomis nuostatomis, ieškovui nėra numatytos teisės prašyti teismo įpareigoti

⁶³ *Atari Inc. v Philips Electronics and Associated Industries Limited*, 1988, FSR 416 (cituojuama pagal The Patent Office. *Consultation on the UK implementation of the Directive on the enforcement of intellectual property rights (2004/48/EC)* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006-10-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.ipo.gov.uk/consult-enforcement.pdf>>.

priešingą šalį pateikti įrodymus. Todėl laikytina, kad ši nuostata neatitinka Direktyvos reikalavimų.

Civilinio kodekso 810 straipsnyje yra numatyta teisė ieškovui patikrinti dokumentus (vok. - *Einsicht in Urkunden*), esančius kito asmens žinioje. Civilinio kodekso 809 straipsnyje numatyta teisė ieškovui patikrinti daiktus (vok. - *Besichtigung einer Sache*), esančius kito asmens žinioje. Šių normų taikymą atskleidžia Vokietijos teismų praktika, kuri buvo sutelkta ties įrodymų pakankamumo laipsnio reikalavimo, kuri turi pagrįsti ieškovas, aiškinimu. Iki 2002 m. Vokietijos teismai laikėsi 1985 m. *Druckbalken* byloje Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos ir taikė žymaus tikėtinumo laipsnio (vok. - *erheblichen Grad an Wahrscheinlichkeit*) reikalavimą. Taip buvo siekiama užtikrinti slaptos informacijos apsaugą ir proporcingumo reikalavimą⁶⁴. Vėliau teismų pozicija sušvelnėjo. 2002 m. *Faxkarte* byloje Vokietijos Federalinis Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad ieškovui užtenka pateikti pakankamai tikėtinas (vok. - *gewisse Wahrscheinlich*) aplinkybes, kad buvo pažeistos autorių teisės, jog būtų taikomas Vokietijos Civilinio kodekso 809 straipsnis⁶⁵.

Igyvendinant Direktyvos 6 straipsnį, didžiausios diskusijos Vokietijoje vyksta, ar *Faxkarte* byloje suformuotas pakankamo tikėtinumo, kad yra arba gresia pažeidimas, reikalavimas, norint patikrinti daiktus, esančius kito asmens žinioje (Civilinio kodekso 809 straipsnis) atitinka Direktyvos reikalavimus. Direktyvos 6 straipsnio 1 dalis nurodo, kad ieškovas turi pateikti pagrįstai turimus įrodymus, kurių pakanka jo pretenzijoms paremti. Nors kai kurių autorių nuomone, esama praktika iš principo atitinka Direktyvos 6 straipsnio tikslus⁶⁶, įstatymo projekte, kuriuo siekiama įgyvendinti Direktyvą, buvo konstatuota, jog įrodymų pateikimo reglamentavimas yra per siauras, o teismų praktika nenusistovėjusi⁶⁷.

Todėl Vokietijos Vyriausybė siūlo papildyti ATGTĮ 101a straipsniu, Patentų įstatymą⁶⁸ 140c straipsniu, Naudingųjų modelių įstatymą⁶⁹ 24c straipsniu, Prekių ženklų įstatymą⁷⁰ 19a, 128 ir 135 straipsniais, Puslaidininkinių gaminių apsaugos įstatymą⁷¹ 9

⁶⁴ BGH (GRUR 1985, 512 ff. *Druckbalken*).

⁶⁵ BGH (GRUR 2002, 1045 ff. *Faxkarte*).

⁶⁶ DUISBERG, Alexander; BERENGENO, Robert. The Enforcement Directive and German law: recognised methods for preserving evidence regarding copyright infringement. [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2007-01-16]. Prieiga per internetą: <http://www.twobirds.com/english/publications/articles/The_Enforcement_Directive_and_German_law.cf>

⁶⁸ 1980 m. gruodžio 16 d. Patentų įstatymas (vok. - *Patentgesetz vom 16. Dezember 1980*)

⁶⁹ 1986 m. rugpjūčio 28 d. Naudingojo modelio įstatymas (vok. - *Gebrauchsmustergesetz vom 28. August 1986*).

⁷⁰ 1994 m. spalio 25 d. Prekių ženklų įstatymas (vok. - *Markengesetz vom 25. Oktober 1994*)

⁷¹ 1987 m. spalio 22 d. Puslaidininkinių gaminių apsaugos įstatymas (vok. - *Halbleiterschutzgesetz vom 22. Oktober 1987*)

straipsniu, Dizaino įstatymą⁷² 46a straipsniu, Augalų veislių apsaugos įstatymą⁷³ 37c straipsniu. Siūloma minėtuose įstatymuose įtvirtinti, kad esant pakankamai tikimybei, jog padarytas intelektinės nuosavybės pažeidimas, ieškovo reikalavimu pažeidėjas gali būti įpareigotas pateikti dokumentus ir daiktus. Tomis pačiomis sąlygomis komerciniu mastu įvykdyto pažeidimo atveju gali būti pareikštas reikalavimas pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus, esančius priešingos šalies žinioje.

Manytina, kad konkrečių nuostatų įtvirtinimas Vokietijos statutinėje teisėje palengvins įrodymų pateikimo reikalavimo taikymą ir pašalins dviprasmybes.

Prancūzija

Prancūzijos teisėje nėra numatyta pakeitimų, susijusių su Direktyvos 6 straipsnio įgyvendinimu. Bendro pobūdžio nuostatos, susijusios su įrodymų pateikimu, yra numatytos 1998 m. spalio 16 d. Prancūzijos Naujojo civilinio proceso kodekso⁷⁴ 10, 11 ir 142 straipsniuose. Tačiau praktikoje, esant intelektinės nuosavybės pažeidimui, Prancūzijoje naudojamas *saisie-contrefaçon* įrodymų užtikrinimo mechanizmas, reglamentuojamas 1992 m. Intelektinės nuosavybės teisių kodekse⁷⁵. Ieškovas visus įrodymus gali surinkti taikydamas *saisie-contrefaçon* priemonę, kurią teismas pareiškėjo prašymu taiko netgi tuomet, kai ieškovas nepateikia jokių įrodymų savo pretenzijoms pagrįsti. Minėta, kad Direktyvos 6 straipsnio 1 dalis įpareigoja pareiškėją pateikti pakankamai įtikinamus įrodymus. Iš kitos pusės, Prancūzijoje taikoma įrodymų pateikimo praktika laikoma palankesne teisių turėtojai nei nuostata, numatyta Direktyvos 6 straipsnyje, todėl neprieštarauja Direktyvos reikalavimams.

1.2. Įrodymų pakankamumo taisyklė

Direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antrajame sakinyje yra įtvirtinta nuostata, kuri sprendžia įrodymų, nustatant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą, pakankamumo klausimą. Direktyvoje įrodymų pakankamumo taisyklė numato, kad valstybės narės, siekdamos įgyvendinti įrodymų pateikimo įpareigojimą, gali numatyti, kad kompetentingi teismai pakankamo kūrinio ar kito saugomo objekto kopijų skaičiaus atrankinę dalį laiko intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo buvimo tikėtiniu įrodymu. Ši Direktyvoje

⁷² 2004 m. birželio 1 d. Dizaino įstatymas (vok. - *Geschmacksmustergesetz vom 01. Juni 2004*)

⁷³ 1985 m. gruodžio 11 d. Augalų veislių apsaugos įstatymas (vok. – *Sortenschutzgesetz vom 11. Dezember 1985*).

⁷⁴ 1998 m. spalio 16 d. Prancūzijos Naujasis civilinis proceso kodeksas (pranc. - *Nouveau code de procédure civil*).

⁷⁵ International Association for the Protection of Intellectual Property. *Questionnaire April 2005: Enforcement of IP Rights. Answer in the name of the French Group*. [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2006-12-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.aippi.org>>.

numatyta įrodymų pakankamumo taisyklės nėra imperatyvi, todėl jos įgyvendinimas priklauso nuo valstybių narių valios.

Lietuva, Jungtinė Karalystė, Vokietija, Prancūzija

Lietuvoje nėra įtvirtinto įrodymo pakankamumo lygio, o tai paliekama spręsti teisėjui pagal jo įsitikinimus (Civilinio proceso kodekso 176 straipsnio 1 dalis, 186 straipsnio 1 dalis). Nors Direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antrojo sakinio nuostatos įgyvendinimas nacionalinėje teisėje nėra privalomas, įstatymų leidėjas perkėlė įrodymų pakankamumo taisyklę į atitinkamus intelektinės nuosavybės teises reglamentuojančius įstatymus. Papildymai padaryti Lietuvos ATGTĮ (80 straipsnis), Dizaino įstatyme (47² straipsnis), Prekių ženklų įstatyme (50² straipsnis), Patentų įstatyme (41² straipsnis), Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatyme (21² straipsnis) ir Augalų veislių apsaugos įstatyme (41² straipsnis). Nustatyta, kad teismas pakankamą gaminių skaičiaus (Augalų veislių apsaugos įstatyme - augalo veislės, kuriai suteikta teisinė apsauga, dauginamosios medžiagos; Dizaino įstatyme - gaminių ar prekių skaičiaus) atrankinę dalį laiko įtikinamu įrodymu, kad buvo šio Įstatymo nustatytų teisių pažeidimas.

Skirtingai nei Lietuvoje, kitų analizuojamų valstybių įstatymo leidėjai Direktyvos 6 straipsnyje numatytos įrodymų pakankamumo taisyklės neįtvirtino arba neplanuoja įtvirtinti savo nacionalinėje teisėje. Kita vertus, Jungtinėje Karalystėje panaši taisyklė yra suformuota teismų praktikos. Kai ieškovas atskleidžia, kad buvo pažeista protinga dalis saugomo objekto kopijų, praktikoje Jungtinės Karalystės teismai dažnai laikosi pragmatinio požiūrio ir įrodinėjimo pareigą perkelia atsakovui, kuris gali paneigti, kad atrankinė dalis yra nepakankama, nustatant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą⁷⁶. Prancūzijos teisėje taip pat nėra konkrečiai suformuluotos atitinkamos įrodymų pakankamumo taisyklės. Tačiau praktikoje parengtinėje bylos nagrinėjimo stadijoje pakanka, kaip intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo įrodymą pateikti bent vieną saugomo objekto kopiją. Tikrieji pažeidimo mastai nustatomi kitoje civilinio proceso stadijoje - sprendžiant bylą iš esmės⁷⁷. Vokietijoje, kaip ir Lietuvoje, yra pripažintas laisvo įrodymų vertinimo principas ir numatyta, kad teisėjas įrodymus vertina pagal savo vidinį įsitikinimą (Civilinio proceso kodekso 286 ir 287 straipsniai). Pasak projekto, įgyvendinančio Direktyvą, rengėjų, esamas reglamentavimas yra pakankamas, todėl

⁷⁶ International Association for the Protection of Intellectual Property. *Questionnaire April 2005: Enforcement of IP Rights. Answer of the UK Group*. [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2006-12-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.aippi.org>>.

⁷⁷ International Association for the Protection of Intellectual Property. *Questionnaire April 2005: Enforcement of IP Rights. Answer in the name of the French Group*. [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2006-12-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.aippi.org>>.

Vokietijos nacionalinėje teisėje nebūtina įgyvendinti nuostatos, susijusios su Direktyvos 6 straipsnio 1 dalies antrojo sakiniu⁷⁸.

Nepaisant to, kad neretai, kaip nurodoma valstybių narių, praktikoje teismai pakankamo kūrinio ar kito saugomo objekto kopijų skaičiaus atrankinę dalį laiko pagrįstu įrodymu, tokios taisyklės įtvirtinimas statutinėje teisėje taip pat būtų reikalingas ir svarbus bei padėtų išvengti skirtingų teismo sprendimų, sprendžiant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo buvimo fakto klausimą. Tačiau analizuojamos valstybės, išskyrus Lietuvą, atsižvelgiant į tai, kad minėta nuostata yra dispozityvi, yra linkusios neperkelti šios nuostatos į savo nacionalinę teisę.

1.3. Įrodymų užtikrinimo priemonės

Įrodymų užtikrinimo priemonėms skirtas Direktyvos 7 straipsnis. Direktyvos 7 straipsnio nuostata iš esmės papildoma TRIPS sutarties 50 straipsni⁷⁹ ir, kaip teigiama Direktyvos aiškinamajame memorandume, apjungia efektyviausią ES valstybių narių, tokių kaip Jungtinė Karalystė ir Prancūzija, taikomą įrodymų užtikrinimo praktiką⁸⁰.

Šio straipsnio 1 dalyje numatytas bendras įpareigojimas valstybėms narėms užtikrinti, kad kompetentingi teismai netgi prieš pradėdant bylos procesą šalies, kuri pateikia visus protingai turimus ir pagrindžiančius jos reikalavimus, kad buvo pažeistos arba gresia, kad bus pažeistos, jos intelektinės nuosavybės teisės, įrodymus, prašymu gali taikyti greitas ir veiksmingas su įtariamu pažeidimu susijusių teisiškai reikšmingų įrodymų užtikrinimo priemones. Šios priemonės, esant reikalui, taikomos neišklausius kitos šalies, visų pirma tuomet, kai delsimas galėtų padaryti esminę nepataisomą žalą teisių turėtojui arba kai yra akivaizdi grėsmė, kad įrodymai gali būti sunaikinti.

Iš principo, įrodymų užtikrinimo priemonių taikymo sąlygos, kurios išskiriamos teisės doktrinoje⁸¹, atitinka Direktyvos 7 straipsnyje numatytas. Trumpai šias taikymo sąlygas galima suskirstyti į:

1) Materialines taikymo sąlygas:

⁷⁸ Gesetzentwurf der Bundesregierung. *Entwurf eines Gesetzes zur Verbesserung der Durchsetzung von Rechten des geistigen Eigentum*. [interaktyvus]. 2007-01-26 [žiūrėta 2007-02-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.bmj.bund.de/files/-/1727/RegE%20Durchsetzungsrichtlinie.pdf>>.

⁷⁹ TRIPS sutarties 50 straipsnis reglamentuoja laikinas priemones, kurios pagal reguliuojamą apimtį apima ir įrodymų užtikrinimo priemones. Direktyvoje įrodymų užtikrinimo priemonės ir laikinosios ir apsaugos priemonės išskiriamos atskirai, nežiūrint į tai, kad visa jų taikymo tvarka ir garantijos, suteikiamos priešingai šaliai (atsakovui) yra tokios pačios, kaip ir įrodymų užtikrinimo priemonių taikymo atveju.

⁸⁰ COM(2003) 46

⁸¹ Plačiau žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 266-273.

- a) priemonių taikymas esant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui, t.y. jeigu yra padarytas ar daromas įstatymų saugomų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimas arba yra realus tokio pažeidimo pavojus;
- b) tinkamas pareiškėjas ir tinkamas atsakovas
- c) pakankamai įtikinamai pagrįstos aplinkybės, dėl kurių prašoma įrodymų užtikrinimo priemonės, t.y. pareiškėjas pateikia pagrįstai turimus įrodymus, kad buvo pažeistos arba gresia, kad bus pažeistos, jo intelektinės nuosavybės teisės.

Teisės doktrinoje taip pat išskiriama grėsmės buvimo sąlyga, t.y. kai įrodymai gali būti sunaikinti arba gali atsirasti nepataisoma žala teisių turėtojui. Atkreiptinas dėmesys, kad Direktyvos pirminio pasiūlymo 8 straipsnyje ši įrodymų užtikrinimo priemonių taikymo sąlyga taip pat buvo numatyta⁸². Tačiau vėliau šios sąlygos buvo atsisakyta, nustatant, kad grėsmę lemiančių aplinkybių buvimas turi būti tik tuomet, kai įrodymų užtikrinimo priemonės taikomos neišklausius kitos šalies (Direktyvos 7 straipsnio 3 sakiny).

2) Procesines taikymo sąlygas:

- a) suinteresuotos šalies prašymas;
- b) priemonės taikomos skubos tvarka, t.y. teismai turi teisę, esant reikalui, taikyti laikinąsias priemones neišklausius kitos šalies, ypač kai bet koks tokių priemonių taikymo delsimas gali sukelti nepataisomą žalą teisės turėtojui arba kai yra įrodoma rizika, kad gali būti sunaikinti įrodymai (*inaudita altera parte* taisyklė);
- c) įrodymų užtikrinimo priemonių taikymas iki ieškininio pareiškimo padavimo, t.y. įrodymų užtikrinimo priemonės, kurių buvo imtasi, esant atsakovo prašymui turi būti atšauktos ar kitaip jos netenka galios, jeigu procesas, vedantis prie sprendimo apie bylos esmę, neinicijuojamas per atitinkamą laikotarpį.

Direktyvos 7 straipsnyje pateikiamos konkrečios įrodymų užtikrinimo priemonės, kurias gali taikyti teismai: teisės pažeidžiančių prekių išsamus aprašymas su pavyzdžių sulaikymu ar be jo, arba tokių prekių ir, esant reikalui, medžiagų ir priemonių, kurios yra naudojamos tokių prekių gamybai ir (arba) platinimui, ir su jomis susijusių dokumentų areštas juo paimant (poėmis). Tačiau šios nurodytosios įrodymų užtikrinimo priemonės

⁸² Žr. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on measures and procedures to ensure the enforcement of intellectual property rights (COM(2003) 46).

yra tik pavyzdžiai, bet tai nereiškia, kad negali būti kitokiais priemonėmis užtikrinami įrodymai⁸³.

Jeigu įrodymų užtikrinimo priemonės taikomos neišklausius kitos šalies, nedelsiant, ne vėliau kaip iš karto po priemonių įvykdymo, apie tai turi būti pranešta šalims, kurių atžvilgiu tokios priemonės buvo taikytos. Šalių, kurių atžvilgiu priemonės taikytos, prašymu vyksta patikrinimas, įskaitant teisę būti išklaustyti, siekiant per protingą terminą nuo pranešimo apie priemones nuspręsti, šios priemonės turi būti pakeistos, panaikintos ar patvirtintos.

Direktyvos 7 straipsnyje taip pat numatytos priešingai šaliai tam tikros garantijos, susijusios su įrodymų užtikrinimo priemonių taikymu. Pirma, šalių, kurių atžvilgiu priemonės taikytos, prašymu vyksta patikrinimas, įskaitant teisę būti išklaustyti, siekiant per atitinkamą laikotarpį nuo pranešimo apie priemones nuspręsti, šios priemonės turi būti pakeistos, panaikintos ar patvirtintos. Antra, valstybės narės turi užtikrinti, kad įrodymų užtikrinimo priemonės gali būti susijusios su pareiškėjo tinkamo užstato arba atitinkamos garantijos pateikimu, kad būtų garantuota asmens, kurio atžvilgiu taikomos priemonės žalos, atsiradusios dėl tokių priemonių taikymo, atlyginimas.

Trečia, šalies, kurios atžvilgiu buvo taikytos įrodymų užtikrinimo priemonės, prašymu teismai turi teisę įpareigoti pareiškėją atlyginti dėl tokių priemonių taikymo atsiradusią žalą, jeigu įrodymų užtikrinimo priemonės panaikinamos arba tampa nepagrįstomis dėl pareiškėjo veikimo ar neveikimo arba vėliau nustatoma, kad intelektinės nuosavybės teisės pažeidimo ar pažeidimo grėsmės nebuvo.

Ketvirta, valstybės narės užtikrina, kad įrodymų užtikrinimo priemonės priešingos šalies (atsakovo) prašymu panaikinamos ar kitokiu būdu atšaukiamos, jeigu pareiškėjas neinicijuoja proceso, vedančio prie galutinio sprendimo, per atitinkamą terminą, kuris arba, jeigu tai leidžiama pagal valstybės narės teisę, nustatomas priemones paskyrusio teismo, arba, jeigu teismas nenustato, negali būti ilgesnis kaip 20 darbo dienų arba 31 kalendorinė diena, priklausomai nuo to, kuris iš šių terminų ilgesnis. Šiuo pagrindu panaikinus (atšaukus) įrodymų užtikrinimo priemones, atsakovas išsaugo teisę į žalos atlyginimą.

Pagaliau, Direktyvos 7 straipsnio 5 punkte nurodoma, kad valstybės narės gali imtis liudytojų apsaugos priemonių.

⁸³ MIZARAS, Vytautas. Prevencinis autorių teisių ir gretutinių teisių gynimas. In *Literatūros, meno ir mokslo kūrinių autorių teisių apsauga*. Konferencijos medžiaga. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 98-112.

Lietuva

Lietuvoje įrodymų užtikrinimo priemonių taikymo tvarka numatyta Civilinio proceso kodekso 221-224 straipsniuose ir iš dalies atitinka Direktyvos 7 straipsnio nuostatas. Iš kitos pusės, Direktyvos 7 straipsnyje yra nurodytos konkrečios įrodymų užtikrinimo priemonės, be to, daugiau garantijų suteikta priešingai šaliai (pavyzdžiui, numatyta, kad jeigu tokios priemonės taikomos nepranešus atsakovui ir jo neišklausius, atsakovui turi būti pranešta nedelsiant; įvardinta atsakovo teisė reikalauti atlyginti žalą, atsiradusią dėl nepagrįsto priemonių taikymo). Todėl Direktyvos 7 straipsnio nuostata buvo papildomai įgyvendinta Lietuvos ATGTĮ 81 straipsnyje, Augalų veislių apsaugos įstatymo 41³ straipsnyje, Dizaino įstatymo 47³ straipsnyje, Patentų įstatymo 41³ straipsnyje, Prekių ženklų įstatymo 50³ straipsnyje, Pუსlaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 21³ straipsnyje. Atkreiptinas dėmesys, kad tuose pačiuose straipsniuose buvo sureguliuotos reikiamos normos tiek susijusios su įrodymų užtikrinimo priemonėmis (t. y. įgyvendinant Direktyvos 7 straipsnio nuostatas), tiek susijusios su laikinosiomis apsaugos priemonėmis (t. y. įgyvendinant Direktyvos 8 straipsnio nuostatas). Taip buvo siekiama išvengti pasikartojančių teisės normų, kadangi, kaip jau buvo minėta anksčiau, įrodymų užtikrinimo priemonių tvarka ir sąlygos iš esmės nesiskiria nuo laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarkos ir sąlygų.

Minėtuose įstatymų pakeitimuose numatyta, kad teismas asmens, pateikusio visus pagrindai turimus ir jo reikalavimus pagrindžiančius įrodymus, kad buvo pažeistos arba gresia, kad bus pažeistos, jo pagal įstatymą saugomos teisės, prašymu gali taikyti su įtariamu pažeidimu susijusių įrodymų užtikrinimo priemones.

Nurodytos konkrečios įrodymų užtikrinimo priemonės, kurias gali taikyti teismas: išsamiai aprašyti įstatymo saugomas teises pažeidžiančių kūrinių, kitų saugomų teisių objektų kopijas ir prekes ir jas sulaikyti arba tik aprašyti; areštuoti ir paimiti įstatymo saugomas teises pažeidžiančias kūrinių ir kitų saugomų teisių objektų kopijas, prekes, o prireikus – medžiagas ir priemones, kurios naudojamos jų gamybai ir (arba) platinimui bei su jomis susijusius dokumentus. Taip pat nurodyta, kad šis sąrašas nėra baigtinis, ir įrodymų užtikrinimui gali būti taikomos ir kitos laikinosios priemonės, numatytos Civilinio proceso kodekse.

Nustatyta, kad įrodymų užtikrinimo priemonės gali būti taikomos nepranešus atsakovui ir jo neišklausius, ypač tais atvejais, kai delsimas galėtų padaryti nepataisomą žalą pareiškėjui arba kai yra įrodoma grėsmė, kad įrodymai gali būti sunaikinti. Numatyta garantija priešingai šaliai, kad tokiu atveju atsakovui turi būti pranešta nedelsiant, tai yra iš karto tas priemones pritaikius. Atsakovo prašymu, įskaitant jo prašymą būti

išklausytam, teismas pritaikytas įrodymų užtikrinimo priemonės gali panaikinti ar pakeisti kitomis. Be to, jeigu teismas taikytas laikinąsias apsaugos ar įrodymų užtikrinimo priemonės panaikina arba jos tampa nepagrįstomis dėl asmens, kuris kreipėsi dėl tų priemonių taikymo, veikimo ar neveikimo, arba įsiteisėja teismo sprendimas, nustatantis, kad pagal šį Įstatymą saugomų teisių pažeidimo ar pažeidimo grėsmės nebuvo, arba asmuo, kuris kreipėsi dėl laikinųjų apsaugos ar įrodymų užtikrinimo priemonių taikymo, per teismo nustatytą terminą nepareiškia ieškinio, atsakovas turi teisę reikalauti atlyginti žalą, atsiradusią dėl tokių priemonių taikymo.

Jungtinė Karalystė

Kaip minėta, Direktyvos 7 straipsnio nuostata, nustatanti įrodymų užtikrinimo priemonės, paremta Jungtinėje Karalystėje taikoma *Anton Piller* praktika, suformuota 1976 m. *Anton Piller KG v. Manufacturing Process* byloje⁸⁴. Dabar *Anton Piller* praktika vadinama kratos nutartimi (angl. - *search order*) ir yra reglamentuojama Civilinio proceso taisyklių 25 dalies.

Kratos nutartis, pagal kurią atsakovas turi leisti apieškoti jo patalpas, ieškant konkrečių dokumentų, arba daiktų, priimama, siekiant užtikrinti su teismo procesu susijusių įrodymų arba turto išsaugojimą. Kratos nutartį teismas gali priimti, kai pareiškėjas pateikia prašymą, pagrįstą rašytiniais įrodymais, bei sąžiningai ir išsamiai atskleidžia visus esminius faktus, apie kuriuos teismas turėtų būti informuotas⁸⁵. Asmuo prašymą taikyti įrodymų užtikrinimo priemonės gali pateikti ir nepareiškęs ieškinio (Civilinio proceso taisyklių 25.2 dalis).

Kad teismas priimtų kratos nutartį, pareiškėjas turi įrodyti, jog yra tenkinamos visos šios sąlygos:

- atsakovui iškeltoje byloje ieškovas turi pateikti ypač svarių *prima facie* įrodymų, kad jo teisė yra pažeidžiama arba kad gresia toks pažeidimas;
- atsakovo veikla, dėl kurios buvo pradėtas teismo procesas, daro arba potencialiai gali padaryti ieškovui rimtą žalą;
- yra aiškių įrodymų, kad atsakovas turi inkriminuojamųjų dokumentų arba medžiagos;

⁸⁴ *Anton Piller KG v. Manufacturing Process Ltd.* (1976) Ch. 55; [1976] 1 All E.R.779.

⁸⁵ HUNIAR, Kristin. The Enforcement Directive: the Effects on UK Law. In *European Intellectual Property Review*, 2006, nr. 98(2), p. 92 -95.

- yra reali galimybė arba tikimybė (angl. - *real possibility*), kad svarbūs dokumentai arba medžiaga dings, jeigu nutartis nebus priimta.⁸⁶

Nutartyje turi būti nurodytos patalpos, kurios gali būti apieškotos, ir išvardinti daiktai, kuriuos krata atliekantys asmenys gali tikrinti, kopijuoti ir išnešti. Prašymas gali būti pateiktas neįspėjant apie tai kitos šalies (atsakovo), jeigu tam yra svarus pagrindas (angl. - *good reason*) (Civilinio proceso taisyklių 25.3 dalis). Svarus pagrindas bus tada, jei delsimas galėtų padaryti esminę nepataisomą žalą arba kai yra akivaizdi grėsmė, kad įrodymai gali būti sunaikinti⁸⁷. Remiantis Civilinio proceso taisyklių 25.9 dalimi, teismo patvirtinta kratos nutartis turi būti parengta ir įteikta atsakovui, vadovaujantis specialiomis procedūromis⁸⁸. Pateikdamas prašymą dėl įrodymų užtikrinimo, pareiškėjas paprastai turi prisiimti priešpriešinį išipareigojimą dėl žalos atlyginimo, jeigu teismas nenusprendžia kitaip. Tai apima išipareigojimą atlyginti atsakovui bet kokius dėl uždraudimo padarytus nuostolius (Taikymo gairių, papildančių Civilinio proceso taisyklių, 25 dalies 5(1) punktas).

Iš principo Jungtinėje Karalystėje įrodymų užtikrinimo priemonių taikymo tvarka atitinka Direktyvos reikalavimus. Iš kitos pusės, lyginant įrodymų užtikrinimo priemonių taikymo sąlygas, reikėtų pastebėti, kad Direktyvoje šios sąlygos yra mažiau griežtos. Direktyvos 7 straipsnio 1 dalis numato ieškovui pareigą pateikti įtikinamai pagrįstus įrodymus, jog pareiškėjo teisė yra pažeidžiama arba kad gresia toks pažeidimas. Tuo tarpu siekiant kratos nutarties Jungtinėje Karalystėje, ieškovas turi pateikti ypač svarius *prima facie* įrodymus. Tačiau pakeitimų, susijusių su Direktyvos 7 straipsniu, Jungtinės Karalystės nacionalinėje teisėje nebuvo padaryta.

Vokietija

Įrodymų užtikrinimo priemonių taikymas Vokietijoje remiasi teismų praktika ir Civilinio proceso kodekso 485 straipsnio, Civilinio kodekso 809 straipsnio ir Civilinio proceso kodekso nuostatų, reglamentuojančio laikinųjų apsaugos priemonių tvarką, sisteminiu aiškinimu. Civilinio kodekso 809 straipsnis numato teisių turėtojų galimybę

⁸⁶ MUELLER, Philippe. Ex parte search orders for securing evidence of infringement: Implementation process of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the Enforcement of Intellectual Property Rights. Diploma Thesis 2004/2005. In *The Berkeley Electronic Press*, [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2007-02-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.bepress.com/ndsip/papers/art26>>.

⁸⁷ Explanatory Memorandum to the Intellectual Property (Enforcement, etc) Regulations 2006, 2006 No. 1028.

⁸⁸ Tokią nutartį paprastai turi įteikti vadovaujantysis advokatas (angl. *supervising solicitor*), kuris yra susipažinęs su kratos nutartimis ir nėra susijęs su pareiškėjo advokatais. Vadovaujantysis advokatas turi išaiškinti atsakovui kratos nutarties esmę ir pakonsultuoti atsakovą apie jo teises prašyti teisės konsultacijų. Vadovaujantysis advokatas atlieka arba stebi krata ir pateikia kratos ataskaitą pareiškėjo advokatams.

prašyti teismo patikrinti daiktus, esančius kito asmens žinioje, o Civilinio proceso kodekso 485 straipsnis numato galimybę, siekiant apsaugoti įrodymus, nukentėjusiosios šalies prašymu prieš pradėdant procesą dėl bylos esmės teismui paskirti ekspertą patikrinti įrodymus, esančius priešingos šalies žinioje. Remiantis 485 straipsniu, tokia priemonė gali būti taikoma tik tuo atveju, jeigu priešinga šalis sutinka arba jeigu yra grėsmė, kad bus prarasti įrodymai.

Vertinant Vokietijos teisės aktų ir teismų praktikos įrodymų užtikrinimo klausimu atitikimą Direktyvos 7 straipsnio reikalavimams, pažymėtina, kad Vokietijoje taikomos priemonės apsiriboja tik teises pažeidžiančių prekių aprašymu. Direktyvoje yra numatytas platesnis įrodymų užtikrinimo priemonių taikymas, numatant galimybę paimti teises pažeidžiančių prekių pavyzdžius bei taikyti tokių prekių bei su jomis susijusių dokumentų poėmį. Be to Vokietijoje nėra galimybės taikyti medžiagų ir priemonių, kurios naudojamos teises pažeidžiančių prekių gamybai ar platinimui, poėmio.

Atsižvelgiant į išvardintas aplinkybes, bei į tai, kad įrodymų užtikrinimo priemonių taikymas remiasi tik teismų praktika, Vokietijos Vyriausybė siūlo atskiruose intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose numatyti teismo teisę, teisių turėtojo prašymu, ir esant pakankamai tikimybei, jog padarytas intelektinės nuosavybės pažeidimas, įpareigoti pažeidėją pateikti ir tikrinti dokumentus ir daiktus, esančius jo žinioje. Įrodymų užtikrinimo priemonės taikomos laikantis laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarkos, numatytos Civilinio proceso kodekso 935 – 945 straipsniuose. Iš principo toks reglamentavimas numato Vokietijos teismams galimybę ne tik aprašyti teises pažeidžiančias prekes, bet ir taikyti daiktų ir dokumentų poėmį

Prancūzija

Prancūzijoje įrodymų užtikrinimo priemonės, vadinamos *saisie contrefaçon*, turi senas tradicijas ir taikoma nuo 1971 m.⁸⁹. *Saisie contrefaçon* priemonės, reglamentuojamos 1992 m. Intelektinės nuosavybės teisių kodekse, taikomas autorių teisėms (Kodekso L 332-1 straipsnis), prekių ženklų teisėms (Kodekso L 716-7 straipsnis), dizaino teisėms (Kodekso L 521-1 straipsnis) ir patentų teisėms (Kodekso L 615-5 straipsnis).

Prancūzijoje gali būti taikomos dvi įrodymų užtikrinimo priemonės: teises pažeidžiančių prekių išsamus aprašymas (pranc. - *saisie descriptive*) ir prekių poėmis

⁸⁹ Plačiau apie *saisie contrefaçon* istorinę raidą žr. MUELLER, Philippe. Ex parte search orders for securing evidence of infringement: Implementation process of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the Enforcement of Intellectual Property Rights. Diploma Thesis 2004/2005. In *The Berkeley Electronic Press*, [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2007-02-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.bepress.com/ndsip/papers/art26>>.

(pranc. - *saisie réelle*). Pagrindinis *saisie contrefaçon* priemonės ypatumas: ši priemonė suteikia intelektinės nuosavybės teisių subjektui teisę daryti kratą trečiosios šalies patalpose, siekiant surinkti reikiamus įrodymus, nustatant intelektinės nuosavybės teisės pažeidimą. Tokia krata gali būti atliekama visiškai neturint įrodymų, kad toks iš tiesų pažeidimas egzistuoja ir teisėjas neturi teisės atsisakyti jos taikyti, jeigu visi formalūs reikalavimai yra įvykdyti⁹⁰.

Intelektinės nuosavybės teisės kodekse yra numatytos priešingai šaliai tam tikros garantijos, susijusios su *saisie contrefaçon* priemonės taikymu. Pirma, atitinkamo teismo pirmininkas gali reikalauti iš pareiškėjo, prašančio taikyti įrodymų užtikrinimo priemonę, užstato. Antra, jeigu įrodymų užtikrinimo priemonės taikomos iki ieškinio pareiškimo teisme, teisių turėtojas, per tam tikrą laiką turi pateikti ieškinį teismui, kitu atveju teismo nutarimas netenka galios. Autorių teisėms nustatytas 30 dienų terminas (Intelektinės nuosavybės teisės kodekso L332-3 straipsnis) ir 15 dienų terminas nustatytas teisėms į programinę įrangą (Intelektinės nuosavybės teisės kodekso L332-4 straipsnis), dizaino teisėms (Intelektinės nuosavybės teisės kodekso L521-1 straipsnis), patentų teisėms (Intelektinės nuosavybės teisės kodekso L615-5 straipsnis) ir prekių ženklų teisėms (Intelektinės nuosavybės teisės kodekso L716-7 straipsnis). Trečia, atsakovas su teismo nutartimi turi būti supažindintas prieš taikant *saisie contrefaçon* priemonę, kitu atveju krata negalios. Pagaliau, priešinga šalis gali prašyti teismo panaikinti arba apriboti taikomą *saisie contrefaçon* priemonę, siekiant apsaugoti komercinę paslaptį. Šis prašymas nesustabdo procedūros, tačiau įpareigoja pareigūną, kuris atlieka daiktų ir dokumentų aprašymą ar poėmį, neatskleisti informacijos, esančios įvardintuose dokumentuose iki tol, kol teismas nepriims atitinkamos nutarties dėl priešingos šalies prašymo.

Iš vienos pusės, Prancūzijoje numatytos įrodymų užtikrinimo priemonių taikymo sąlygos, lyginant su Direktyvos 7 straipsnio nuostata, yra palankesnės teisių turėtojams, kadangi pareiškėjas neprivalo pateikti pagrįstai turimus įrodymus, kad buvo pažeistos arba gresia, kad bus pažeistos, jo intelektinės nuosavybės teisės. Iš kitos pusės, *saisie contrefaçon* neatitinka bendrojo įpareigojimo, kad numatytos priemonės, procedūros ir gynimo būdai būtų proporcingi (Direktyvos 3 straipsnio 2 dalis) ir kiekvienu atveju nustatomi taip, kad būtų tinkamai atsižvelgta į konkretaus atvejo specifines ypatybes (preambulės 17 punktas).

⁹⁰ SCHÜSSLER-LANGEHEINE, Dirk. How to Obtain Evidence of Patent infringement in Europe -What has changed after the EU Enforcement Directive? In *Cutting-edge patent issues: A Trans-Atlantic view. Konferencijos medžiaga*. Trans-Atlantic Comparative Patent Institute. [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2007-02-10]. Prieiga per internetą: <http://cs.foley.com/06.2689_tacpi/electronic.htm>.

Prancūzijos įstatymo projekte, siekiant įgyvendinti Direktyvą, yra numatyta tam tikrų pakeitimų 1992 m. Intelektinės nuosavybės teisės kodekse. Kaip jau buvo minėta, *saisie contrefaçon* priemonės yra taikomas autorių teisėms, prekių ženklų teisėms, dizaino teisėms ir patentų teisėms. Projekte numatyta išplėsti *saisie contrefaçon* taikymo sritį puslaidininkinių gaminių topografijų kūrėjų teisėms, naudingojo modelio teisėms, augalų veislių nuosavybės teisėms, *sui generis* duomenų bazių kūrėjų teisėms. Be to, projekte siūlomi tam tikri pakeitimai, susiję su *saisie contrefaçon* procedūra: pirma, numatyta galimybė paimti ne tik prekes, bet ir medžiagas bei priemones, kurios yra naudojamos teisės pažeidžiančių prekių gamybai ir platinimui, antra, atsisakyta fiksuoto laiko termino, per kurį turi būti teismui pateiktas ieškinys, motyvuojant tuo, kad šiuo metu egzistuojantis terminas yra trumpesnis nei numatytas Direktyvoje. Todėl siūloma numatyta tik pareigą inicijuoti procesą, o termino nustatymą palikti teismas.

Siūlomi pakeitimai išplečia *saisie contrefaçon* priemonės taikymą kitoms intelektinės nuosavybės teisėms bei yra procedūriniai. Taikymo sąlygos nekeičiamos, todėl proporcingumo klausimas lieka atviras.

2. Laikinosios apsaugos priemonės

Laikinasias apsaugos priemones, jų taikymo tvarką ir sąlygas numato Direktyvos 9 straipsnis, kuris papildoma TRIPS sutarties 50 straipsnio nuostatas. Kaip nurodoma Direktyvos projekto aiškinamajame rašte, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos ir tvarka paremta Jungtinės Karalystės taikoma *Mareva injunction* praktika.

Teisės literatūroje laikinosios apsaugos priemonės apibūdinamos kaip teismo patvarkymai, kuriais vienai šaliai teismo proceso metu ar prieš jam prasidedant garantuojama laikinoji apsauga, *pirma*, siekiant išsaugoti *status quo* padėtį, *antra*, užtikrinti reikalavimų, kurie bus patvirtinti galutiniu teismo sprendimu, patenkinimą, ir, *trečia*, užkirsti kelią žalai atsirasti⁹¹.

Direktyvos 9 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad valstybės narės užtikrina, kad kompetentingi teismai turėtų galimybę taikyti tariamo pažeidėjo atžvilgiu laikinasias priemones, kad būtų sutrukdyta gresiančiam intelektinės nuosavybės teisės pažeidimui arba laikinai, tinkamais atvejais paskiriant baudas, jeigu tai numato atskirų valstybių teisės normos, uždraustas tęstinis tariamo šios teisės pažeidimo darymas, arba būtų išsaugota padėtis, kuri užtikrintų teisių turėtoji atlyginimą. Tokiomis pat sąlygomis laikinosios priemonės gali būti taikomos ir tarpininkui, kurio teikiamomis paslaugomis

⁹¹ Žr. MIZARAS, Vytautas. Prevencinis autorių teisių ir gretutinių teisių gynimas. In *Literatūros, meno ir mokslo kūrinių autorių teisių apsauga*. Konferencijos medžiaga. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 98-105.

naudojasi tretieji asmenys intelektualinės nuosavybės teisės darymo tikslais. Numatyta išlyga, kad jeigu priemonės yra taikomos tarpininkui, kurių paslauga naudojasi trečioji šalis, pažeisdama autorių teises ir gretutines teises, tokiu atveju bus taikoma 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo.

Teismas taip pat turi teisę taikyti prekių, esant įtarimui, kad jos pažeidžia intelektualinės nuosavybės teises, poėmį arba jų pristatymą, kad būtų užkirstas kelias tokių prekių patekimui į apyvartą ir platinimui.

Direktyvos 9 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad tais atvejais, kai teisės pažeidimai daromi komerciniu mastu, valstybės narės užtikrina, kad kompetentingi teismai turėtų galimybę taikyti įtariamo pažeidėjo kilnojamųjų ir nekilnojamųjų daiktų poėmį, įskaitant banko sąskaitų kitokių lėšų blokavimą, jeigu nukentėjusioji šalis įrodo, kad jos žalos atlyginimui gali kilti grėsmė. Šiuo tikslu gali būti reikalaujama pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus arba leisti tinkamai susipažinti su susijusia informacija.

Pažymėtina, kad Direktyvoje numatytų laikinųjų apsaugos priemonių ir įrodymų užtikrinimo priemonių, reglamentuojamų Direktyvos 7 straipsnyje, taikymo sąlygos, tvarka ir garantijos, suteikiamos priešingai šaliai yra tokios pačios. Kadangi, šie klausimai jau buvo nagrinėti ankstesnėje darbo dalyje, analizuojant įrodymų užtikrinimo priemones, šioje dalyje jie nėra nagrinėjami.

Lietuva

Laikinių apsaugos priemonių sąvoka pirmą kartą Lietuvos teisės sistemoje paminėta 1999 m. redakcijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 69 straipsnyje, tačiau šių priemonių taikymas sietas su ieškinio pareiškimu teisme. Lietuvos civilinio proceso įstatyme terminas “laikinosios apsaugos priemonės” atsirado 2001 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos Seimui papildžius 1964 m. Civilinio proceso kodekso 155 straipsnį⁹². 2002 m. priimtas naujasis Civilinis proceso kodeksas laikinųjų apsaugos priemonių taikymą reglamentuoja 144-152 straipsniuose. Taip pat laikinosios apsaugos priemonės iki Direktyvos įgyvendinimo buvo numatytas 2003 m. redakcijos ATGTĮ 81 straipsnyje.

Iš kitos pusės, Direktyvos 9 straipsnis laikinų apsaugos priemonių taikymą reglamentuoja plačiau nei Lietuvos Civilinis proceso kodeksas bei 2003 m. redakcijos ATGTĮ. Visų pirma, Direktyvoje yra numatyta galimybė tokiomis pat sąlygomis

⁹² Žr. LAUŽIKAS, E; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2004. I t., p. 388.

laikinasias apsaugos priemones taikyti ir tarpininkui, kurio paslaugas naudoja tretieji asmenys, pažeisdami intelektinės nuosavybės teises. Antra, Direktyvoje reikalaujama išskirti laikinas apsaugos priemones, taikomas esant įprastiniam teisės pažeidimui bei komerciniu mastu vykdomai veiklai. Trečia, Direktyvoje priešingai šaliai yra suteikta daugiau garantijų (pavyzdžiui, numatyta, kad jeigu tokios priemonės taikomos nepranešus atsakovui ir jo neišklausius, atsakovui turi būti pranešta nedelsiant; įvardinta atsakovo teisė reikalauti atlyginti žalą, atsiradusią dėl nepagrįsto priemonių taikymo).

Siekiant tinkamai įgyvendinti Direktyvos 9 straipsnio nuostatas, buvo papildytas ir pakeistas ATGTĮ 81 straipsnis bei numatytos panašios nuostatos, susijusios su laikinosiom apsaugos priemonėmis, Augalų veislių apsaugos įstatyme (41³ straipsnis), Dizaino įstatyme (47³ straipsnis), Patentų įstatyme (41³ straipsnis), Prekių ženklų įstatyme (50³ straipsnis), Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatyme (21³ straipsnis).

Šių įstatymų minėtų straipsnių 1 dalyje yra išvardijamos laikinosios apsaugos priemonės, kurias gali taikyti teismas:

- 1) uždrausti asmenims daryti gresiantį teisių pažeidimą;
- 2) pareigoti asmenis laikinai nutraukti teisių pažeidimą;
- 3) uždrausti tarpininkui teikti paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojami pažeisdami saugomas teises;
- 4) areštuoti, uždrausti, kad patektų į apyvartą, arba išimti iš apyvartos kūrinių, kitų saugomų teisių objektų kopijas ir prekes, jeigu įtariama, kad jos pažeidžia tokias teises;
- 5) areštuoti teisių pažeidimu įtariamų asmenų turta, kurį turi jie arba tretieji asmenys, įskaitant banko sąskaitas.

Tęstiniam pažeidimui teismas gali įpareigoti pažeidimo padarymu įtariamus asmenis pateikti tinkamą žalos kompensavimo užtikrinimą asmeniui, prašiusiam taikyti laikinasias apsaugos priemones.

Direktyvos 9 straipsnyje, reglamentuojančiame laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, valstybėms narėms siūloma kilnojamojo ir nekilnojamojo turto areštą taikyti tik kai pažeidimas yra komercinio pobūdžio, tačiau, kaip nurodoma Direktyvos preambulės 14 punkte, tai neriboja valstybių narių taikyti tas priemones ir kitokios veiklos atžvilgiu. Nustatydamas teismui galimybę taikyti turto areštą, kai pažeidimas padarytas tiek komerciniu tikslu, tiek ir nesiekiant tokio tikslo, Lietuvos įstatymų leidėjui numatė platesnę intelektinės nuosavybės subjektų teisių apsaugą. Taigi toks teisinis reguliavimas atitinka Direktyvos reikalavimus.

Laikinių apsaugos priemonių taikymo tikslais intelektinės nuosavybės teisių apsaugos įstatymuose numatyta teismui galimybė suinteresuoto asmens prašymu įpareigoti pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus arba sudaryti galimybę jais pasinaudoti. Pastebėtina, kad šio reikalavimo reglamentavimas minėtuose įstatymuose yra nenuoseklus. ATGTĮ 81 straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad teismas gali reikalauti pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus ar sudaryti galimybę susipažinti su šiais dokumentais ir tuomet, kai pažeidimas įvykdytas komerciniu tikslu, ir tuomet, kai tokio tikslo nebuvo siekta. Tuo tarpu pramoninės nuosavybės apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose minėtas reikalavimas teismo gali būti taikomas tik kai pažeidimas vykdomas komerciniais tikslais. Iš kitos pusės, toks reglamentavimas pateisinamas pramoninės nuosavybės prigimtimi ir apsaugos apimtimi: pramoninės nuosavybės objektą be savininko sutikimo draudžiama naudoti būtent komercinėje veikloje, t.y. siekiant tiesiogiai ar netiesiogiai gauti komercinės ar ekonominės naudos. Todėl, kaip teisingai pažymėjo Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas pramoninės nuosavybės apsaugą reglamentuojančių įstatymų projektų išvados: „Netikslinga atsisakyti „komercinio tikslo“ minimu atveju, kadangi, jeigu pažeidimas daromas ne komerciniu tikslu, tokiu atveju nėra reikalo tikrinti jokių komercinių veiklos dokumentų“⁹³.

Intelektinės nuosavybės teisių apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose numatyta analogiška Direktyvos 9 straipsniui laikinių apsaugos priemonių taikymo tvarka bei garantijos priešingai šaliai.

Jungtinė Karalystė

Jungtinės Karalystės teismai teismo proceso metu bei iki ieškinio pareiškimo gali taikyti įvairias laikinas apsaugos priemones (angl. - *injunctions*). Tai gali būti imperatyvioji arba privalomoji priemonė (angl. - *mandatory injunction*), reikalaujanti iš priešingos šalies atlikti tam tikrus veiksmus, kad būtų pašalinta atsakovo veiksmis sukelta teisei priešinga būseną, ar draudžiamoji priemonė (angl. - *prohibitory injunction*),

⁹³ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas išvada „Dėl Lietuvos Respublikos dizaino įstatymo aštuntojo skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymo projekto (XP-1027)“, 2006 m. gegužės 10 d.; Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas išvada „Dėl Lietuvos Respublikos patentų įstatymo VII skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymo projekto (XP-1026), 2006 m. gegužės 10 d.; Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas išvada „Dėl Lietuvos Respublikos puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 1, 10 straipsnio, VI skyriaus pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymo projekto (XP-1029), 2006 m. gegužės 10 d.; Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas išvada „Dėl Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo dešimtojo skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymo projekto (XP-1028), 2006 m. gegužės 10 d.

įpareigojanti susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo⁹⁴. Kaip laikiną apsaugos priemonę teismai gali priimti kratos nutartį (angl. - search order), kurios taikymo sąlygos buvo aptartos analizuojant įrodymų užtikrinimo priemones. Pagaliau, yra galimas atsakovo turto areštas. Ši priemonė žinoma *mareva injunction* arba nutarties išaldyti turtą (ang. - *freezing order*) vardu, kurios taikymo praktika buvo suformuota 1975 m. *Mareva Compania Naviera S. A. v. International Bulk Carriers S. A.* byloje⁹⁵. Remiantis nutartimi išaldyti turtą, teismas gali užblokuoti atsakovo banko sąskaitas ar taikyti kito turto areštą. Laikinių apsaugos priemonių sąrašas, taikomos intelektinės nuosavybės teisės srityje, yra pateiktas ir 1988 m. Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymo 12-26 straipsniuose, 1977 m. Patentų įstatymo⁹⁶ 60 straipsnyje, 1994 m. Prekių ženklų įstatymo⁹⁷ 10 straipsnyje, 1949 m. Registruoto dizaino įstatymo 7 straipsnyje.

Manytina, kad Jungtinėje Karalystėje yra pakankamai priemonių, kad intelektinės nuosavybės teisių turėtojui teismo proceso metu ar prieš jam prasidedant būtų garantuota laikinoji apsauga. Vertinant Jungtinėje Karalystėje laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygas, atkreiptinas dėmesys į keletą aplinkybių. Pirma, pareiškėjas, prašydamas teismo taikyti laikinąją apsaugos priemonę, turi sąžiningai ir išsamiai atskleisti visus esminius faktus, apie kuriuos teismas turėtų būti informuotas. Antra, teismas, sprenddamas ar reikia patvirtinti laikiną apsaugos priemonę, įvertina, ar ieškinyje numatytas rimtas nagrinėtinas klausimas (angl. - *a serious question to be tried*). Rimto nagrinėtino klausimo kriterijus buvo suformuotas 1975 m. *American Cyanamid v Ethicon Limited* byloje. Tai reškia, kad teismas turi įvertinti naudos pusiausvyrą, ar būtų blogiau nuspręsti nepriimti ieškovui naudingos laikinosios apsaugos priemonės, ar skirti atsakovui šią priemonę. Todėl teismas nagrinėja, ar žalos atlyginimo priteisimas tinkamai apgintų ieškovo teises, jeigu ieškovas laimėtų bylą teisme. Jeigu žalos atlyginimas būtų pripažintas netinkamu (pavyzdžiui, ieškovui padaryta žala būtų nepataisoma arba nepiniginio pobūdžio), turi būti įvertinti kiti klausimai, ar atsakovo priešpriešinis įsipareigojimas atlyginti žalą užtikrintų atsakovui tinkamą apsaugą, jeigu atsakovas laimėtų bylą. Gali būti įvertinti kiti socialiniai arba ekonominiai veiksniai⁹⁸. Trečia, nutarčiai išaldyti turtą ir kratos nutarčiai priimti taikomos sąlygos yra griežtesnės. Pareiškėjas, prašydamas teismo taikyti nutartį išaldyti turtą, turi įrodyti, kad yra patenkintos visos šios sąlygos:

⁹⁴ Žr. PELENIS, Dainius. Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. In *Teisė*, [interaktyvus]. 2004, nr. 50 [žiūrėta 2007-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/teise/50/straipsniai/str11.pdf>>.

⁹⁵ *Mareva Compania Naviera S. A. v. International Bulk Carriers S. A.* (1980) 1 All E.R.213.

⁹⁶ 1977 m. Patentų įstatymas (angl. *Patents Act 1977*).

⁹⁷ 1994 m. Prekių ženklų įstatymas (angl. *Trade Marks Act 1994*).

⁹⁸ *American Cyanamid v Ethicon Limited* [1975] AC 396.

1. ieškovas turi realų pagrindą pareikšti teisme ieškinį;
2. ieškovo atsakovui iškelta byla yra pagrįsta tinkamais įrodymais;
3. yra pagrindas manyti, kad atsakovas turi turtą, priklausantį teismo jurisdikcijai;
4. egzistuoja reali rizika, kad atsakovas tvarkys turtą taip, kad būtų neįmanoma įvykdyti bet kokio teismo sprendimo⁹⁹.

Sąlygos, būtinos priimti kratos nutartį, buvo išvardintos anksčiau. Viena iš jų - ieškovas turi pateikti ypač svarių *prima facie* įrodymų, kad jo teisė yra pažeidžiama arba kad gresia toks pažeidimas.

Lyginant su Direktyvos 9 straipsniu, visgi Jungtinėje Karalystėje taikomi aukštesni reikalavimai laikinųjų apsaugos priemonių taikymui. Direktyvos 9 straipsnio 3 dalis numato ieškovui pareigą pateikti bet kokius prieinamus įrodymus, kurių pakaktų įsitikinti, jog pareiškėjas yra teisių turėtojas ir kad pareiškėjo teisė yra pažeidžiama arba kad gresia toks pažeidimas. Tuo tarpu siekiant kratos nutarties Jungtinėje Karalystėje, ieškovas turi pateikti ypač svarių *prima facie* įrodymus. Visgi įstatymų leidėjas šiuo klausimu pakeitimų nebuvo linkęs daryti.

Direktyvoje yra išskirtos laikinos apsaugos priemonės, kurios gali būti taikomos įprastiniam teisės pažeidimui ir atskirai komerciniu mastu vykdomai veiklai. Tačiau Jungtinėje Karalystėje teismas gali taikyti vienodas priemones, įskaitant banko sąskaitų ir turto areštą, tiek esant vienam, tiek kitam pažeidimui¹⁰⁰. Kaip nurodoma Direktyvos preambulės 14 punkte, nustatymas, kad tam tikra priemonė taikoma tik komerciniu mastu vykdomai veiklai, neriboja valstybių narių galimybių taikyti tas priemones ir kitokios veiklos atžvilgiu. Vadinasi, toks reglamentavimas neprieštaruja Direktyvos reikalavimams.

Nežymūs pakeitimai buvo padaryti Anglijos ir Velso ir Šiaurės Airijos teisėje, susiję su Direktyvos 9 straipsnio 1 dalies (a) punkto nuostata, kuri suteikia teismui teisę reikalauti pateikti užstatą, kuris užtikrintų kompensaciją teisių turėtoju, jei tęsiami intelektualinės nuosavybės teisių tariami pažeidimai.

Vokietija

Vokietijoje laikinosios apsaugos priemonės taikomos vadovaujantis bendromis Civilinio proceso kodekso nuostatomis.

Vokietijos teismų yra taikomos dvi laikinosios teisinės apsaugos priemonės: areštas (vok. - *Arrest*) ir laikinieji potvarkiai (vok. - *einstweilige Verfügung*). Areštu siekiama

⁹⁹ Žr. CAMPBELL, McLachlan. Transnational Applications of Mareva Injunctions and Anton Piller Orders. In *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 36, No. 3 (Jul., 1987), p. 669-673.

¹⁰⁰ Žr. HUNIAR, Kirstin. *European Intellectual Property Review*, 2006, 28(2), p. 92-97.

apsaugoti piniginių reikalavimų priverstinį vykdymą, o laikiniais potvarkiais nustatoma visų kitų reikalavimų laikinoji teisinė apsauga¹⁰¹.

Galimybė įtariamajam pažeidėjui nustatyti laikiną draudimą numatyta Civilinio proceso kodekso 935 straipsnio. Direktyvos 9 straipsnis leidžia valstybėms narėms numatyti galimybę laikinus draudimus taikyti ir tarpininkams, išskyrus kai yra pažeidžiamos autorių teisės ir gretutinės teisės. Kadangi tiek, kiek susiję su tokių priemonių taikymu tarpininkui, kurio teikiamomis paslaugomis naudojasi tretieji asmenys autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimo darymo tikslais, reguliuojama 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo. Vokietijos Vyriausybė siūlo nenumatyti galimybės pramoninės nuosavybės apsaugos įstatymuose taikyti laikinuosius draudimus tarpininkams.

Reikalauti nustatyti laikinąjį areštą, siekiant, kad pažeidimu įtariamos prekės nepatektų ar nejudėtų apyvartoje, galima remiantis Civilinio proceso kodekso 938 straipsniu.

Kilnojamojo ir nekilnojamojo turto areštas numatytas Civilinio proceso kodekso 916 straipsnyje. Tokiam areštui yra būtinos dvi sąlygos: piniginio reikalavimo buvimas (Civilinio proceso kodekso 916 straipsnio 1 dalis) ir egzistuojantis pavojus, kad neareštavus skolininko turto, būsimo teismo sprendimo priverstinis įvykdymas pasidarytų iš viso neįmanomas arba iš esmės pasunkėtų (Civilinio proceso kodekso 917 straipsnio 1 dalis). Turto areštas gali būti taikomas nepriklausomai nuo to, ar pažeidimas įvykdytas komerciniu mastu, ar ne.

Direktyvos 9 straipsnio 2 dalies antrame sakinyje numatytas reikalavimas pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus arba leisti tinkamai susipažinti su susijusia informacija yra nežinomas Vokietijos teisei. Siekiant įgyvendinti Direktyvą, Vokietijos Vyriausybė siūlo papildyti atskirus intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančius įstatymus: ATGTĮ 101 straipsnį (b) punktu, Patentų įstatymo 140 straipsnį (d) punktu, Naudingųjų modelių įstatymo 24 straipsnį (d) punktu, Dizaino įstatymo 46 straipsnį (b) punktu, Prekių ženklų įstatymo 19 straipsnį (b) punktu, 128 ir 135 straipsnį, Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 9 straipsnį ir Augalų veislių apsaugos įstatymo 37 straipsnį (d) punktu. Vokietijos Vyriausybė siūlo įtvirtinti taisyklę, kad jeigu pažeidimas įvykdytas komerciniu mastu, nukentėjusiosios šalies prašymu teismas gali reikalauti pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus ar

¹⁰¹ Žr. PELENIS, Dainius. Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema. In *Teisė*, 2002, nr. 42, p.96-97.

leisti tinkamai susipažinti su atitinkamai dokumentais, esančiais pažeidėjo žinioje ir kurie yra būtini, kad nekiltų grėsmė žalos atlyginimui. Toks reikalavimas turi būti proporcingas.

Vokietijos teismo taikomų laikinųjų priemonių įgyvendinimo tvarka yra reglamentuojama Civilinio proceso kodekso 935-945 straipsniuose ir iš esmės atitinka Direktyvos reikalavimus.

Prancūzija

Prancūzijos nacionalinėje teisėje planuojami nemenki pakeitimai, siekiant įgyvendinant Direktyvos 9 straipsnį, reglamentuojantį laikinasias apsaugos priemones. Nors laikinosios apsaugos priemonės yra numatytos Prancūzijos intelektinės nuosavybės teisės kodekse ir taikomos patentų (L. 716-6 straipsnis) ir prekių ženklų teisėms (L. 615-3 straipsnis), tačiau minėtas reglamentavimas neatitinka Direktyvos 9 straipsnio reikalavimų. Pirma, Prancūzijos intelektinės nuosavybės teisės kodekse numatytos laikinosios apsaugos priemonės apima tik teismo įpareigojimą laikinai nutraukti teisių pažeidimą. Antra, skirtingai nei numatyta Direktyvoje, Prancūzijoje minėtas įpareigojimas pažeidėjui gali būti taikomas tik bylos nagrinėjimo metu. Trečia, laikinas apsaugos priemonės galima taikyti tik tada, kai pažeidimas yra įvykęs. Tačiau Direktyvoje greta kitų įpareigojimų yra numatyta galimybė teismui uždrausti asmenims daryti ir gresiantį teisių pažeidimą. Ketvirta, Prancūzijos teisėje nėra galimybių laikinųjų apsaugos priemonių taikyti neišklausius atsakovo. Penkta, nėra numatytos galimybės laikinasias apsaugos priemones taikyti tarpininkams.

Atsižvelgiant į minėtus skirtumus, Intelektinės nuosavybės teisės kodekso pakeitimo projekte siūloma numatyti laikinųjų apsaugos priemonių taikymą visoms intelektinės nuosavybės teisėms, nurodytoms Prancūzijos kodekse (autorių teisėms ir gretutinėms teisėms, dizaino ir naudingojo modelio teisėms, puslaidininkinių gaminių topografijų kūrėjų teisėms, augalų veislių nuosavybės teisėms ir geografinėms nuorodom), ir pakeisti laikinųjų apsaugos priemonių reglamentavimą prekių ženklų teisėms ir patentų teisėms. Intelektinės nuosavybės teisių kodekso pakeitimo projekte siūloma numatyti teismui teisę reikalauti nutraukti intelektinės nuosavybės teises pažeidžiančius veiksmus arba uždrausti asmenis daryti gresiantį teisių pažeidimą, taip pat areštuoti prekes, įtariamas teisių pažeidimu, siekiant, kad jos nepatektų ir nejudėtų prekyboje. Prancūzijoje siūloma minėtas priemones taip pat taikyti tarpininkams, kurių paslaugas naudoja trečioji šalis, pažeisdama teises. Tęstiniam pažeidimui Prancūzijos

teismas gali įpareigoti pažeidimo padarymu įtariamus asmenis pateikti tinkamą žalos kompensavimo užtikrinimą.

Prancūzijos intelektinės nuosavybės teisės kodekse taip pat siūloma numatyti atitinkamas priemones, kai teisės pažeidimai daromi komerciniu mastu: taikyti įtariamo pažeidėjo kilnojamųjų ir nekilnojamųjų daiktų areštą, įskaitant banko sąskaitų blokavimą ir kito turto areštą, pateikti banko, finansinius ar komercinius dokumentus arba sudarytą tinkamą priėjimą prie atitinkamos informacijos. Nukentėjusioji šalis minėtų laikinųjų apsaugos priemonių taikymui privalo tikėtinais įrodyti, kad jos žalos atlyginimo reikalavimo įvykdymas yra abejotinas.

Pagaliau, siūloma suderinti su Direktyvos reikalavimais laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarką ir garantijas atsakovui (Direktyvos 9 straipsnio 3-7 dalis).

IV. Materialiniai teisių gynimo būdai ir priemonės

1. Teismo draudimai

Teismo draudimai reglamentuojami Direktyvos 11 straipsnyje. Šiame straipsnyje numatyta, kad valstybės narės užtikrina, kad priimdamos teismo sprendimą dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo, teismo institucijos galėtų pažeidėjui taikyti draudimą tęsti pažeidimą. Kitaip tariant, šiame Direktyvos straipsnyje numatytas neteisėtų veiksmų nutraukimas kaip intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdas. Šis teisių gynimo būdas taip pat yra numatytas TRIPS sutarties 44 straipsnyje.

Neteisėtų veiksmų uždraudimas teisės doktrinoje priskiriamas prie prevencinių bei apsauginių intelektinės nuosavybės gynimo būdų, kuriam būdingas tikslas – apsaugoti intelektinės nuosavybės teisių turėtoją nuo gresiančio jo teisių pažeidimo, užkirsti kelią neteisėtų veiksmų tąsai. Svarbiausia šio gynimo būdo ypatybė – jai taikyti pakanka neteisėtų veiksmų fakto, o prevencinio ieškinio atveju, įrodyti kad yra reali grėsmė, jog bus padarytas pažeidimas; asmens, kuris atlieka neteisėtus veiksmu, kaltės nėra būtina sąlyga¹⁰².

Atsižvelgiant į prevencinių apsauginių gynimo priemonių teisinę prigimtį bei paskirtį, kitų valstybių praktiką bei teisės doktriną, Direktyvos 11 straipsnio formuluotė nėra tobula. Straipsnyje kalbama apie teismo teisę pažeidėjui taikyti draudimą tęsti pažeidimą, t. y. apie situaciją, kai jau pažeidimas padarytas, ir siekiama uždrausti tolesnio pažeidimo padarymą, tačiau nekalbama apie situaciją, kai yra reali grėsmė, kad pažeidimas gali būti padarytas. Nežiūrint į netobulą analizuojamos Direktyvos formuluotę, doktrinoje laikomasi pozicijos, kad šią nuostatą reikia aiškinti kaip apimančią esamų intelektinės nuosavybės teisės pažeidžiančių veiksmų nutraukimą, uždraudimą atlikti tolesnį teisių pažeidimą, o taip pat ir uždraudimą atlikti teisę pažeidžiančius veiksmus, jeigu yra reali grėsmė, kad tokie veiksmai gali būti atlikti (prevencinis ieškinys)¹⁰³.

Direktyvos 11 straipsnyje taip pat suformuota viena dispozityvi taisyklė, kad už teismo draudimo nesilaikymą, jeigu reikalinga, skiriama pakartotinė nuobauda, siekiant priversti jo laikytis. Teisės doktrinoje tokia taisyklė vertinama dvejopai. Teigiamai vertintina tai, jog ji atlieka didelę prevencinę funkciją ir skatina teigiamai įvykdyti teismo

¹⁰² Žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, 243-253.

¹⁰³ Žr. MIZARAS, Vytautas. Intelektinės nuosavybės teisių gyvimo reguliavimo novelos: Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB – materialiniai teisių gynimo būdai, neturintys kompensacinio poveikio (bus išspausdintas, tačiau magistro darbo autorė šį straipsnį naudojo paties straipsnio autoriaus leidimu).

sprendimą. Iš kitos pusės, ši sankcija nėra labai efektyvi teisių turėtojų interesų požiūriu, kadangi ją realizavus kartu pasireiškia baudimo elementas ginant teises civiliniais gynimo būdais¹⁰⁴.

Galiausiai, Direktyvos 11 straipsnyje numatyta svarbi taisyklė, skirta intelektinės nuosavybės teisių gynimui skaitmeninėje erdvėje. Įpareigota valstybės narės nustatyti, kad teisių turėtojas galėtų pareikšti reikalavimą tarpininkui, kurio paslaugomis naudojasi tretieji asmenys, darydami intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą. Įgyvendindamos šią nuostatą, valstybės narės atitinkamai turi vadovautis 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių aspektų informacinėje visuomenėje harmonizavimo 8 straipsnio 3 dalimi. Minėta nuostata paaiškina kokie konkretūs reikalavimai gali būti pareikšti tarpininkui, t.y. nurodo, kad reikalavimai gali apimti uždraudimą tarpininkui teikti kompiuterio tinklais paslaugas, kuriomis naudojasi tretieji asmenys, darydami autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimą, sukliudyti tokių paslaugų teikimą, pašalinti tokį pažeidimą arba neleisti prieiti prie tokios informacijos¹⁰⁵.

Lietuva, Jungtinė Karalystė, Vokietija, Prancūzija

Lietuvoje neteisėtų veiksmų uždraudimas yra numatytas Civilinio kodekso 1.138 straipsnio 3 punkte. O Civilinio proceso kodekso 771 straipsnyje numatytas baudos paskyrimas už teismo draudimo nesilaikymą. Iki Direktyvos įgyvendinimo šis gynimo būdas taip pat buvo numatytas Lietuvos ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalies 2 punkte, kuriame nurodoma, kad gali būti reikalaujama teismo įpareigoti nutraukti neteisėtus veiksmus. Be to ATGTĮ buvo numatyta ir draudimo ateityje atlikti gresiantį teisės pažeidimą galimybė (ATGTĮ 77 str. 1 d. 3 p.). Teisių turėtojo galimybė reikšti reikalavimą tarpininkui, kurio paslaugomis naudojasi tretieji asmenys, darydami intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą, įgyvendinant direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalies nuostatas, buvo numatyta ATGTĮ 77 straipsnio 3 dalyje. Neteisėtų veiksmų nutraukimas kaip intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdas buvo numatytas ir Dizaino įstatymo 47 straipsnio 1 dalies 2 punkte, Patentų įstatymo 41 straipsnyje, Prekių ženklų įstatymo 50 straipsnio 1

¹⁰⁴ Plačiau žr. MIZARAS, Vytautas. Intelektinės nuosavybės teisių gyvimo reguliavimo novelos: Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB – materialiniai teisių gynimo būdai, neturintys kompensacinio poveikio (bus išspausdintas, tačiau magistro darbo autorė šį straipsnį naudojo paties straipsnio autoriaus leidimu).

¹⁰⁵ Plačiau apie draudimų ir atsakomybės tarpininkams taikymo klausimus žr. MIZARAS, Vytautas. Intelektinės nuosavybės teisių gyvimo reguliavimo novelos: Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB – materialiniai teisių gynimo būdai, neturintys kompensacinio poveikio (bus išspausdintas, tačiau magistro darbo autorė šį straipsnį naudojo paties straipsnio autoriaus leidimu).

dalis 2 punkte, Puslaidininkų gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 21 straipsnio 1 punkte. Taip pat šis teisių gynimo būdas yra taikomas ir Lietuvos teismų¹⁰⁶.

Atsižvelgiant į tuo metu buvusį reglamentavimą, darytina išvada, kad Direktyvos 11 straipsnio nuostatos iš principo buvo įgyvendintos Lietuvos nacionalinėje teisėje. Iš kitos pusės, neteisėtų veiksmų nutraukimas kaip intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdas nebuvo taikomas augalų veislių nuosavybės teisių turėtojams, todėl įgyvendinant Direktyvą buvo papildytas Augalų veislių apsaugos įstatymas, tokį gynybos būdą numatant šio įstatymo 41 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose. Taip pat įstatymų leidėjas visuose intelektinės nuosavybės teisių apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose įtvirtino nuostatą, kad, siekiant užtikrinti įpareigojimo nutraukti neteisėtus veiksmus, ir draudimo atlikti veiksmus, dėl kurių gali būti realiai pažeistos teisės arba atsirasti žala, vykdymą, teismas teisių turėtojų prašymu gali įpareigoti pažeidėją jiems pateikti tinkamą galimos žalos kompensavimo užtikrinimą (ATGTĮ 77 straipsnio 2 dalis, Dizaino įstatymo 47 straipsnio 2 dalis, Patentų įstatymo 41 straipsnio 2 dalis, Prekių ženklų įstatymo 50 straipsnio 2 dalies, Puslaidininkų gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 21 straipsnio 2 dalis). Keista, kad Augalų veislių apsaugos įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje vietoj užtikrinimo priemonės pateikimo numatytas laikinosios apsaugos priemonės paskyrimas, siekdamas užtikrinti įpareigojimo nutraukti neteisėtus veiksmus, taip pat draudimo atlikti veiksmus, dėl kurių gali būti realiai pažeistos teisės arba atsirasti žala. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad laikinosios apsaugos priemonės paskyrimo sąlygos nėra tokios pačios, kaip kad užtikrinimo priemonės atveju. Laikinosios apsaugos priemonės paskyrimo atveju teismas turi aiškintis pažeis ar ne atsakovas teismo draudimus ir ar yra tokia tikimybė, o ieškovas privalo pateikti įrodymus, įtikinančius, kad gresia realus pavojus, kad draudimų nebus paisoma.

Jungtinėje Karalystėje Vokietijoje ir Prancūzijoje neteisėtų veiksmų nutraukimas, kaip intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdas, yra gerai žinomas ir taikomas, todėl pakeitimų, susijusių su Direktyvos 11 straipsnio nuostata nėra numatyta.

2. Žalos atlyginimas

Žalos atlyginimas, kaip intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdas, numatytas Direktyvos 13 straipsnyje. Direktyvos 13 straipsnio nuostata remiasi ir papildo TRIPS sutarties 45 straipsnį, kuriame numatyta teisė į nuostolių patirtų dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo, atlyginimą esant pažeidėjo kaltei. Neesant pažeidėjo kaltei,

¹⁰⁶ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje *Danijos bendrovės „Kirkbi A/S“ v. UAB „Legosta“*, Nr. 3K-3-209/2006, kat. 87.

TRIPS sutartyje taip pat numatyta galimybė imtis priemonių išieškoti iš pažeidėjo pelną ir (ar) atlyginimą už preliminariai nustatytus nuostolius. Pažymėtina, kad tiek Direktyvoje, tiek ir TRIPS sutartyje yra reglamentuojamas tik turtinės žalos atlyginimas. Reikalavimas atlyginti neturtinę žalą yra savarankiškas teisių gynimo būdas, kuris egzistuoja nepriklausomai nuo to, ar turtinė žala atsirado, ar ne¹⁰⁷. Šio reikalavimo reglamentavimas paliekamas valstybių narių nacionalinei teisei.

Žalos atlyginimas teisės doktrinoje yra priskiriamas prie kompensacinių teisių gynimo būdų, kurių paskirtis yra kompensuoti nukentėjusiajam dėl jo teisių pažeidimo patirtus neigiamus turtinius praradimus¹⁰⁸. Be žalos atlyginimo yra galimi ir kiti kompensaciniai teisių gynimo būdai - teisės pažeidėjo gautos naudos išreikalavimas, autorinio atlyginimo (licencinio mokesčio) išreikalavimas, kompensacijos vietoj nuostolių sumokėjimas¹⁰⁹.

Direktyvos 13 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas įpareigojimas valstybėms narėms numatyti, kad kompetentingos teismo institucijos nukentėjusiojo asmens prašymu, reikalautų pažeidėjo, kuris žinodamas arba turėdamas pakankamą pagrindą žinoti, dalyvavo teisės pažeidžiančioje veikloje, atlyginti teisių turėtojui žalą, kuri atitiktų faktiškai jo patirtus nuostolius dėl pažeidimo. Kaip matome, Direktyvoje pateiktas tradicinis intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdas - civilinė atsakomybė žalos atlyginimo forma. Todėl žalos atlyginimui turi būti taikomos bendrosios civilinės atsakomybės sąlygos: neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos, kaltė¹¹⁰.

Direktyvos antrajame sakinyje yra konkretizuojamas žalos nustatymas, pateikiant du žalos apskaičiavimo metodus: faktiškai atsiradusios tiesioginės ir netiesioginės žalos dydžio apskaičiavimas ir atlyginimo arba licencijos analogijos metodas.

Direktyvoje nurodoma, kad faktiškai atsiradusios žalos dydis turi būti apskaičiuojamas atsižvelgiant į visus atitinkamus kriterijus, tokius kaip neigiamos ekonominės pasekmės, įskaitant negautas pajamas, kurių neįgijo nukentėjusioji šalis, neteisėtai gautą pažeidėjo naudą ir atitinkamais atvejais kitus ne ekonominius veiksnius, tokius kaip dėl pažeidimo teisių turėtojo patirta moralinė žala. Tačiau intelektinės nuosavybės teisių, o ypač autorių teisių, specifika lemia tai, kad žalos atlyginimas ne visada gali būti efektyvus civilinių teisių gynimo būdas ir ne visada pajėgus užtikrinti

¹⁰⁷ Plačiau apie neturtinę žalą ir jos kompensavimą žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 122-137.

¹⁰⁸ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 75.

¹⁰⁹ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 76.

¹¹⁰ Plačiau apie kiekvieną civilinės atsakomybės sąlygą žr. MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 123-247.

tinkamą turtinių teisių atkūrimą ir patirtų neigiamų padarinių kompensavimą¹¹¹. Todėl teigiamai vertintina, kad Direktyvoje yra numatytas ir alternatyvus žalos apskaičiavimo metodas – atlyginimo arba licencijos analogijos. Vadovaujantis licencijos analogija, dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo atsiradusi žalos dydis apskaičiuojamas, remiantis autorinio atlyginimo ar vienkartinio mokesčio dydžiu, kuris būtų sumokėtas, jei pažeidėjas būtų prašęs leidimo naudotis atitinkama intelektinės nuosavybės teise. Atkreiptinas dėmesys, kad licencijos analogija Direktyvoje yra priskiriama žalos atlyginimo institutui. Tačiau teisės doktrinoje bei skirtingų valstybių teismų praktikoje autorinio atlyginimo (licencinio mokesčio) sumokėjimo teisinė prigimtis yra aiškinama nevienodai. Atlyginimo sumokėjimas gali būti laikomas tiek savarankišku teisių gynimo būdu, tiek būdu apskaičiuoti nukentėjusiojo negautas pajamas, pagaliau, tiesioginės žalos apskaičiavimo būdu, jeigu įrodoma, kad atlyginimas rodo teisių turėtojo turtinės teisės objektyvią vertę. Šių traktavimų skirtumas yra esminis – taikant atlyginimo sumokėjimą, kaip savarankišką teisių gynimo būdą, pakanka vien neteisėtų veiksmų fakto, o naudojant atlyginimą žalai apskaičiuoti, būtinos visos civilinės atsakomybės sąlygos¹¹². Šiuo aspektu yra reikšmingas Direktyvoje numatyto atlyginimo arba licencijos analogijos priskyrimas žalos atlyginimo institutui, kadangi taip yra išsprendžiamas klausimas dėl jo taikymo sąlygų.

Direktyvos 13 straipsnio 2 dalyje yra numatyti du savarankiški teisių gynimo būdai – pažeidėjo gauto pelno išieškojimas ir iš anksto nustatyto dydžio kompensacija, kurie gali būti taikomi neesant pažeidėjo kaltei. Minėtų gynimo būdų įgyvendinimas paliktas valstybių narių diskrecijai.

Pažeidėjo gauto pelno išieškojimas, kaip atskiras teisių gynimo būdas, yra žinomas Vakarų Europos valstybėms. Toks gynimo būdas yra numatytas ir TRIPS sutarties 46 straipsnio 2 dalyje, nurodant, kad valstybės narės gali numatyti teismui teisę įpareigoti išieškoti pelną net jeigu pažeidėjas padarė pažeidimą be kaltės. Tokiu atveju pažeidėjo gauto pelno išieškojimas gali būti traktuojamas kaip reikalavimas, kylantis iš nepagrįsto praturtėjimo arba kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo teisinių santykių¹¹³.

Kompensacija, kaip intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdas, nėra žinomas nė vienai Vakarų Europos valstybei, jo netaiko šių valstybių teismai. Šio teisės gynimo būdo

¹¹¹ Apie priešastis, kurios lemia žalos atlyginimo mechanizmo neefektyvumą, siekiant pašalinti nukentėjusiajam atsiradusius neigiamus turtinius padarinius žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 75-76.

¹¹² Plačiau apie autorinio atlyginimo sumokėjimo teisinę prigimtį žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p.173-183.

¹¹³ Plačiau apie pažeidėjo gautos naudos išieškojimą žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p.159-172.

prigimtis yra nulemta JAV teisės sistemos. Vadovaujantis JAV autorių teisių įstatymo 504 (c) straipsniu, nukentėjusysis vietoj konkrečios žalos atlyginimo ar pažeidėjo gautos naudos išreikalavimo gali prašyti įstatyminių nuostolių, kurių dydį nustato teismas, atsižvelgdamas į tam tikros situacijos aplinkybes. Reikalaudamas įstatyminių nuostolių nukentėjusysis teismui turi įrodyti vien teisės pažeidimo faktą¹¹⁴.

Lietuva

Iki Direktyvos įsigaliojimo Lietuvoje ATGTĮ buvo numatyti keturi kompensaciniai teisių gynimo būdai: padarytos žalos, įskaitant ir negautas pajamas, atlyginimas (ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalies 6 punktas ir 79 straipsnis), atlyginimo už neteisėtą naudojimąsi kūriniumi išieškojimas (ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalies 5 punktas ir 78 straipsnis), reikalavimas vietoj nuostolių sumokėti kompensaciją (ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalies 7 punktas ir 79 straipsnio 6 dalis). Teisės pažeidėjo gauto pelno išreikalavimas galimas remiantis bendru žalos atlyginimu, nes pažeidėjo gauta nauda ieškovo reikalavimu gali būti pripažinta nuostoliais (Civilinio kodekso 6.249 straipsnio 2 dalis), kurie dažniausiai pasireiškia nukentėjusiojo negautomis pajamomis, arba nepagrįsto praturtėjimo normomis (Civilinio kodekso 6.237 straipsnis ir 6.242 straipsnis), arba ATGTĮ 79 straipsnio 4 dalimis.

Pramoninės nuosavybės teisės įstatymuose kompensaciniai teisių gynimo būdai buvo skirtingai reglamentuojami lyginant tiek su ATGTĮ, tiek ir tarpusavyje. Bendras įpareigojimas atlyginti žalą buvo įtvirtintas visuose minėtuose įstatymuose (Prekių ženklų įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 51 straipsnio 1 ir 2 dalis; Dizaino įstatymo 47 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 48 straipsnio 1 ir 2 dalis; Patentų įstatymo 41 straipsnis, Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 21 straipsnio 2 punktas), išskyrus Augalų veislių apsaugos įstatymą, kuris tik pateikia nuorodą į kitus Lietuvos Respublikos įstatymus, kurie gali būti taikomi esant teisių pažeidimui.

Prekių ženklų įstatyme bei Dizaino įstatyme buvo numatytas dar vienas kompensacinis teisių gynimo būdas - reikalavimas vietoj nuostolių sumokėti kompensaciją (Prekių ženklų įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 4 punktas, 51 straipsnio 3 dalis, Dizaino įstatymo 47 straipsnio 1 dalies 4 punktas, 48 straipsnio 3 dalis). Kitų pramoninės nuosavybės objektų teisinę apsaugą reglamentuojančiuose teisės aktuose tokio teisių gynimo būdo nebuvo numatyta.

¹¹⁴ Plačiau apie kompensaciją, kaip teisių gynimo būdą žr. MIZARAS, Vytautas. Kompensacijos sumokėjimo kaip autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo būdo taikymas. In *Justitia*, 2002, nr. 5-6, p.18-26.

Direktyvos 13 straipsnio 1 dalies (a) punkte yra nurodytos aplinkybės, į kurias turi būti atsižvelgiama apskaičiuojant faktiškai atsiradusios žalos dydį. ATGTĮ, Prekių ženklų įstatyme ir Dizaino įstatyme buvo įtvirtintas tiek bendras įpareigojimas atlyginti žalą, tiek žalos rūšys, tiek aplinkybės, į kurias atsižvelgiama nustatant turtinės žalos dydį. Kituose pramoninės nuosavybės įstatymuose buvo įtvirtintas reikalavimas atlyginti žalą arba ir tokio reglamentavimo nebuvo (pavyzdžiui, Augalų veislių apsaugos įstatyme). Todėl įgyvendinant Direktyvos 13 straipsnio 1 dalies (a) punktą, buvo papildyti Patentų įstatymas (41⁵ straipsnio 2 pastraipa), Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymas (21⁵ straipsnio 2 dalimis) ir Augalų veislių apsaugos įstatymas (41⁵ straipsnio 2 dalimis), numatant, kad nustatydamas dėl teisių pažeidimo faktiškai atsiradusios žalos (nuostolių) dydį, teismas atsižvelgia į pažeidimo esmę, padarytos žalos dydį, negautas pajamas, turėtas išlaidas, kitas svarbias aplinkybes. Pažeidėjo gauta nauda teisių turėtojo prašymu gali būti pripažinta nuostoliais.

Direktyvos 13 straipsnio 1 dalies (b) punktui, numatančiam galimybę reikalauti žalos, apskaičiuotos ne pagal faktiškai atsiradusios žalos dydį, o pagal atlyginimo, kuris paprastai mokamas už leidimą naudotis intelektinės nuosavybės teisėmis, dydį, atitiktoms Lietuvos intelektinės nuosavybės teisėje nebuvo. Pažymėtina, kad Lietuvos teismai neretai turtinę žalą apskaičiuoja remiantis autoriniu atlyginimu, kaip vienu iš būdų apskaičiuoti nukentėjusiojo negautas pajamas¹¹⁵. Tačiau tokios praktikos negalima pripažinti alternatyviu žalos apskaičiavimo metodu, kaip yra numatytas Direktyvos 13 straipsnio 1 dalies (b) punkte. Taip pat Direktyvos reikalavimų neatitinka ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalies 5 punkte ir 78 straipsnyje numatyta atlyginimo už neteisėtą naudojimąsi kūrinio išieškojimo galimybe. Šios normos numato savarankišką autorių teisių gynimo būdą, o Direktyvoje įtvirtintas atlyginimo ar licencijos analogijos metodas yra priskiriamas žalos atlyginimo institutui. Atlyginimo sumokėjimas, kaip savarankiškas teisių gynimo būdas, gali būti taikomas esant vien neteisėtų veiksmų faktui. Dar daugiau, minėtas teisių gynimo būdas gali būti taikomas tik tada, kai pažeistos teisės, kurias paprastai administruoja kolektyvinio administravimo asociacija¹¹⁶.

Atsižvelgiant į išvardintas aplinkybes, Lietuvos įstatymų leidėjas visuose intelektinės nuosavybės objektų apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose – ATGTĮ 83

¹¹⁵ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje *fotoagentūra „Mauritius“ atstovo Lietuvoje fotoagentūros „Rupinas ir Ko“ v. UAB „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-3-199/1999, kat. 11; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje *R.Paknys v. Sauliaus ir Linos Žukų leidinio „Baltos lankos“ redakcija*, Nr. 3K-3-280/2004, kat. 78.

¹¹⁶ VILEITA, Alfonsas. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 180.

straipsnio 4 dalies 2 punkte, Augalų veikslų apsaugos įstatymo 41⁵ straipsnio 4 dalyje, Dizaino įstatymo 48 straipsnio 4 dalyje, Prekių ženklų įstatymo 51 straipsnio 4 dalyje, Patentų įstatymo 41⁵ straipsnio 4 pastraipoje, Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 21⁵ straipsnio 4 dalyje, numatė teisių turėtojams galimybę vietoj faktiškai atsiradusios žalos (nuostolių) reikalauti atlyginimo, kuris turėtų būti mokamas, teisėtai naudojantis intelektinės nuosavybės teisėmis, o esant pažeidėjo tyčiai, numatyti galimybę išieškoti iki dviejų kartų didesnę atlyginimą. Dvigubo atlyginimo galimybės nustatymas neprieštarauja Direktyvos reikalavimams, be to, kaip nurodoma teisės doktrinoje, pažeidėjas turi žinoti, kad neteisėtai naudodamasis teisėmis jis turi sumokėti daugiau nei už teisėtą naudojimąsi. Kitu atveju, pažeidėjas neprisiims jokios rizikos dėl neteisėtų veiksmų. Todėl toks reikalavimas turi ne tik kompensacinę funkciją, bet ir prevencinę bei baudimo. Be to, minėtų įstatymų nuostatose numatyta galimybė konkretų atlyginimo dydį nustatyti teismui, kuris galės atsižvelgti tiek į pažeidėjo kaltės laipsnį, tiek ir į kitas aplinkybes. Todėl toks reglamentavimas atitinka ir proporcingumo reikalavimus.

Direktyvos 13 straipsnio 2 dalies nuostatos įgyvendinimas paliekamas valstybių narių diskrecijai. Lietuvos įstatymų leidėjas visuose intelektinės nuosavybės teisių įstatymuose - ATGTĮ 83 straipsnio 5 dalyje, Augalų veikslų apsaugos įstatymo 41⁵ straipsnio 5 dalyje, Dizaino įstatymo 48 straipsnio 5 dalyje, Prekių ženklų įstatymo 51 straipsnio 5 dalyje, Patentų įstatymo 41⁵ straipsnio 5 pastraipoje, Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 21⁵ straipsnio 5 dalyje, numatė pažeidėjo gautos naudos išieškojimą, kaip savarankišką teisių gynimo būdą, taikomą, kai nėra pažeidėjo kaltės. Iš kitos pusės, toks gynimo būdas Lietuvos teisėje buvo ir iki tol žinomas. Reikalauti gautos naudos galima pagal nepagrįsto praturtėjimo normas (Civilinio kodekso 6.237 straipsnis ir 6.242 straipsnis), o ATGTĮ 79 straipsnio 4 dalyje buvo įtvirtintas reikalavimas išieškoti pažeidėjo gautą naudą kaip specialus autorių teisių gynimo būdas. Taip pat minėtuose įstatymų straipsniuose yra įtvirtinta pakankamai svarbi priemonė, palengvinanti pažeidėjo gautos naudos įrodinėjimą – numatyta, kad nustatant pažeidėjo gautą naudą, teisių turėtojas turi pateikti tik tuos įrodymus, kurie patvirtintų pažeidėjo gautas pajamas; kokia yra pažeidėjo grynoji nauda (nauda, atskaičius išlaidas), turi įrodyti pats pažeidėjas. Tokia priemonė buvo numatyta Europos Komisijos pateikto Direktyvos projekto 17 straipsnio 2 dalyje.

Minėta, kad iki Direktyvos įgyvendinimo ATGTĮ, Prekių ženklų įstatyme bei Dizaino įstatyme buvo numatytas atskiras teisių gynimo būdas - kompensacijos sumokėjimas. Įgyvendinus Direktyvą, Lietuvos ATGTĮ kompensacijos instituto nebuvo

atsisakyta, paliekant teisių turėtojui galimybę reikalauti arba faktiškai atiradusios žalos atlyginimo, arba atlyginimo, kuris turėtų būti mokamas teisėtai naudojantis intelektinės nuosavybės teisėmis, arba kompensacijos, kurios dydį iki 1000 minimalių gyvenimo lygių (MGL) nustato teismas, atsižvelgdamas į pažeidėjo kaltę, jo turtinę padėtį, neteisėtų veiksmų priežastis ir kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus. Skirtingai nei ATGTĮ atveju, Prekių ženklų įstatyme bei Dizaino įstatyme kompensacijos¹¹⁷, kaip atskiro teisių gynimo būdo, buvo atsisakyta. Reikėtų pripažinti, kad kompensacijos institutas yra labiau reikšmingas autorių teisei. Kaip nurodoma teisės doktrinoje, autorių teisėje atsiradusį žalos dydį dažnai yra sunku įrodyti, o kartais ir apskirtai neįmanoma jo nustatyti. Dar daugiau, kartais pažeidus autoriaus teisės faktiškai žala gali ir neatsirasti, tačiau palikti pažeidėjui visa tai, ką jis gavo neteisėtais veiksmais, būtų neteisinga¹¹⁸. Be to, kompensacijos sumokėjimo, kaip teisių gynimo būdo, atsisakymas įstatymo yra leidėjo kompensuojamas, numatant licencijos analogijos metodą bei pažeidėjo gautos naudos išieškojimą.

Jungtinė Karalystė

Jungtinėje Karalystėje intelektinės nuosavybės teisių turėtojas turi galimybę reikalauti atlyginti faktiškai atsiradusią žalą, kuri apskaičiuojama, atsižvelgiant tiek į neigiamas ekonomines pasekmes, tiek ir neekonominius veiksnius, tokius kaip negautas autorinis atlyginimas ar licencinis mokestis. Vietoj žalos atlyginimo nukentėjusysis gali reikalauti sumokėti naudą, kurią gavo teisės pažeidėjas. Teisės pažeidėjo gautos naudos išreikalavimas yra numatytas statutinėje teisėje - Patentų įstatymo 61 straipsnio 1 dalies (d) punkte ir Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymo 96 straipsnio 2 dalyje ir 229 straipsnio 2 dalyje. Šis teisių gynimo būdas pačiai taikomas ir teismų praktikoje, traktuojant kaip reikalavimą, kylantį iš nepagrįsto praturtėjimo santykių¹¹⁹.

Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymas numato papildomų nuostolių (angl. - *additional damages*) galimybę esant autorių teisių, dizaino teisių ir atlikėjo teisių pažeidimui. Papildomus nuostolius teismas gali priteisti atsižvelgiant į visas aplinkybes, ypatingai esant sunkiam pažeidimui (angl. - *flagrancy of the infringement*) ir atsižvelgiant

¹¹⁷ Prekių ženklų įstatyme ir Dizaino įstatyme buvo nustatyta, kad vietoje nuostolių atlyginimo, ženklo (dizaino) savininkas gali reikalauti kompensacijos. Jos dydis apskaičiuojamas pagal atitinkamos prekės ar paslaugos (gaminio, kurio dizainas saugomas įstatymo nustatyta tvarka), teisėto pardavimo kainą: ji gali būti padidinta iki 200 procentų, o esant pažeidėjo tyčiai – iki 300 procentų (Prekių ženklų įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 4 punktas, 51 straipsnio 3 dalis, Dizaino įstatymo 47 straipsnio 1 dalies 4 punktas, 48 straipsnio 3 dalis).

¹¹⁸ Žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 75-76.

¹¹⁹ Žr. HUNIAR, Kristin. The Enforcement Directive: the Effects on UK Law. In *European Intellectual Property Review*, 2006, nr. 98(2), p. 92 -99.

į pažeidėjo gautą naudą iš neteisėtų veiksmų. Jungtinės Karalystės teismų galimybė priteisti didesnius nei buvo padaryti nuostolius prilygsta baudinių nuostolių (ang. - *punitive damages*) institutui, kuris turi aiškų prevencijos ir nubaudimo tikslą. Iš kitos pusės, Direktyva leidžia valstybėms narės numatyti palankesnes teisių turėtojams priemones, be to, Direktyvoje vienas iš gynimo būdų reguliavimo ir taikymo principas ir tikslas yra atgrasinimas (Direktyvos 3 str. 2 d.). Todėl papildomų nuostolių institutas atitinka Direktyvos reikalavimus.

Vertinant minėtus kompensacinius gynimo būdus, pažymėtina, kad Jungtinėje Karalystėje autorinio atlyginimo (licencinio mokesčio) sumokėjimas, kaip žalos apskaičiavimo metodas iš principo nėra taikomas. Todėl įstatymų leidėjas, siekdamas įgyvendinti Direktyvą, trečiajame reglamente tiesiog perrašė Direktyvos 13 straipsnio 1 dalies nuostatą. Iš kitos pusės, tai nereiškia, kad trečiasis reglamentas, kuriame yra perrašyta minėta Direktyvos nuostata, pakeičia nacionalinį žalos atlyginimo reglamentavimą. Kaip nurodoma Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės teisių reglamentų aiškinamajame rašte bei trečiojo reglamento 3 dalyje, toks reglamentavimas “neįtakoja nacionalinių įstatymų ir taisyklių, susijusių su intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdais, galiojimo, išskyrus toje apimtyje, kuri faktiškai yra nesuderinama su Direktyvos 13 straipsnio 1 dalimi”.

Manytina, kad toks Direktyvos 13 straipsnio perkėlimas yra nepakankamas bei kelia abejonių, ar iš tiesų Jungtinės Karalystės įstatymai tapo suderinti su Direktyvos reikalavimais. Įstatymų leidėjas paliko daug neaiškumų tiek teisinių santykių subjektams, tiek ir teisėjams, ar tam tikras gynimo būdas, jos taikymo sąlygos atitinka Direktyvos 13 straipsnio 1 dalies reikalavimus, ir kiek atitinka.

Vokietija

Reikalavimas atlyginti žalą, pažeidus intelektinės nuosavybės teises, yra numatytas visuose Vokietijos intelektinės nuosavybės teises reglamentuojančiuose įstatymuose – ATGTĮ 97 straipsnyje, Patentų įstatymo 139 straipsnyje, Naudingųjų modelių įstatymo 24 straipsnyje, Prekių ženklų įstatymo 14, 128 ir 135 straipsniuose, Dizaino įstatymo 42 straipsnyje, Augalų veislių apsaugos įstatymo 37 straipsnyje. Žalos atlyginimo tvarką reglamentuoja Vokietijos Civilinis kodeksas. ATGTĮ 97 straipsnio 1 dalyje ir Dizaino įstatymo 42 straipsnio 2 dalyje numatyta speciali galimybė teisių turėtojui vietoj žalos atlyginimo išreikalauti pažeidėjo gautą naudą. Be to, Patentų įstatymo 139 straipsnyje, Naudingųjų modelių įstatymo 24 straipsnyje, Dizaino įstatymo 42 straipsnyje, Augalų veislių apsaugos įstatymo 37 straipsnyje numatyta, kad esant paprastam pažeidėjo

neatsargumui, teismas gali vietoj žalos atlyginimo nustatyti fiksuotą kompensaciją, nukentėjusiosios šalies patirtos žalos ir pažeidėjo įgytos naudos ribose.

Tuo tarpu Vokietijos teisės doktrinoje ir teismų praktikoje žalos, padarytos intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu, samprata aiškinama plačiau nei reglamentuojama įstatymų. Vokietijoje yra išvystyta trejopos žalos apskaičiavimo doktrina, kada tiesioginės žalos ir negautų pajamų atlyginimas, teisės pažeidėjo gautos naudos išieškojimas ir autorinio atlyginimo išreikalavimas yra laikomi atskirais žalos apskaičiavimo metodais. Visi trys žalos apskaičiavimo metodai yra alternatyvūs, todėl ieškovas gali pasirinkti vieną ar kitą. Taigi, nors Vokietijos įstatymuose savarankiškas reikalavimas sumokėti autorinį atlyginimą nėra įtvirtintas, teismų praktikos ir teisės moksle jis yra pripažįstamas ir plačiai taikomas tiek autorių teisėje, tiek ir pramoninės nuosavybės teisėje¹²⁰. Vokietijoje šis žalos apskaičiavimo metodas netgi įgijo specialų pavadinimą – žalos apskaičiavimas pagal licencijos analogiją (vok. - *die Schadensberechnung im Wege der Lizenzanalogie*).

Siekiant įgyvendinti Direktyvos 13 straipsnį, Vokietijos Vyriausybė siūlo intelektinės nuosavybės įstatymuose įtvirtinti paprotinei teisei jau gerai žinomą, tačiau įstatymuose nesureglamentuotą reikalavimą sumokėti autorinį atlyginimą. Numatyta analogiška nuostata, kuri papildo ATGTĮ 97 straipsnį, Patentų įstatymo 139 straipsnį, Naudingųjų modelių įstatymo 24 straipsnį, Prekių ženklų įstatymo 14, 15, 128 ir 135 straipsnius, Dizaino įstatymo 42 straipsnį ir Augalų veislių apsaugos įstatymo 37 straipsnį, kad reikalavimas atlyginti žalą taip pat gali būti apskaičiuotas remiantis suma, kurią pažeidėjas būtų sumokėjęs kaip atitinkamą atlyginimą, jeigu būtų gavęs leidimą naudoti pažeistą teisę.

Taip pat siūloma atsisakyti Patentų įstatyme, Naudingųjų modelių įstatyme, Dizaino įstatyme ir Augalų veislių apsaugos įstatyme įtvirtintos kompensacijos sumokėjimo galimybės, motyvuojant tuo, kad Direktyvos 13 straipsnio 2 dalis numato galimybę pažeidėjui sumokėti mažesnę kompensaciją tik tokiais atvejais, kai nėra pažeidėjo kaltės.

Pagaliau, siūloma visuose intelektinės nuosavybės įstatymuose numatyti nuostatą, jog apskaičiuojant žalą, gali būti atsižvelgiama ir į pažeidėjo gautą naudą iš neteisėtų veiksmų. Minėta, kad ATGTĮ 97 straipsnio 1 dalyje ir Dizaino įstatymo 42 straipsnio 2 dalyje jau yra numatyta, kad vietoj žalos atlyginimo teisių turėtojas gali reikalauti pažeidėjo gautos naudos. Taip pažeidėjo gauta nauda, kaip atskiras žalos apskaičiavimo metodas, būtų įtvirtintas ir kituose pramoninės nuosavybės apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose. Nors reikalavimas išieškoti pažeidėjo gautą naudą vietoj faktiškai

¹²⁰ Žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 78.

atsiradusios žalos atlyginimo yra žinomas ir teismų taikomas ir dabar, o tais atvejais, kai tokio reikalavimo nenumato atitinkamas pramoninės nuosavybės teisių įstatymas, jis gali būti reiškiamas remiantis nepagrįsto praturtėjimo norma, kurią numato Vokietijos Civilinio kodekso 812 straipsnis.

Prancūzija

Prancūzijoje žalos atlyginimą už padarytą intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą numato 1804 m. kovo 21 d. Civilinio kodekso (pranc. - *Code civil*) normos, reglamentuojančios civilinę atsakomybę už padarytą žalą. Prancūzijos civilinio kodekso 1382 straipsnis įtvirtina visiško nuostolių atlyginimo principą, o Civilinio kodekso 1149 straipsnis numato dvi turtinės žalos rūšis - tiesioginę žalą ir negautą pelną. Prancūzijos teismai, vertindami negautų pajamų dydį intelektinėje nuosavybės teisėje be kita ko atsižvelgia į autorinį atlyginimą (licencinį mokesį), kuris būtų įprastai mokamas naudojantis pažeistomis teisėmis teisėtai ar į neteisėtai pažeidėjo gautą pelną. Tačiau pažymėtina, kad Prancūzijoje nėra įtvirtinto greta žalos atlyginimo savarankiško reikalavimo išieškoti pažeidėjo neteisėtai gautą pelną. Prancūzijoje laikomasi principo, jog žalos atlyginimo tikslas yra kompensacinis, t.y. atlyginti nukentėjusiajam teisės pažeidimu padarytus nuostolius, - prevencinio ar nubaudimo tikslo nepripažįstama¹²¹.

Taigi, Prancūzijoje yra vienintelis intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdas - civilinė atsakomybė žalos atlyginimo forma, kuriam taikomos bendrosios civilinės atsakomybės sąlygos¹²². Atsižvelgiant į intelektinės nuosavybės teisių, kaip nematerialių vertybių, specifiką ir didelį pažeidžiamumą, Prancūzijoje taikomas tradicinis žalos atlyginimo mechanizmas vertintinas kaip nepakankamas, norint efektyviai ginti intelektinės nuosavybės teises.

Siekiant įgyvendinti Direktyvos 13 straipsnį, projekte siūloma Prancūzijos intelektinės nuosavybės teisės kodekse visoms reglamentuojamoms autorių ir pramoninės nuosavybės teisėms numatyti du žalos apskaičiavimo metodus: faktiškai atsiradusios žalos (nuostolių) ir atlyginimo arba licencijos analogijos. Skaičiuojant faktiškai atsiradusią žalą, siūloma įvardinti aplinkybes, į kurias turi būti atsižvelgiama: neigiamos ekonominės pasekmės, įskaitant negautas pajamas, kurių neįgijo nukentėjusi šalis, neteisėtai gautą pažeidėjo naudą ir, esant būtinybei, teisių turėtojo patirtą moralinę žalą. Įtvirtinus Prancūzijoje autorinio atlyginimo (licencinio mokesčio) išieškojimo galimybę

¹²¹ BRETONNIERE, J.F., CAILAC, C. Collection of evidence and assessment of damages regarding IP rights infringement. In *Building and enforcing intellectual property value*. London: Globe White Page Ltd, 2007, p. 184-188.

¹²² Apie civilinės atsakomybės sąlygas Prancūzijos prievolių teisės teorijoje žr. MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 98.

vietoj faktiškai atsiradusios žalos, bus palengvinta teisių turėtojo padėtis ypatingai tais atvejais, kai nustatyti ir įrodyti žalos dydžio, remiantis bendromis civilinės teisės žalos atlyginimo normomis, neįmanoma arba labai sunku.

3. Atkuriamosios priemonės

Atkuriamosios priemonės yra numatytos Direktyvos 10 straipsnyje. Ši nuostata remiasi TRIPS sutarties 46 straipsniu. Atkuriamosios priemonės yra atitinkamos priemonės, skirtos prekių, kaip teismas nustatė, pažeidžiančių intelektinės nuosavybės teises, ir priemonių bei įrangos, daugiausiai naudojamos tokių prekių sukūrimui ar pagaminimui, paėmimui iš pažeidėjo. Atkuriamųjų priemonių svarbiausia paskirtis yra galutinai pašalinti teisės pažeidimą, kad neteisėtos prekės ir priemonės, naudotos pažeidimui, neliktų pažeidėjo dispozicijoje, ir taip būtų iki minimumo sumažinta tolesnių pažeidimų galimybė¹²³. Todėl dažnai atkuriamosios priemonės vadinamos teisės pažeidžiančių veiksmų pašalinimo priemonės. Neteisėtų prekių, gamybos priemonių ir įrangos paėmimo reikalavimas papildo kitą teisių gynimo priemonę - neteisėtų veiksmų uždraudimas. Atkuriamųjų priemonių, kaip ir neteisėtų veiksmų uždraudimo taikymui pakanka neteisėtų veiksmų fakto ir nesvarbu, pažeidėjo veiksmuose yra kaltė ar ne. Kaip nurodoma teisinėje literatūroje, kadangi šio teisių gynimo būdo paskirtis yra teisė pažeidžiančių veiksmų visiškai pašalinimas, todėl nesvarbu, pažeidėjo veiksmuose yra kaltė ar ne, iš jo visais atvejais turi būti paimtos intelektinės nuosavybės teisės pažeidžiantys objektai. Tai taip pat reiškia, kad šis teisių gynimo būdas taikomas, nepriklausomai nuo to, ar neteisėtos kopijos, gamybos priemonės, įranga yra atsakovo valdomi ar yra jo nuosavybė, ar objektai yra pas trečiuosius asmenis¹²⁴.

Direktyvos 10 straipsnio 1 dalyje numatytos tokios taikytinos priemonės prekių, pažeidžiančių intelektines nuosavybės teises ir priemonių bei įrangos, naudojamos tokių prekių sukūrimui ar pagaminimui, atžvilgiu:

1. atšaukimas iš apyvartos;
2. galutinis išėmimas iš apyvartos;
3. sunaikinimas.

Direktyvos 10 straipsnyje numatytos tokios atkuriamųjų priemonių taikymo sąlygos:

¹²³ Plačiau apie šio teisių gynimo būdo teisinės prigimties aiškinimo teorijas žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 277-280.

¹²⁴ MIZARAS, Vytautas. Intelektinės nuosavybės teisių gyvimo reguliavimo novelos: Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB – materialiniai teisių gynimo būdai, neturintys kompensacinio poveikio (bus išspausdintas, tačiau magistro darbo autorė šį straipsnį naudojo paties straipsnio autoriaus leidimu).

- 1) neteisėtų prekių, gamybos priemonių ir įrangos paėmimas taikomas teisių turėtojo prašymu;
- 2) šios priemonės įvykdomos pažeidėjo sąskaita, jeigu nėra atsiradusios atitinkamos priežastys, kurios neleidžia taip daryti;
- 3) neteisėtų prekių, gamybos priemonių ir įrangos paėmimas gali būti taikomas nepriklausomai nuo tolesnių teisių turėtojo žalos atlyginimo reikalavimų, t.y. numatyta galimybė taikyti šį gynimo būdą atskirai nuo žalos atlyginimo reikalavimų;
- 4) neteisėtų prekių, gamybos priemonių ir įrangos paėmimas taikomas be jokios kompensacijos;
- 5) svarstant prašymą taikyti atkuriamąsias priemones, atsižvelgiama į pažeidimo rimtumo ir reikalaujamų taikyti gynybos būdų santykį ir į trečiųjų šalių interesus.

Lietuva

Iki Direktyvos įgyvendinimo, atkuriamąsias priemones, kaip teisių gynimo būdą, numatė 2003 m. redakcijos ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalies 8 punktas. Ši nuostata iš esmės atitiko Direktyvos 10 straipsnio reikalavimus. Dizaino įstatymo 47 straipsnio 1 dalies 6 punktas ir Prekių ženklų įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 6 punktas numatė teismui teisę taikyti konfiskavimo¹²⁵ ar sunaikinimo priemones. Dėl šių priemonių taikymo sąlygų ir jų prigimties yra ne kartą pasisakęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, konstatuodamas, kad „prekių konfiskavimas ir sunaikinimas – tai apsauginiai teisių gynimo būdai, kurių paskirtis yra visiškai pašalinti teisę pažeidžiančius veiksmus, t. y. atkurti iki teisės pažeidimo buvusią padėtį (CK 1.138 straipsnio 2 punktas); sprendžiant dėl tokių civilinių teisių gynimo būdų taikymo, esant neteisėtų veiksmų faktui, atsakovo kaltės formos klausimas yra nesvarbus“¹²⁶.

Siekiant kiek įmanoma tinkamesnio Direktyvos nuostatų įgyvendinimo ir išbaigtumo, atkuriamųjų priemonių taikymas buvo išsamiai sureglamentuotas ir numatytas ATGTĮ 82 straipsnyje, Augalų veislių apsaugos įstatymo 41⁽⁴⁾ straipsnyje, Dizaino įstatymo 47⁽⁴⁾ straipsnyje, Patentų įstatymo 41⁽⁴⁾ straipsnyje, Prekių ženklų įstatymo 50⁴ straipsnyje, Puslaidininkų gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo

¹²⁵ Nors terminas „konfiskavimas“ vartojamas įstatymuose, jo esmė yra ne tam tikro daikto paėmimas į valstybės pajamas, o paėmimas iš pažeidėjo, kad jis negalėtų toliau disponuoti teises pažeidžiančiais objektais. Žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003.

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje JAV bendrovė „The H.D. Lee Company Inc.“ v. UAB „Mita“, Nr. 3K-3-1069/2003, kat. 80; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje „Nike International Ltd.“ v. UAB „Rivona“, Nr. 3K-3-669/2006, kat. 87.

21⁽⁴⁾ straipsnyje. Reglamentavimas Lietuvos intelektinės nuosavybės teisės įstatymuose yra analogiškas kaip ir pagal Direktyvos 10 straipsnį. Minėtuose įstatymuose numatyta teisių turėtojui teisė kreiptis į teismą ir reikalauti atšaukti, išimti iš apyvartos saugomų objektų kopijas, prekes taip, kad teisių turėtojui nebūtų padaryta žala ir būtų užtikrinta jo teisių apsauga, ar sunaikinti jas, o prireikus – ir priemonės bei įrangą, daugiausia naudojamas nurodytiems objektams sukurti ar gaminti. Tokios priemonės gali būti taikomos nepaisant kito asmens, prašančio taikyti šias priemones, žalos, atsiradusios dėl jo teisių pažeidimo, atlyginimo reikalavimų. Taip pat numatyta, kad atkuriamosios priemonės taikomos neatlygintinai, pažeidėjo lėšomis, atsižvelgiant į padaryto pažeidimo sunkumo ir taikomos priemonės santykį, trečiųjų asmenų teisėtus interesus.

Iki Direktyvos įgyvendinimo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikėsi pozicijos, kad teismai turėtų būti aktyvesni, ir, atsižvelgdami į byloje susiklosčiusias faktines aplinkybes, pasiūlyti ieškovui pasinaudoti kitais teisių gynimo būdais, nebūtinai suklastotas prekes visiškai sunaikinant. Tačiau byloje turi būti nustatytos tam tikros ypatingos, išimtinės aplinkybės, dėl kurių intelektinės nuosavybės teisių subjekto prašymas dėl pažeistų teisių gynimo būdo nebūtų tenkinamas, teismui parenkant kitą nei prašomas pažeistų teisių gynimo būdą¹²⁷. Deja, nurodytos “ypatingos, išimtinės aplinkybės” teismo nebuvo sukonkretintos. Todėl įstatymo leidėjo padaryta intelektinės nuosavybės teisių įstatymuose išlyga, kad atkuriamosios priemonės taikomos, atsižvelgiant į padaryto pažeidimo sunkumo ir taikomos priemonės santykį bei trečiųjų asmenų teisėtus interesus, prisidės prie besiformuojančios teismų praktikos atkuriamąsias priemones, ypatingai sunaikinimą, taikyti vadovaujantis proporcingumo principu.

Jungtinė Karalystė

Jungtinėje Karalystėje atkuriamosios priemonės yra numatytos atskiruose intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose - 1988 m. Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatyme (99, 100, 114, 229 ir 230 straipsniai), 1994 m. Prekių ženklų įstatyme (16 ir 19 straipsniai) ir 1977 m. Patentų įstatyme (61 straipsnio 1 dalies (b) punktas). Jungtinėje Karalystėje teismas turi galimybę nukentėjusiojo prašymu teises pažeidžiančias prekes, priemones ir įrangą paimti, perduoti jo nuosavybėn ar kitam nurodytam asmeniui, sulaikyti, areštuoti sunaikinti ar pasielgti taip, kaip teismas mano esant tinkama. Išlyga taikoma priemonėms, skirtoms teisės pažeidžiančių prekių gamybai,

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje *JAV bendrovė „The H.D. Lee Company Inc.“ v. UAB „Mita“*, Nr. 3K-3-1069/2003, kat. 80; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje *„Nike International Ltd.“ v. UAB „Rivona“*, Nr. 3K-3-669/2006, kat. 87.

- tokios priemonės gali būti paimitos, sulaikytos, areštuotos, sunaikintos ar kitaip su jomis pasielgta tik tuo atveju, kai asmuo, kurio žinioje jos yra, žinojo ar turėjo žinoti, kad šios priemonės yra skirtos minėtiems tikslams. Manytina, kad įstatymų leidėjas tokiu būdu siekė vadovautis proporcingumo principu ir apsaugoti sąžiningų trečiųjų asmenų interesus. Iš kito pusės, alternatyvių priemonių taikymo tikslas yra eliminuoti galimybę pažeidėjui toliau tęsti pažeidimą bei turėti pažeidimo objektus ir įrankius. Kaip nurodoma TRIPS sutarties 46 straipsnyje, medžiagos ir priemonių, kuriomis daugiausia buvo naudojamos gaminant teises pažeidžiančias prekes, paėmimo tikslas – palikti kuo mažiau tolesnių pažeidimo galimybių. Vadinasi, tai yra prevencinė, apsauginė priemonė, kurios taikymui pakanka neteisėtų veiksmų fakto. Todėl toks reikalavimas gali būti skirtas ir tiems asmenims, kurių veiksmai pažeidžia intelektinės nuosavybės teises, nors ir nėra šių subjektų kaltės. Be abejo, taikant atkuriamąsias priemones, turėtų būti atsižvelgiama ir į proporcingumo principo pasireiškimą konkrečiu atveju. Tačiau jei kaltės nėra, dar nereiškia, kad teises pažeidžiančių veiksmų pašalinimo priemonių taikymas bus neproporcingas. Tokių priemonių taikymas gali būti laikomas neproporcingu nekalto pažeidėjo atžvilgiu, jeigu šalia tokios aplinkybės yra ir kitų aplinkybių, kurios gali turėti įtakos proporcingumo principo pažeidimui¹²⁸. Tačiau Jungtinės Karalystės įstatymų leidėjas nenumatė jokių pakeitimų šiuo klausimu.

Jungtinėje Karalystėje teisėje buvo padaryti neesminiai pakeitimai, susiję su Direktyvos 10 straipsnio 2 dalimi, kur nurodoma, jog atkuriamosios priemonės turi būti įvykdytos pažeidėjo sąskaita. Jungtinėje Karalystėje teismai turi diskreciją nuspręsti, ar pažeidėjas padengia šių priemonių įvykdymo išlaidas ir kokioms sąlygoms esant tai padaro. Paprastai vyrauja praktika, kad atkuriamosios priemonės teismo yra taikomos pažeidėjo sąskaita. Tačiau, siekiant aiškumo, buvo padaryti papildymai Anglijos ir Velso Civilinio proceso taisyklėse¹²⁹, bei atitinkamai Šiaurės Airijos teismų taisyklėse¹³⁰, numatant, kad atkuriamosios priemonės turi būti įvykdytos pažeidėjo sąskaita.

Vokietija

Vokietijoje neteisėtų kūrinių kopijų ir įrangos, naudojamos tokių prekių pagaminimui, sunaikinimas reglamentuojamas ATGTĮ 98 straipsnyje ir 99 straipsnyje, Patentų įstatymo 140 straipsnio (a) punkte, Naudingųjų modelių įstatymo 24 straipsnio (a) punkte, Dizaino įstatymo 43 straipsnyje, Prekių ženklų įstatymo 18 straipsnyje, Augalų

¹²⁸ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 303.

¹²⁹ The 41st Update to the Civil Procedure Rules [interaktyvus]. 2006-04-06 [žiūrėta 2007-02-18]. Prieiga per internetą: <http://www.dca.gov.uk/civil/procrules_fin/contents/frontmatter/notes41.htm>

¹³⁰ Department for Constitutional Affairs (Northern Ireland Court Service), Explanatory Memorandum to the Rules of the Supreme Court (Northern Ireland) (Amendment no. 3) 2006, Statutory Rule 2006 No. 486.

veislių apsaugos įstatymo 37 straipsnyje. Minėtų įstatymų nuostatos iš principo tarpusavyje nesiskiria. Be to civilinio proceso tvarka Vokietijoje ieškovas gali reikalauti arba sunaikinti neteisėtas prekes, arba jas perduoti jam už tam tikrą atlyginimą.

Lyginant Vokietijos intelektinės nuosavybės teisės įstatymų nuostatas su Direktyvos 10 straipsniu, yra keletas principinių skirtumų. Pirma, reikalavimas taikyti prekių ir įrangos sunaikinimą gali būti pareikštas tik, jeigu tokie objektai yra atsakovo valdyme ar nuosavybėje. Antra, Vokietijoje intelektinės nuosavybės teisės įstatymuose yra numatytas tik vienas iš Direktyvos 10 straipsnyje minimų būdų – sunaikinimas, tačiau tokie reikalavimai kaip atšaukimas iš apyvartos ir galutinis išėmimas iš prekybos kanalų yra nauji.

Vokietijos Vyriausybė, įgyvendindama Direktyvos 10 straipsnį, siūlo keletą pakeitimų minėtuose straipsniuose. Pirma, siūlo numatyti visus Direktyvos 10 straipsnio 1 dalyje nurodytus būdus - prekių, pažeidžiančių teisės, medžiagų ir priemonių, kurios daugiausiai naudojamos tokių prekių sukūrimui atšaukimą iš apyvartos, galutinį pašalinimą ir sunaikinimą. Antra, siūlo suderinti minėtų įstatymų nuostatas su Direktyvos 10 straipsnio 3 dalies formuluote, numatant, kad sunaikinimas ir reikalavimas atšaukti ar galutinai pašalinti iš apyvartos negalimas, jeigu jis yra neproporcingas, atsižvelgiant į konkretaus atvejo specifines aplinkybes. Šiuo pakeitimu teisinė praktika iš esmės nepasikeis, kadangi proporcingumo reikalavimas Vokietijos įstatymų nuostatuose buvo numatytas ir anksčiau. Trečia, siūloma alternatyvių priemonių taikymo galimybę išplėsti ir geografinių nuorodų teisėms, kadangi šių teisių turėtojams tokio reikalavimo nebuvo numatyta.

Vokietijoje siūloma netaikyti atkuriamųjų priemonių prieš trečiuosius asmenis. Įstatymų pakeitimo projekto aiškinamajame rašte Vokietijos Vyriausybė šį sprendimą taip argumentuoja: “Direktyvos 10 straipsnyje nėra imperatyviai nurodoma, kad tokios priemonės turi būti taikomos ne tik prieš pažeidėją, bet ir prieš kiekvieną asmenį, kuris dalyvauja prekybos grandinėje. Sistemiškai analizuojant Direktyvos nuostatas, kada valstybės narės privalo numatyti gynimo būdų taikymą prieš trečiuosius asmenis, tai yra aiškiai nurodyta (pavyzdžiui Direktyvos 8 straipsnis)”¹³¹. Iš kitos pusės, doktrinoje vyrauja nuomonė, kad alternatyvių priemonių paskirtis yra teisę pažeidžiančių veiksmų visiškas pašalinimas ir toks reikalavimas yra ypatinga apsauginio negatorinio teisių gynimo būdo forma¹³². Vadinasi, alternatyvios priemonės turėtų būti taikomos

¹³¹ Gesetzentwurf der Bundesregierung. *Entwurf eines Gesetzes zur Verbesserung der Durchsetzung von Rechten des geistigen Eigentum*. [interaktyvus]. 2007-01-26 [žiūrėta 2007-02-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.bmj.bund.de/files/-/1727/RegE%20Durchsetzungsrichtlinie.pdf>>.

¹³² Žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 277-280.

nepriklausomai nuo to, ar neteisėtos kopijos, priemonės ir įranga yra atsakovo valdomi ar yra jo nuosavybė, ar objektai yra pas trečiuosius asmenis.

Prancūzija

Prancūzijos intelektinės nuosavybės teisės kodekse nėra numatyto Direktyvos 10 straipsniui atitinkančio teisių gynimo būdo. Siekiant suderinti kodekso normas su Direktyvos reikalavimais, siūloma analogišką teisių gynimo būdą numatyti visoms reglamentuojamoms intelektinės nuosavybės teisėms. Siūloma nuostata numato galimybę teismui, ieškovo prašymu, taikyti prekių, pažeidžiančių jo teises, medžiagų ir priemonių, daugiausia naudojamų tokių prekių gamybai, atšaukimą, galutinį pašalinimą iš prekybos kanalų, sunaikinti ar konfiskuoti nukentėjusiosios šalies naudai. Šios priemonės vykdomos pažeidėjo sąskaita.

Iš minėtos normos formuluotės matyti, kad nėra kalbama apie atkuriamųjų priemonių taikymą tretiesiems asmenis, todėl tikėtina, teismai vadovausis doktrinoje vyraujančia pozicija. Taip pat nėra kalbama apie proporcingumo principo laikymąsi. Iš kitos pusės, kiekvienas gynimo būdas turėtų būti taikomas laikantis bendrųjų principų, nepriklausomai nuo to, ar jie pakartotinai įtvirtinti nuostatoje, reglamentuojančioje tą gynimo būdą, ar ne.

4. Teismo sprendimo paskelbimas

Direktyvos 15 straipsnyje numatyta, kad valstybės narės užtikrina, kad teisiniuose procesuose dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo, teismo institucijos galėtų pareiškėjo prašymu ir pažeidėjo sąskaita reikalauti taikyti atitinkamas priemones informacijos apie sprendimą skleidimui, įskaitant viso ar dalies sprendimo pateikimą ar skelbimą. Valstybės narės gali numatyti kitas papildomas viešumo priemones, kurios tinka konkrečiomis aplinkybėmis, įskaitant pastebimą reklamą.

Teisės doktrinoje teismo sprendimo paskelbimas laikomas atskira teisė pažeidžiančių veiksmų pašalinimo priemone. Teismo sprendimo paskelbimo esmė - informuoti visuomenę apie atliktus įstatymams prieštaraujančius veiksmus, kuriais buvo pažeistos asmens teisės ir kurie dar gali sukelti neigiamų padarinių. Labai dažnai užsienio valstybių teismų praktikoje teismo sprendimo paskelbimas naudojamas būtent atkuriant neturtines teises¹³³. Pažymėtina, kad Direktyva taip pat neriboja šio teisių gynimo būdo taikymo, atsižvelgiant į teisių pobūdį – pažeisto turtinės teisės ar asmeninės neturtinės

¹³³ Žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, 317-319.

teisės. Direktyvos 15 straipsnio nuostata nenumato šio teisių gynimo būdo taikymo sąlygų, todėl kokiais būdais pavišinimas bus atliekamas turi spręsti pačios valstybės narės. Teisės doktrinoje nurodoma, kad teismo sprendimo paskelbimas gali būti taikomas su kitais teisių gynimo būdais, jeigu yra tokios sąlygos:

- 1) reikalauti paskelbti teismo sprendimą gali tik ginčą laimėjusi šalis;
- 2) prašanti paskelbti teismo sprendimą šalis turi turėti pagrįstą interesą;
- 3) teismo sprendimas yra skelbiamas tik laimėjusios šalies prašymu;
- 4) teismo sprendimo paskelbimo dalykas yra ginčo šalių pavadinimai, sprendimo motyvuojamoji ir rezoliucinė dalys;
- 5) gali būti paskelbtas įsigaliojęs teismo sprendimas, išskyrus tuos atvejus, kai teismas nustato, kad tokia priemonė gali užkirsti kelią teisės pažeidimui ar skubiai išvengti neigiamų padarinių¹³⁴.

Lietuva

Teismo sprendimo paskelbimas, kaip teisių gynimo priemonė, iki Direktyvos įgyvendinimo Lietuvos teisėje buvo menkai žinomas. ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalies 4 punkte, kaip viena iš teisių gynimo būdų, buvo numatyta teisė reikalauti atkurti pažeistas asmenines neturtines teises, t.y. įpareigoti padaryti reikiamus taisymus, apie pažeidimą paskelbti spaudoje ar kitokiu būdu. Kituose intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose apskritai nebuvo tokio teisių gynimo būdo numatyta. Todėl siekiant visiškai ir tinkamai įgyvendinti Direktyvos 15 straipsnio nuostatą, sprendimo paskelbimas buvo numatytas ATGTĮ 85 straipsnyje, Augalų veislių apsaugos įstatymo 41⁶ straipsnyje, Dizaino įstatymo 48¹ straipsnyje, Patentų įstatymo 4⁶ straipsnyje, Prekių ženklų įstatymo 51¹ straipsnyje, Puslaidininkių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 21⁶ straipsnyje.

Įstatymų minėtuose straipsniuose nurodoma, kad teisių turėtojų prašymu teismas gali įpareigoti pažeidėją savo lėšomis paskelbti informaciją apie priimtą sprendimą, įskaitant viso ar dalies sprendimo paskelbimą visuomenės informavimo priemonėse ar kitokiu būdu. Teismo sprendimas arba informacija apie priimtą teismo sprendimą gali būti paskelbta po teismo sprendimo įsiteisėjimo, jeigu teismas nenustato kitaip. Teismo sprendimo paskelbimo būdas ir kiek skelbti nustatoma pačiame sprendime. Intelektinės nuosavybės teisių subjektas gali reikalauti, kad pažeidėjas iš anksto sumokėtų į teismo

¹³⁴ Plačiau apie teismo sprendimo paskelbimo sąlygas žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, 318-319.

nurodytą sąskaitą pinigų sumą, reikalingą informacijai apie priimtą teismo sprendimą ar teismo sprendimui paskelbti.

Atkreiptinas dėmesys, kad teisės doktrinoje jau yra išsakyta pozicija dėl šios nuostatos taikymo. Pažymėta, kad viešo paskelbimo objektu gali būti arba visas teismo sprendimas, arba sprendimo dalis, arba informacija priimtą teismo sprendimą. Ieškovas gali pasirinkti, kurį variantą taikyti, o teismas savo iniciatyva neturėtų keisti prašomo skelbti objekto. Tačiau, atsižvelgiant į aplinkybes, teismas gali įpareigoti pažeidėją paskelbti ne visą, o dalį sprendimo, priklausomai nuo pagrįsto tam intereso buvimo. Taip pat nurodoma, kad teismas gali priimti įpareigojimą paskelbti ir dar neįsiteisėjusį sprendimą, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimui ar skubiai išvengti neigiamų padarinių¹³⁵.

Jungtinė Karalystė

Jungtinėje Karalystėje visi Aukščiausiojo civilinių bylų teismo sprendimai ir kai kurie Pirmosios instancijos teismo sprendimai, kurie susiję su viešuoju interesu ar reikšmingu teisės klausimu, yra viešai skelbiami internete. Tačiau ši praktika neatitinka Direktyvos 15 straipsnio reikalavimų, kadangi tai nelaikytina savarankišku teisių gynimo būdu. Siekiant įgyvendinti Direktyvą, įstatymų leidėjas įtvirtino tiek Anglijos ir Velso bei Šiaurės Airijos, tiek Škotijos teisėje nuostatą, kad esant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui, teismas pareiškėjo prašymu ir pažeidėjo sąskaita turi teisę taikyti atitinkamas priemones informacijos apie sprendimą skleidimui, įskaitant viso ar dalies sprendimo pateikimą ar skelbimą. Kaip matyti, Jungtinėje Karalystėje yra įtvirtinta tik bendroji nuostata, nedetalizuojant šio teisių gynimo būdo taikymo sąlygų. Todėl teismo sprendimo paskelbimo taikymo praktiką turės suformuoti teismai.

Vokietija

Vokietijoje galimybė nukentėjusiajam reikalauti paskelbti teismo skelbimą yra numatyta ATGTĮ 103 straipsnyje ir Dizaino įstatymo 47 straipsnyje. Ši teisių gynimo praktika yra nusistovėjusi ir gerai žinoma. Įstatymuose suformuota taisyklė, kad teismo sprendimas gali būti paskelbtas bylą laimėjusios šalies prašymu, pažeidėjo sąskaita, jeigu laimėjusi šalis įrodo tam esant pagrįstą interesą. Teismo sprendimas gali būti paskelbta po

¹³⁵ Plačiau žr. MIZARAS, Vytautas. Intelektinės nuosavybės teisių gyvimo reguliavimo novelos: Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB – materialiniai teisių gynimo būdai, neturintys kompensacinio poveikio (bus išspausdintas, tačiau magistro darbo autorė šį straipsnį naudojo paties straipsnio autoriaus leidimu).

teismo sprendimo įsiteisėjimo, jeigu teismas nenustato kitaip. Teismo sprendimas turi būti paskelbtas per šešis mėnesius nuo įsigaliojimo.

Siekiant įgyvendinti Direktyvą, Vokietijos Vyriausybė panašią nuostatą siūlo perkelti ir į kitus intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančius įstatymus – Patentų įstatymą (papildant 140 straipsnį (e) punktu), Naudingųjų modelių įstatymą (papildant 24 straipsnį (e) punktu), Prekių ženklų įstatymą (papildant 19 straipsnį (c) punktu, 128 ir 135 straipsnį), Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymą (papildant 9 straipsnį) ir Augalų veislių apsaugos įstatymą (papildant 37 straipsnį (e) punktu). Iš principo, siūloma nuostata yra panaši į ATGTĮ 103 straipsnyje ir Dizaino įstatymo 47 straipsnyje suformuotas nuostatas. Yra numatyta teismui galimybė, laimėjusios bylą šalies prašymu, paskelbti sprendimą, jeigu įrodo tam esant pagrįstą interesą. Teismo sprendimas turi būti paskelbtas per tris mėnesius nuo jo įsigaliojimo.

Prancūzija

Prancūzijoje teisėje teismo sprendimo paskelbimas, kaip teisių gynimo būdas, nėra žinomas. Todėl siekiant įgyvendinti Direktyvos 15 straipsnio nuostatą, yra numatyti papildymai 1992 m. Intelektinės nuosavybės teisių kodekse, tokį gynimo būdą numatant autorių teisėms ir gretutinėms teisėms (papildant L. 331 straipsnio 1 dalį 4 punktu), dizaino ir naudingojo modelio teisėms (papildant L. 521 straipsnį 8 dalimi), patentų teisėms (papildant L. 615 straipsnio 7 dalį 1 punktu), puslaidininkinių gaminių topografijų kūrėjų teisėms (papildant L. 622 straipsnį 7 dalimi), augalų veislių nuosavybės teisėms (papildant L. 623 straipsnio 28 dalį 2 punktu), prekių ženklų teisėms (papildant L. 716 straipsnį 15 dalimi) ir geografinėms nuorodomis (papildant L. 722 straipsnį 7 dalimi). Visoms šioms teisėms buvo suformuota analogiška nuostata, kad teismas, pareiškėjo prašymu, gali taikyti atitinkamas priemones informacijos apie teismo sprendimą skelbimui, įskaitant viso ar dalies sprendimo paskelbimą laikraštyje ar kitomis žiniasklaidos priemonėmis ir tokiais būdais kaip yra nurodyta teismo sprendime. Teismo sprendimo paskelbimas vykdomas pažeidėjo sąskaita.

5. Alternatyviosios priemonės

Direktyvos 12 straipsnyje yra suformuota dispozityvi taisyklė, jog valstybės narės gali numatyti, kad atitinkamais atvejais asmens, kuriam taikomos Direktyvos 10-11 straipsniuose numatytos priemonės (t.y. atkuriamosios priemonės arba draudimai), prašymu kompetentingi teismai galėtų reikalauti sumokėti piniginę kompensaciją

nukentėjusiajai šaliai vietoj minėtų priemonių taikymo, jei tas asmuo veikė netyčia ir ne dėl neatsargumo, jei atitinkamų priemonių taikymas jam sukeltų neproporcingą žalą ir jei piniginė kompensacija nukentėjusiai šaliai yra pakankama. Kaip teigiama 2003 m. sausio 30 d. pateikto Europos Komisijos pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonių ir proceso aiškinamajame rašte¹³⁶, ši nuostata remiasi 1965 m. Vokietijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 101 straipsniu.

Analizuojant Direktyvos 12 straipsnio nuostatą, išskirtinos kelios sąlygos, kurioms esant atsakovo prašymu teismas gali taikyti kompensacijos sumokėjimą.

Pirma, kompensacija taikoma tik vietoj dviejų gynimo būdų - Direktyvos 10 straipsnyje numatytų atkuriamųjų priemonių ir Direktyvos 11 straipsnyje numatytų teismo draudimų.

Antra, alternatyvios priemonės taikomos jeigu atsakovas veikė netyčia ir ne dėl neatsargumo, t.y. jeigu atsakovo veiksmuose nėra kaltės. Minėta, kad atkuriamųjų priemonių ir neteisėtų veiksmų uždraudimo taikymui pakanka neteisėtų veiksmų fakto, todėl yra sąžininga, teisinga ir protinga numatyti kompensacijos sumokėjimą kaip alternatyvią priemonę, kuri būtų taikoma tais atvejais, kai teisių turėtojo teises pažeidusio asmens veiksmuose nėra kaltės.

Trečia, kompensacija kaip alternatyvi priemonė taikoma jei Direktyvos 10 ir 11 straipsnyje numatytų priemonių taikymas atsakovui sukeltų neproporcingą žalą. Vertinant, ar atsakovui atsirastų neproporcinga žalą, turi būti atsižvelgiama, kokie padariniai pažeidėjui atsiras dėl minėtų priemonių vykdymo: ar pažeidėjas dėl to patirs žalą ir kokio dydžio ji būtų, kokią tai turės įtaką turiniams jo interesams. Proporcingumui vertinti turi reikšmės ir pažeidimo sunkumas bei turi būti svarstoma kitokia galimybė pašalinti teisę pažeidžiančius veiksmu¹³⁷.

Ketvirta, piniginė kompensacija nukentėjusiai šaliai turi būti pakankama, t.y. atlyginimas pinigais vietoj neteisėtų kopijų sunaikinimo turi būti priimtinas pačiam nukentėjusiajam. Doktrinoje pripažįstama, kad atlyginimo sumokėjimo priimtinumą turi būti vertinamas atsižvelgiant į tai, ar nukentėjusysis, neesant jo teisių pažeidimui, būtų suteikęs licenciją naudotis tomis teisėmis, kurios buvo pažeistos¹³⁸.

¹³⁶ KOM (2003) 46.

¹³⁷ Plačiau apie proporcingumo kriterijaus taikymą žr. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 303-305.

¹³⁸ Žr. MIZARAS, Vytautas. Intelektinės nuosavybės teisių gyvimo reguliavimo novelos: Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB – materialiniai teisių gynimo būdai, neturintys kompensacinio poveikio (bus išspausdintas, tačiau magistro darbo autorė šį straipsnį naudojo paties straipsnio autoriaus leidimu).

Tik esant visoms išvardintoms sąlygoms bei asmens, kuriam taikomos priemonės, prašymu, teismas gali taikyti alternatyvias priemones.

Minėta, kad Direktyvos nuostata yra dispozityvi, todėl valstybės narės gali nuspręsti, numatyti savo įstatymuose tokias alternatyvias priemones ar ne.

Lietuva

Lietuvos intelektines nuosavybės teises reglamentuojančiuose įstatymuose iki Direktyvos įgyvendinimo nebuvo normos, kuri atitiktų Direktyvos 12 straipsnio nuostatai. Įstatymų leidėjas nusprendė numatyti alternatyvias priemones visoms įstatymų saugomos intelektinės nuosavybės teisėms (alternatyvios priemonės kaip gynimo būdas įtvirtintos ATGTĮ 77 straipsnio 3 dalyje, Dizaino įstatymo 47 straipsnio 3 dalyje, Patentų įstatymo 41 straipsnio 3 pastraipoje, Prekių ženklų įstatymo 50 straipsnio 3 dalyje, Puslaidininkių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 21 straipsnio 3 dalyje ir Augalų veislių apsaugos įstatymo 41 straipsnio 3 dalyje). Įstatymuose numatytos kompensacijos sumokėjimo sąlygos iš esmės nesiskiria nuo sąlygų, numatytų Direktyvos 12 straipsnyje. Sprendimas numatyti alternatyvias priemones, kaip intelektinės nuosavybės gynimo būdą, yra sveikintinas. Toks teisių gynimo reglamentavimas atitinka Direktyvos 3 straipsnio bendruosius įpareigojimus valstybėms narėms, kad numatyti gynimo būdai būtų sąžiningi, teisingi ir proporcingi.

Pastebėtina, kad ATGTĮ 77 straipsnio 3 dalies pirmojo sakinio turinys yra atkartotas atitinkamai 82 straipsnio 3 dalyje. Tai yra perteklinė nuostata, kurios galima būtų atsisakyti.

Skirtingai nei pramoninės nuosavybės apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose, ATGTĮ 77 straipsnio 3 dalies antras sakinyss numato, kad piniginę kompensaciją sumokėjęs asmuo įgyja teisę naudoti kūrinį, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektą. Teisės doktrinoje tokia nuostata aiškinama tuo, kad nukentėjusiosios šalies sutikimas dėl atlyginimo pinigais reiškia ne ką kita, kaip leidimą naudotis jo kūrinium, teisingai už tai atlyginant arba dar kitaip, priverstinę licenciją¹³⁹.

Jungtinė Karalystė

Jungtinėje Karalystėje yra numatyta galimybė vietoj atkuriamųjų priemonių taikyti kompensacijos sumokėjimą. Tokia praktika pirmą kartą buvo suformuota 1895 m. *Shelfer*

¹³⁹ Žr. MIZARAS, Vytautas. Intelektinės nuosavybės teisių gyvimo reguliavimo novelos: Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB – materialiniai teisių gynimo būdai, neturintys kompensacinio poveikio (bus išspausdintas, tačiau magistro darbo autorė šį straipsnį naudojo paties straipsnio autoriaus leidimu).

v *City of London Electric Lighting Co.* byloje, kurioje Anglijos teismas pasakė, kad tam tikrais atvejais galima netaikyti minėtų priemonių, vietoj to nukentėjusiajai šaliai sumokant piniginę sumą: *pirma*, jeigu teisės pažeidimu padaryta ieškovui žala yra mažas; *antra*, ieškovui padarytą žalą galima įvertinti pinigais; *trečia*, padarytą žalą galima adekvačiai kompensuoti nedidele pinigų suma; *ketvirta*, atkuriamosios priemonės pritaikymas pažeidėjui būtų nepakeliamas¹⁴⁰. Alternatyvi priemonė taikoma pažeidėjo prašymu. Škotijos teismas atkuriamųjų priemonių gali netaikyti tais atvejais, kai yra viešasis interesas, arba kai pažeidėjas veikė netyčia ir gera valia. Tokiu atveju vietoj minėtų priemonių pritaikymo teismas gali priteisti tam tikrą piniginę sumą.

Jungtinėje Karalystėje taikomos piniginės kompensacijos sumokėjimo vietoj atkuriamųjų priemonių taikymo sąlygos neatitinka Direktyvos 12 straipsnio nuostatoje numatytų sąlygų, tačiau šis gynimo būdas iš esmės užtikrina pažeidėjo ir nukentėjusiojo teisių interesų pusiausvyrą. Manytina, kad Direktyvoje numatant lankstesnį pažeistų teisių gynimo mechanizmą – galimybę sumokėti piniginę kompensaciją nukentėjusiajam, būtent tokio tikslo ir buvo siekiama. Iš kitos pusės, Direktyvos 12 straipsnyje įtvirtinto gynimo būdo įgyvendinimas valstybėms narėms nėra privalomas.

Vokietija

Minėta, kad Direktyvos projekto aiškinamajame rašte buvo nurodyta, kad Direktyvos 12 straipsnio nuostata remiasi 1965 m. Vokietijos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 101 straipsniu. Atkreiptinas dėmesys, kad Vokietijoje alternatyvių priemonių taikymo galimybė yra numatyta ne tik ATGTĮ 101 straipsnyje, bet ir Dizaino įstatymo 45 straipsnyje. Minėtuose įstatymuose nustatyta, kad pažeidėjas, kai nėra jo kaltės, gali prašyti vietoj intelektinės nuosavybės teisės pažeidžiančių prekių, gamybos priemonių sunaikinimo, perdavimo už atlyginimą, kuris neturi viršyti tokių prekių gamybos išlaidų, nukentėjusiajai šaliai, neteisėtų veiksmų pašalinimo ar nutraukimo, jeigu atsakovui dėl minėtų priemonių atsirastų neproporcingai dideli nuostoliai, nukentėjusiajai šaliai, jeigu pastarajai tai priimtina, atlyginti pinigais. Atlyginimo pinigais dydis tokiu atveju būtų lygus dydžiui atlyginimo, kuris būtų mokamas teisėto naudojimosi kūriniumi atveju. Nukentėjusiosios šalies sutikimas dėl atlyginimo pinigais reiškia leidimą naudotis jo kūriniumi.

Iš principo Vokietijoje alternatyvių priemonių taikymo sąlygos nesiskiria nuo Direktyvoje išvardintų. Kita vertus, šis teisės gynimo būdas Vokietijoje taikomas ne visos intelektinės nuosavybės teisėms, o tik autorių teisėms ir patentų teisėms. Visgi

¹⁴⁰ *Shelfer v City of London Electric Lighting Co.* [1895] 1 Ch 287.

Vyriausybė siūlo nenumatyti alternatyvių priemonių taikymo galimybės kitoms intelektualinės nuosavybės teisėms, atsižvelgiant į tai, kad Direktyvos 12 straipsnio nuostata to imperatyviai nenurodo.

Prancūzija

Prancūzijoje nėra numatyta alternatyvių priemonių, kaip teisių gynimo būdo, taikymo galimybės. Taip pat nėra siūloma tokį gynimo būdą numatyti ateityje. Kita vertus, vadovaujantis proporcingumo principu bei siekiant nukentėjusiojo asmens ir pažeidėjo teisėtų interesų pusiausvyros būtų teigiamai vertintinas įstatymo leidėjo sprendimas numatyti alternatyvias galimybes, įskaitant ir pinigines kompensacijos sumokėjimą, kai nėra pažeidėjo kaltės ir galima neproporcinga nukentėjusiajam žala taikant atkuriamąsias priemones ar neteisėtų veiksmų uždraudimą.

6. Teisė į informaciją

Teisė į informaciją yra reglamentuojama Direktyvos 8 straipsnyje. Tai yra materialinio-teisinio pobūdžio priemonė, teismo taikoma ne galutiniu teismo sprendimu, o intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimo bylos nagrinėjimo metu. Reikalavimas pateikti informaciją laikomas pagalbiniu arba papildomu šalia kitų reiškiamų reikalavimų, nes savarankiškos reikšmės ginant intelektualinės nuosavybės teises neturi, o naudojamas tik tinkamai taikyti kitus reikalavimus. Taigi, tai nėra nauja sankcija pažeidėjui už padarytą teisės pažeidimą, o tik priemonė nukentėjusiajam kuo veiksmingiau apginti savo teises¹⁴¹.

Kaip teigiama Europos Komisijos aiškinamajame rašte, kuriant Direktyvos 8 straipsnio nuostatą buvo pasiremta Vokietijos ir Beneliukso valstybių atitinkama praktika. Ši nuostata susilaukė vieningos pritarimo tiek iš suinteresuotų asmenų, tiek iš Europos Parlamento bei Ekonomikos ir Socialinių reikalų komiteto, kaip reikalingas priemonė kovoti su piratine produkcija.

Direktyvos 8 straipsnis papildė TRIPS sutarties 47 straipsnyje įtvirtintą dispozityvią taisyklę, kad teismo organai turi teisę reikalauti, jog pažeidėjas praneštų teisių turėtojui apie trečiuosius asmenis, dalyvaujančius gaminant ir platinant teises pažeidžiančias prekes ar paslaugas, ir apie platinimo kanalus.

Direktyvos 8 straipsnyje numatyta, kad vykstant procesui dėl intelektualinės nuosavybės teisių pažeidimo ir gavus ieškovo pagrįstą ir proporcingą prašymą, kompetentingos teismo institucijos gali reikalauti pažeidėjo ar kito asmens pateikti

¹⁴¹ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 211-212.

informaciją apie prekių ir paslaugų, pažeidžiančių intelektualinės nuosavybės teises, kilmę ir platinimo kanalus.

Skirtingai nei nustato TRIPS sutarties 47 straipsnis, Direktyvoje teisė suteikti informaciją taikomas tik komerciniu mastu vykdomai veiklai, t. y. vykdant tokiai veiklai, kuria siekiama tiesiogiai ar netiesiogiai gauti ekonominės ar komercinės naudos. Taip pat Direktyvoje, lyginant su TRIPS sutarties nuostata, yra platesnis asmenų, turinčių pareigą pateikti informaciją, ratas. Subjektai, kurie turi pareigą pateikti informaciją, konkretizuojami Direktyvos 8 straipsnio 1 dalyje. Tai pažeidėjas ar kitas asmuo:

- a) kurio žinioje yra komerciniu mastu teises pažeidžiančios prekės;
- b) kuris naudojasi komerciniu mastu teises pažeidžiančiomis paslaugomis;
- c) kuris teikia komerciniu mastu paslaugas, kurios naudojamos teises pažeidžiančiai veiklai;
- d) kuris, aukščiau nurodytų asmenų nurodymu, dalyvavo gaminant ar platinant teises pažeidžiančias prekes arba teikiant tokias paslaugas.

Direktyvos 8 straipsnio 2 dalyje konkretizuojama informacija, kurią įpareigoti subjektai turi pateikti. Tai:

- a) gamintojų, platintojų, tiekėjų ir kitų prekių ir paslaugų ankstesnių valdytojų, taip pat didmenininkų ir mažmenininkų pavadinimus ir adresus;
- b) informaciją apie pagamintų, pateiktų, gautų ar užsakytų prekių kiekį ir sumokėtą už tokias prekes ar paslaugas kainą.

Tai informacija, galinti padėti nustatyti teisių pažeidėjus ir išsiaiškinti padarytus ar daromus teisių pažeidimus.

Direktyvos 8 straipsnio 3 dalyje reglamentuojamas santykis tarp teisės į informaciją nuostatų, numatytų Direktyvos 8 straipsnio 1-2 dalyse, ir atitinkamų valstybių narių įstatymų nuostatų.

Lietuva

Iki Direktyvos įgyvendinimo, teisė į informaciją, kaip teisių gynimo priemonė, Lietuvoje buvo numatyta tik ATGTĮ, Dizaino įstatyme ir Prekių ženklų įstatyme. ATGTĮ 77 straipsnio 2 dalyje buvo nurodoma, kad pažeidėjai, kurie atgamina ar platina neteisėtas kūrinių ar kitų objektų kopijas, pažeidžiančias autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių subjektų teises, teismo reikalavimu privalo nedelsdami suteikti visą informaciją apie tokių kopijų kilmę, ypač apie gamintojų, tiekėjų (platintojų), užsakovų pavadinimus (vardus, pavardes) ir adresus, neteisėtų kūrinių kopijų platinimo kanalus, pagamintų, pateiktų, gautų ar užsakytų neteisėtų kopijų kiekį.

Dizaino įstatymo 47 straipsnio 5 dalyje ir Prekių ženklų įstatymo 50 straipsnio 5 dalyje ši teisių turėtojo teisė buvo reglamentuojama dar siauriau, numatant, kad teismas saugomo objekto savininko prašymu gali įpareigoti atsakovą pateikti informaciją apie gaminių, pažeidžiančių jo teises, kilmę bei jų platinimo būdus.

Atsižvelgiant į tai, kad toks reglamentavimas *visu pirma* yra per siauras, lyginant su Direktyvos 8 straipsnio nuostata, *antra*, teisė į informaciją yra numatyta ne visiems intelektinės nuosavybės teisių turėtojams, buvo padaryti pakeitimai ir papildymai tiek ATGTĮ, tiek kituose pramoninės nuosavybės teisių apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose. Teisė į informaciją, kaip atskiras teisių gynimo būdas, buvo išdėstytas ATGTĮ 79 straipsnyje, Augalų veislių apsaugos įstatymo 41¹ straipsnyje, Dizaino įstatymo 47¹ straipsnyje, Patentų įstatymo 41¹ straipsnyje, Prekių ženklų įstatymo 50¹ straipsnyje, Puslaidininkių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 21¹ straipsnyje.

Lyginant minėtus straipsnius tarpusavyje, pažymėtina, kad reglamentavimas yra panašus, išskyrus 41¹ straipsnio nuostatą Augalų veislių apsaugos įstatyme. ATGTĮ, Dizaino įstatyme, Patentų įstatyme, Prekių ženklų įstatyme, Puslaidininkių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatyme numatyta, kad nagrinėdamas bylą dėl teisių pažeidimo, teismas, remdamasis pagrįstu ieškovo prašymu, teismo proceso metu gali įpareigoti asmenis nedelsiant pateikti informaciją apie prekių ir paslaugų, pažeidžiančių teisių turėtojų teises, kilmę ir platinimo būdus. Tokia informacija apima:

1) gamintojų, platintojų, tiekėjų ir kitų prekių bei paslaugų ankstesnių valdytojų, taip pat didmenine ir mažmenine prekyba užsiimančių asmenų, kuriems buvo skirti nurodyti objektai (paslaugos), vardus (pavadinimus) ir adresus;

2) duomenis apie pagamintų, pateiktų, gautų ar užsakytų prekių kiekį ir kainą, kuri buvo sumokėta ar turėjo būti sumokėta.

Pareikiant šią informaciją, gali būti įpareigoti teisių pažeidėjai, kiti asmenys:

- kurie turi komerciniais tikslais savo žinioje pažeidžiančias prekes,
- kurie komerciniais tikslais naudojami šio pažeidžiančiomis paslaugomis arba
- kurie komerciniais tikslais teikia paslaugas, kurias tretieji asmenys naudoja darydami pažeidimą,
- kurie tokių asmenų nurodymu dalyvauja gaminant ar platinant pažeidžiančias prekes arba teikiant pažeidžiančias paslaugas.

ATGTĮ be minėtos informacijos, teisių turėtojams numato teisę gauti ir duomenis apie naudotus kūrinius ir gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektus, jų panaudojimo mastą, trukmę, naudotojų gautas pajamas ir kitus duomenis, reikalingus atlyginimui apskaičiuoti. Nepaisant to, kad Direktyvos 8 straipsnyje nėra numatyto įpareigojimo

pateikti tokią informaciją, ATGTĮ reglamentavimas atitinka Direktyvos reikalavimus, kadangi: *pirma*, Direktyvos 8 straipsnio 3 dalies (a) punktas leidžia valstybės narėms įstatymuose numatyti platesnes teises į informaciją, t.y. nurodyta, kad teisių turėtojai gali būti suteiktos teisės gauti išsamesnę informaciją; *antra*, Direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje numatyta taisyklė, kad Bendrijos ir valstybių narių teisės aktų nuostatomis, kurios numato palankesnes priemones teisių turėtojams, Direktyva neturi poveikio.

Taip pat ATGTĮ nurodoma, kad pareikiant minėtą informaciją, gali būti įpareigoti teisių pažeidėjai, kiti asmenys tiek, kiek tai kiek tai neprieštarauja nuostatomis dėl parodymų prieš save, savo šeimos narius ar artimuosius giminaičius davimo ir dėl informacijos šaltinių arba asmens duomenų tvarkymo slaptumo. Tokia išlyga įstatyme padaryta atsižvelgiant į Direktyvos 8 straipsnio 3 dalį, kurioje nurodoma, jog Direktyva nedraudžia taikyti tų valstybių narių įstatymų normų, kurios leidžia neduoti parodymų prieš save ar savo artimuosius giminaičius bei kurios reguliuoja konfidencialios informacijos šaltinių apsaugą arba asmens duomenų naudojimą.

Augalų veislių apsaugos įstatymo 41¹ straipsnyje, kaip ir kituose intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose, yra numatyta teisė gauti į informaciją. Iki Direktyvos įgyvendinimo, selekcininko, kaip intelektinės nuosavybės teisės subjekto, teisių gynimas, tame tarpe ir teisių turėtojo teisė į informaciją, apskritai nebuvo reglamentuojamas Lietuvos teisėje. Siekiant įgyvendinti Direktyvą, Augalų veislių apsaugos įstatymas buvo papildytas nuostata, kurioje numatyta, kad nagrinėdamas ginčą dėl teisių pažeidimo, teismas, remdamasis ieškovo pagrįstu prašymu, teismo proceso metu gali įpareigoti asmenis nedelsiant pateikti informaciją apie ieškovo teisių pažeidimą ir apie augalų veislių, kurioms suteikta teisinė apsauga, kilmę ir platinimo kelius bei panaudotos tų veislių dauginamosios medžiagos kiekius ir kainas. Kaip matyti iš nurodytos įstatymo normos, teisė suteikti informaciją taikomas nepriklausomai nuo komercinės veiklos tikslų, dalyvaujant darant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą, buvimo. Tai neprieštarauja Direktyvos reikalavimams, kadangi, kaip jau buvo minėta, Direktyva nedraudžia valstybėms narėms numatyti teisių turėtojams palankesnius gynimo būdus, priemones ir procedūras. Iš kitos pusės, Augalų veislių apsaugos įstatyme asmenys, kuriuos teismas gali įpareigoti pateikti informaciją, bei pati informacija, kurią įpareigoti subjektai turi pateikti, nėra konkretizuojama. Todėl toks reglamentavimas laikytinas nepakankamu.

Jungtinė Karalystė

Jungtinėje Karalystėje yra plačiai žinomas ir taikomas *Norwich Pharmacal* teismo nutartis, kuria remiantis teismas gali įpareigoti asmenį pateikti informaciją, tiesiogiai susijusią su ieškiniu. Tai gali būti atitinkamų asmenų vardai (pavadinimai) ir adresai, terminai, prekių ir paslaugų kiekis bei kilmė, dokumentai, susiję su prekių ir paslaugų tiekimu ir pirkimu¹⁴². Ši nutartis kilo iš 1974 m. *Norwich Pharmacal v Customs and Excise Commissioners* byloje suformuotos taisyklės: “Jeigu ne dėl savo kaltės asmuo yra įtraukiamas į kitų asmenų daromą deliktą ir taip palengvina jų daromą pažeidimą, jam gali būti netaikoma teisinė atsakomybė, tačiau jas kyla pareiga pateikti visą informaciją ir atskleisti pažeidėjų asmenybes”¹⁴³.

Skirtingai nei Direktyvoje, *Norwich Pharmacal* teismo nutartis asmenims taikoma, nepriklausomai nuo to, ar pažeidimas padarytas komerciniu mastu ar ne. Be to, teismas gali taikyti minėtą teismo nutartį ne tik vykstant procesui dėl pažeidimo, bet ir prieš prasidedant bylos procesui. Iš kitos pusės, tokia praktika gali būti traktuojama kaip numatanti palankesnes priemones teisių turėtojams (Direktyvos 2 straipsnio 1 dalis).

Škotijos teisėje, skirtingai nei Anglijos ir Velso, teisės į informaciją, kaip teisės gynimo priemonės, nebuvo numatyta. Atsižvelgiant į tai, Intelektinės nuosavybės (įgyvendinimo ir t.t.) 4 reglamentas numatė naujo tipo Škotijos teismo nutartį, taikomą esant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui. Reglamente numatyta, kad ieškovo prašymu teismas gali įpareigoti atitinkamą asmenį atskleisti informaciją apie prekių ar paslaugų, pažeidžiančių intelektinės nuosavybės teises, kilmę ir platinimo kanalus. Teismas tokią nutartį priima jei mano, kad tai yra teisinga ir proporcinga, bei atsižvelgdamas į atitinkamų asmenų teises ir pareigas. Taip pat yra konkretizuojama informacija, kurią įpareigoti subjektai privalo pateikti, bei konkretizuojami tokie subjektai.

Vokietija

Reikalavimas pateikti informaciją (vok. - *Anspruch auf Drittauskunft*) yra numatyta Vokietijos ATGTĮ 101a straipsnyje, Patentų įstatymo 140b straipsnyje, Dizaino įstatymo 46 straipsnyje, Prekių ženklų įstatymo 19 straipsnyje, Naudingųjų modelio įstatymo 24b straipsnyje, Augalų veislių apsaugos įstatymo 37b straipsnyje.

Lyginant su Direktyvos 8 straipsnio nuostata, minėtame reglamentavime yra keletas neatitikimų Direktyvos reikalavimams. Pirma, remiantis minėtu reglamentavimu,

¹⁴² HUNIAR, Kirstin. European Intellectual Property Review, 2006, 28(2), p. 92-98.

¹⁴³ *Norwich Pharmacal v Customs and Excise Commissioners* [1974] AC 133.

įpareigojimas pateikti atitinkamą informaciją yra numatytas tik asmenims, kurie daro pažeidimą. Iš kitos pusės, Vokietijos teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad informacijos galima reikalauti ir iš subjekto, nedarančių neteisėtų veiksmų, tačiau galinčio suteikti informaciją apie kitus galimus pažeidimus, arba jeigu tik norima patikrinti, ar tas subjektas nepažeidžia teisių¹⁴⁴. Antra, privaloma pateikti informacija neapima duomenų apie gautas už atitinkamas prekes ir paslaugas kainas. Pagaliau, teisė į informaciją nėra numatyta geografinių nuorodų teisių turėtojams.

Siekiant įgyvendinti Direktyvą, Vyriausybė siūlo daryti kai kuriuos pakeitimus bei papildymus esančiame reglamentavime, o taip pat geografinių nuorodų teisių turėtojams numatyti teisę į informaciją.

Pirma, įstatymų pakeitimo projekte yra siūloma praplėsti teisę į informaciją, numatant, kad teismas gali įpareigoti pateikti informaciją tiek pažeidėjus, tiek ir trečiuosius asmenis, kurių žinioje yra teisės komerciniu mastu pažeidžiančios prekės, kuris teikia neteisėtoje veikloje naudojamas paslaugas, ar kuris naudojasi tokiomis paslaugomis arba kurį minėtas asmuo nurodė kaip dalyvaujantį prekių gamyboje, platinime ar paslaugų teikime.

Antra, be anksčiau išvardintų duomenų, kuriuos privalo pateikti asmuo - gamintojų, tiekėjų ir kitų prekių ar paslaugų ankstesnių valdytojų, taip pat verslo klientų vardus (pavadinimus) ir adresus, informaciją apie pagamintus, pristatytus, gautus ar užsakytus kiekius, Vyriausybės pateiktame įstatymų pakeitimo projekte numatyta teismui galimybė įpareigoti asmenis pateikti ir duomenis apie kainas, kurios buvo sumokėtos už atitinkamus produktus.

Trečia, numatyta nuostata, kad jeigu tokia informacija gali būti gauta tik pasinaudojus telekomunikacijų srautų duomenimis (vok. - *Verkehrsdaten*) (remiantis Vokietijos telekomunikacijos įstatymo 3 straipsniu), pareiškėjas, norėdamas gauti šiuos duomenis, turi pareikšti specialų reikalavimą teisėjui. Tokia nuostata reiškia, jog vykstant procesui dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo ir gavus ieškovo pagrįstą ir proporcingą reikalavimą, teismas gali įpareigoti, kad informacija apie prekių ir paslaugų kilmę ir platinimo kanalus būtų pateikta išanalizavus telekomunikacijų srautų duomenis. Iš vienos pusės, Direktyvos 8 straipsnio 3 dalies (a) punktas leidžia valstybės narės numatyti nacionaliniuose įstatymuose platesnes teises į informaciją, todėl tokios teisės nustatymas neprieštarauja Direktyvos 8 straipsniui. Iš kitos pusės, tokia nuostata gali būti pritaikoma autorių teisių pažeidimams elektroninėje erdvėje, tačiau numatyti analogišką

¹⁴⁴ MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 217.

taisyklę patentų, prekių ženklų, naudingojo modelio, geografinių nuorodų teisėms, abejotina ar yra tikslinga.

Prancūzija

Analogiškos gynimo priemonės kaip teisė į informaciją Prancūzijos teisėje nėra įtvirtinta. Tačiau, kaip jau buvo pažymėta anksčiau, Prancūzijoje plačiai naudojama *saisie-contrefaçon* priemonė, kuri suteikia teisų subjektui teisę daryti krata tiek pažeidėjo, tiek ir kito asmens patalpose, siekiant surinkti reikiamą informaciją. Toks prašymas teismui atlikti krata neprivalo būti pagrįstas jokiais įrodymais.

Iš kitos pusės, Direktyvos 8 straipsnyje yra pažymėta, kad ieškovo prašymas turi būti pagrįstas ir proporcingas, taip pat taikant šią priemonę turi būti užtikrinta informacijos šaltinių arba asmens duomenų apdorojimo slaptumo apsauga. Nors *saisie-contrefaçon* priemonė yra palankesnė teisių turėtojams nei Direktyvos 8 straipsnio nuostata, kaip jau buvo pažymėta anksčiau, ji neatitinka bendrųjų Direktyvos principų, o taip pat ir 8 straipsnio reikalavimų.

Siekiant tinkamai įgyvendinti Direktyvos 8 straipsnį, siūloma papildyti 1992 m. Intelektinės nuosavybės teisių kodeksą ir numatyti teisę į informaciją visoms kodekso reglamentuojamoms intelektinės nuosavybės teisėms - autorių teisėms ir gretutinėms teisėms, dizaino teisėms, naudingojo modelio teisėms, patentų teisėms, puslaidininkinių gaminių topografijų kūrėjų teisėms, augalų veislių nuosavybės teisėms, prekių ženklų teisėms ir geografinių nuorodų teisėms. Lyginant Direktyvos 8 straipsnį su nuostatomis, kuriomis siūloma papildyti Prancūzijos Intelektinės nuosavybės teisių kodeksą, pažymėtina, kad teisės į informaciją reglamentavimas yra identiškas, t.y. numatyti tie patys subjektai, kurie, įpareigojus teismui, turi pareigą pateikti informaciją, ir konkretizuojama informacija, kurią įpareigoti subjektai turi pateikti.

Išvados

1. Direktyva 2004/48/EB skirta pašalinti esminius valstybių narių nacionalinių įstatymų reguliavimo skirtumus, susijusius su intelektinės nuosavybės teisių gynimu.

Šiame darbe apžvelgta Direktyvos priėmimo raida ir teigiama, jog pamatinis Direktyvos 2004/48/EB siekis – užkirsti kelią klastojimui ir piratavimui, kurie kelia rimtą grėsmę valstybių ekonomikai bei sklandžiam Vidaus rinkos funkcionavimui. Darbe parodoma, jog Direktyvoje numatytas gana išsamus (nors ir nepilnas) civilinių intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdų bei priemonių, padedančių užtikrinti materialinį teisinį reikalavimą, sąrašas. Tokiu būdu Direktyva siekia įtvirtinti veiksmingą ir lankstų pažeistų teisių gynimo mechanizmą valstybių narių jurisdikcijoje.

2. Direktyvos nuostatos daugeliu atvejų iš esmės nesiskiria nuo TRIPS sutartyje numatytų atitinkamų nuostatų. Tačiau Direktyva įtvirtina detalesnį atskirų procesinių priemonių bei materialinių teisių gynimo būdų reglamentavimą (turima omenyje, laikinosios apsaugos priemonės, įrodymų užtikrinimo priemonės, reikalavimas pateikti informaciją, žalos atlyginimo klausimai, teismo sprendimo paskelbimas, alternatyviosios priemonės). Taigi, Direktyvoje numatytas gynimo klausimų reglamentavimas yra kokybiškai naujas tarptautinėje teisėje.

3. Lietuvos civilinėje teisėje dauguma Direktyvoje numatytų teisių gynimo būdų ir procesinių priemonių buvo žinomi ir iki Direktyvos įgyvendinimo. Be to išskirtini tokie Direktyvos įgyvendinimo Lietuvoje ypatumai:

3.1. Siekdamas kiek įmanoma tinkamesnio Direktyvos nuostatų įgyvendinimo, Lietuvos įstatymų leidėjas iš esmės dėl visų Direktyvoje numatytų teisių gynimo būdų ir priemonių padarė tam tikrų pakeitimų ir papildymų intelektinės nuosavybės teises reglamentuojančiuose įstatymuose. Dauguma Direktyvos nuostatų formuluočių buvo tiesiog pažodžiui perkeltos į nacionalinę teisę.

3.2. Lietuvos įstatymų leidėjas pasinaudojo proga įtvirtinti intelektinės nuosavybės teisių įstatymuose daugelį dispozityvių Direktyvos nuostatų, kurių įgyvendinimas paliekamas valstybių narių diskrecijai (numatyta įrodymų pakankamumo taisyklė; galimybė skirti pakartotinę nuobaudą už teismo draudimo nesilaikymą; įtvirtintas savarankiškas teisių gynimo būdas – pažeidėjo gautos naudos išieškojimas, taikomas, kai nėra pažeidėjo kaltės; numatyta alternatyvių priemonių taikymo galimybė).

3.3. Siekiant efektyvesnio teisių gynimo, neretai Lietuvoje buvo įtvirtinamos palankesnės teisių turėtojams gynimo priemonės nei reglamentuojama Direktyvoje (teismui numatyta

galimybė taikyti turto areštą, kai pažeidimas padarytas tiek komerciniu tikslu, tiek ir nesiekiant tokio tikslo; reikalavimas uždrausti atlikti neteisėtus veiksmus (prevencinis ieškinys); numatyta galimybė išieškoti iki dviejų kartų didesnę atlyginimą, esant pažeidėjo tyčiai).

3.4. Įgyvendinus Direktyvą, Lietuvos intelektinės nuosavybės teisėje buvo įtvirtinti iš esmės nauji gynimo būdai: teismo sprendimo paskelbimas; alternatyvių priemonių taikymas; numatytas autorinio atlyginimo (licencinio mokesčio) sumokėjimas kaip žalos apskaičiavimo metodas.

3.5. Suvienodintas autorių teisių ir pramoninės nuosavybės teisių gynimo mechanizmas.

4. Lyginant su Lietuva, pastebėti tokie Direktyvos įgyvendinimo dėsningumai, būdingi Jungtinei Karalystei, Vokietijai ir Prancūzijai:

4.1. Nacionalinės teisės pakeitimai susiję tik su imperatyviomis Direktyvos nuostatomis. Kita vertus, kai kurie Direktyvoje numatyti dispozityvūs gynimo būdai yra žinomi ir teismų taikomi analizuojamose valstybėse: pavyzdžiui pažeidėjo gautos naudos išieškojimas, kaip savarankiškas gynimo būdas, taikomas Jungtinėje Karalystėje ir Vokietijoje; alternatyvių priemonių taikymo galimybė įtvirtinta Vokietijos ATGTĮ ir Patentų įstatyme, panašus gynimo būdas yra numatytas ir Jungtinėje Karalystėje.

4.2. Kai kuriais atvejais minėtų valstybių įstatymų leidėjai nėra linkę daryti pakeitimų netgi tada, kai egzistuoja akivaizdus teisių gynimo nuostatų neatitikimas Direktyvos reikalavimams. Pavyzdžiui, Prancūzijoje įrodymams užtikrinti taikoma *saisie contrefaçon* priemonė neatitinka proporcingumo principo bei reikalavimo tinkamai atsižvelgti į konkretaus atvejo specifines ypatybes; taip pat Prancūzijoje neplanuojama jokių pakeitimų, susijusių su gretutinių teisių turėtojams numatyta prezumpcija. Jungtinėje Karalystėje taikomi aukštesni reikalavimai laikinųjų apsaugos ir įrodymų užtikrinimo priemonių taikymo sąlygoms; be to nėra numatyta galimybė taikyti atkuriamąsias priemones asmenims, kurių žinioje yra priemonėms, skirtoms teisės pažeidžiančių prekių gamybai, jeigu nėra šių asmenų kaltės. Vokietijoje nėra taikomos bei siūloma netaikyti ateityje atkuriamųjų priemonių prieš trečiuosius asmenis, kurių žinioje yra neteisėtos kopijos, priemonės ir įranga.

Darytina išvada, kad tokią minėtų valstybių poziciją lemia nusistovėjusi teismų praktika ir gilios šių gynimo būdų bei priemonių taikymo tradicijos, kurias keisti yra vengiama.

4.3. Taikomi ir netradiciniai Direktyvos nuostatų įgyvendinimo būdai. Turima omenyje Jungtinė Karalystė, kuri įgyvendindama šalies teisėje nežinomą žalos apskaičiavimo metodą (autorinio atlyginimo sumokėjimą), įtvirtino pažodinę Direktyvos nuostatą ne

intelektualinės nuosavybės teisių įstatymuose, bet atskirame reglamente, kuriame padaryta išlyga, jog toks reglamentavimas nekeičia dabar esamo žalos kompensavimo mechanizmo. Darbe daroma išvada, jog toks reglamentavimas yra nepakankamas Jungtinės Karalystės įstatymų suderinimui su Direktyvos reikalavimais.

5. Pastebėti Direktyvos įgyvendinimo skirtumai Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje ir Prancūzijoje:

5.1. Jungtinės Karalystės įstatymų leidėjas laikosi pozicijos, kad egzistuojantis teisių gynimo mechanizmas iš esmės atitinka Direktyvos reikalavimus, todėl padaryti tik minimalūs pakeitimai (įgyvendintas iki tol Jungtinei Karalystei nežinomas gynimo būdas - teismo sprendimo paskelbimas; įtvirtintas autorinio atlyginimo sumokėjimas, kaip savarankiškas žalos apskaičiavimo metodas; Škotijoje (kurioje veikia savarankiška teisės sistema) įtvirtinta Direktyvos nuostata, reglamentuojanti teisę į informaciją).

5.2. Vokietijos teisėje dauguma Direktyvoje numatytų gynimo būdų ir priemonių pagal savo esmę yra žinomi ir taikomi. Todėl nacionalinės teisės pakeitimai susiję su atitinkamų nuostatų (įrodymų pateikimas ir įrodymų užtikrinimo ir laikinųjų apsaugos priemonės, atkuriamosios priemonės, teisė į informaciją) reglamentavimo praplėtimu. Taip pat suvienodintas autorių teisių ir pramoninės nuosavybės teisių gynimo mechanizmas.

5.3. Prancūzijos intelektinės nuosavybės teisės kodekse daromi didžiuliai pakeitimai, susiję su naujų teisių gynimo būdų ir priemonių įtvirtinimu. Priežastis – daugelis Direktyvoje numatytų gynimo būdų ir procesinių priemonių nėra žinomi (atkuriamosios priemonės, teismo sprendimo paskelbimas, alternatyvios priemonės, teisė į informaciją, laikinosios apsaugos priemonės). Be to, Prancūzijoje yra labai menkai išvystytas kompensacinių teisių gynimo būdų mechanizmas: taikomas tik tradicinis žalos atlyginimo mechanizmas - civilinė atsakomybė žalos atlyginimo forma.

SANTRAUKA

2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo yra pirmasis teisės aktas Europos Bendrijoje, skirtas pašalinti esminius valstybių narių nacionalinių įstatymų reguliavimo skirtumus intelektinės nuosavybės teisės gynimo srityje.

Šiame darbe analizuojamos Direktyvos 2004/48/EB nuostatos, susijusios su intelektinės nuosavybės teisės gynimo būdais, priemonėmis ir procedūromis, bei vertinamas šių nuostatų įgyvendinimas ES valstybių narių nacionalinėje teisėje. Analizei pasirinkta Lietuva ir ES valstybės narės, turinčios didžiausias šios srities tradicijas ir esminius egzistavimo skirtumus: apsiribota Jungtine Karalyste, Vokietija bei Prancūzija. Darbe nesiekama nagrinėti visų teisinių gynimo būdų ar išsamiai gvildinti teisių gynimo nuostatas ir jų taikymo praktiką analizuojamose valstybėse: pagrindinis dėmesys skiriamas atskirų teisių gynimo būdų ir priemonių esmei atskleisti bei atskirų Direktyvos nuostatų įgyvendinimo vertinimui minėtų valstybių teisėje.

Darbe remtasi tarptautiniais ir regioniniais teisės aktais, nagrinėjamų valstybių įstatymais, teismų praktika, teisės doktrina, Direktyvos ir įstatymų parengiamaisiais darbais; daug dėmesio skirta monografijoms, Lietuvos ir užsienio leidiniuose išspausdintiems moksliniams straipsniams.

Enforcement of Intellectual Property Rights: Peculiarities of Implementation of the Directive 2004/48/EC in the EU Member States

SUMMARY

The Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights is the very first EU legislation aiming to approximate the legislative systems and to assimilate disparities in the field of intellectual property rights enforcement.

In this paper we analyze the provisions of Directive 2004/48/EC related to the measures, procedures and remedies of intellectual property rights enforcement. Also, we evaluate the implementations of these provisions into the national legislatures of the EU Member states. The analysis focuses on Lithuania and some of the EU member states that have old traditions and essential differences on the matter: the United Kingdom, Germany and France. We do not attempt to examine all the civil remedies nor to describe thoroughly the practices of application of the civil remedies in the Member States in question; instead, the main attention in this paper is focused on the revelation of the legal nature of corresponding measures, procedures and remedies, and evaluation of appropriate implementations of Directive's provisions into the selected legislature systems.

The paper references various international, regional and national legislations of the four states, judiciary practices, *travaux préparatoires*, jurisprudence; as well as various studies, papers and publications of Lithuanian and foreign authors.

Literatūros sąrašas

1. Teisės norminiai aktai

1.1. Tarptautinės sutartys

1. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (1C priedas prie 1994 m. balandžio 15 d. Sutarties dėl Pasaulio prekybos organizacijos įsteigimo) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620).

1.2. Europos Sąjungos teisės aktai

1. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo (OL 2004 L 157/45).
2. 1998 m. spalio 15 d. Europos Komisija Žalioji knyga dėl kovos su produktų ir paslaugų klastojimu ir piratavimu Vidaus rinkoje (COM (98) 569).
3. 2000 m. lapkričio 30 d. Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Žaliosios knygos dėl kovos su produktų ir paslaugų klastojimu ir piratavimu Vidaus rinkoje (COM (2000) 789).
4. Europos Komisijos pranešimas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo 2 straipsnio (2005/295/EB).

1.3. Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340).
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262).
3. Lietuvos Respublikos augalų veislių apsaugos įstatymo 1, 2, 4, 5, 18, 19, 24, 26, 29, 37 straipsnių, dešimtojo skirsnio pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. X-862 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 118-4453).
4. Lietuvos Respublikos patentų įstatymo VII skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymas Nr. X-649 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 72-2668).
5. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo dešimtojo skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymas Nr. X-651 (Valstybės žinios, 2006, NR. 72-2670).
6. Lietuvos Respublikos dizaino įstatymo aštuntojo skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymas Nr. X-650 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 72-2669).
7. Lietuvos Respublikos puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 1, 10 straipsnių, VI skyriaus pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas Nr. X-652 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 72-2671).

8. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2, 4, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 22, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 51, 53, 54, 56, 57, 61, 65, 72 straipsnių ir VI skyriaus pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. X-855 (Valstybės žinios, 2006, Nr. 116-4400).
9. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymo Nr. IX-1355 redakcija (Valstybės žinios, 2003, Nr.28-1125).
10. Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4980).
11. Lietuvos Respublikos augalų veislių apsaugos įstatymas (Valstybės žinios, 2001, Nr. 104-3701).
12. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-2844).
13. Lietuvos Respublikos Puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo (Valstybės žinios. 1998, Nr. 59-1655).
14. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas (Valstybės žinios, 1994, Nr. 8-120).

1.4. Jungtinės Karalystės teisės aktai

1. 2006 m. balandžio 29 d. Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės teisių (įgyvendinimo ir t.t.) reglamentai (angl. - *Intellectual Property (Enforcement, etc) Regulations 2006*).
2. 1998 m. gruodžio 17 d. Jungtinės Karalystės civilinio proceso taisyklės (angl. - *Civil Procedure Rules*).
3. 1996 m. Autorių teisių ir gretutinių teisių reglamentai (angl. - *Copyright and Related Rights Regulations 1996*).
4. 1994 m. Prekių ženklų įstatymas (angl. *Trade Marks Act 1994*).
5. 1977 m. Patentų įstatymas (angl. *Patents Act 1977*).
6. 1988 m. Autorių teisių, dizaino ir patentų įstatymas (angl. - *Copyright, Designs and Patents Act 1988*).
7. 1949 m. Registruoto dizaino įstatymas (angl. *Registered Designs Act 1949*).

1.5. Prancūzijos teisės aktai

1. 1998 m. spalio 16 d. Prancūzijos Naujasis civilinis proceso kodeksas (pranc. - *Nouveau code de procédure civil*).
2. 1992 m. liepos 1 d. Prancūzijos intelektinės nuosavybės teisės kodeksas (pranc. - *Code de la propriété intellectuelle du 1er juillet 1992*).

1.6. Vokietijos teisės aktai

1. 1896 m. rugpjūčio 18 d. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas (vok. - *Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. August 1896*).
2. 1877 m. sausio 30 d. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas (vok. - *Zivilprozessordnung vom 30. Januar 1877*).
3. 2004 m. birželio 1 d. Dizaino įstatymas (vok. - *Geschmacksmustergesetz vom 01. Juni 2004*).
4. 1994 m. spalio 25 d. Prekių ženklų įstatymas (vok. - *Markengesetz vom 25. Oktober 1994*).
5. 1987 m. spalio 22 d. Puslaidininkinių gaminių apsaugos įstatymas (vok. - *Halbleiterschutzgesetz vom 22. Oktober 1987*).
6. 1986 m. rugpjūčio 28 d. Naudingųjų modelių įstatymas (vok. - *Gebrauchsmustergesetz vom 28. August 1986*).
7. 1985 m. gruodžio 11 d. Augalų veislių apsaugos įstatymas (vok. - *Sortenschutzgesetz vom 11. Dezember 1985*).
8. 1980 m. gruodžio 16 d. Patentų įstatymas (vok. - *Patentgesetz vom 16. Dezember 1980*).
9. 1965 m. rugsėjo 9 d. Vokietijos Federacinės Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (vok. - *Gezetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte vom 9. September 1965*).

2. Specialioji literatūra

1. Berno konvencijos dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos komentaras. Vilnius: 2001.
2. BRETONNIERE, J.F., CAILAC, C. Collection of evidence and assessment of damages regarding IP rights infringement. In *Building and enforcing intellectual property value*. London: Globe White Page Ltd, 2007, p. 184-188.
3. CAMPBELL, McLachlan. Transnational Applications of Mareva Injunctions and Anton Piller Orders. In *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 36, No. 3 (Jul., 1987), p. 669-679.
4. CORNISH, William R., *et al.* Procedures and remedies for enforcing IPRS: The European Commission's proposed directive. In *European Intellectual Property Review*, 2003, nr. 25 (10), p. 447-449.

5. DREXL, Josef; HILTY, Reto; KUR, Annette. Proposal for a Directive on Measures and Procedures to Ensure the Enforcement of Intellectual Property Rights - A First Statement. In *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2003, nr. 5, p. 530-535.
6. DUISBERG, Alexander; BERENGENO, Robert. The Enforcement Directive and German law: recognised methods for preserving evidence regarding copyright infringement. [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2007-01-16]. Prieiga per internetą: <[http://www.twobirds.com/english/publications/articles/The Enforcement Directive and German law.cf](http://www.twobirds.com/english/publications/articles/The_Enforcement_Directive_and_German_law.cf)>.
7. HUNIAR, Kristin. The Enforcement Directive: the Effects on UK Law. In *European Intellectual Property Review*, 2006, nr. 98(2), p. 92 -99.
8. International Association for the Protection of Intellectual Property. *Questionnaire April 2005: Enforcement of IP Rights. Answer in the name of the French Group*. [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2006-12-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.aippi.org>>.
9. International Association for the Protection of Intellectual Property. *Questionnaire April 2005: Enforcement of IP Rights. Answer of the UK Group*. [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2006-12-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.aippi.org>>.
10. KUR, Annette. The Enforcement Directive - Rough Start, Happy Landing? In *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2004, nr. 7, p. 822-830.
11. LAUŽIKAS, E; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2004. I t.
12. MASSA, Charles-Henry; STROWEL, Alain. The scope of the proposed IP enforcement directive: torn between the desire to harmonize remedies and the need to combat piracy. In *European Intellectual Property Review*, 2004, Nr. 26 (6), p. 244-253.
13. MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
14. MIZARAS, Vytautas. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003.
15. MIZARAS, Vytautas. Prevencinis autorių teisių ir gretutinių teisių gynimas. In *Literatūros, meno ir mokslo kūrinių autorių teisių apsauga*. Konferencijos medžiaga. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 98-124.
16. MIZARAS, Vytautas. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo nuostatų

- įgyvendinimas Lietuvos autorių teisėje. Parengta Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu. [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2006-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.tf.vu.lt>>.
17. MIZARAS, Vytautas. Intelektinės nuosavybės teisių gynimo reglamentavimo novelos europos bendrijos teisėje: pagrindiniai principai. In *Teisė*, 2005, nr. 55, p. 96-126.
 18. MIZARAS, Vytautas. Intelektinės nuosavybės teisių gyvimo reguliavimo novelos: Europos Bendrijos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2004/48/EB – materialiniai teisių gynimo būdai, neturintys kompensacinio poveikio (bus išspausdintas, tačiau magistro darbo autorė šį straipsnį naudojo paties straipsnio autoriaus leidimu).
 19. MIZARAS, Vytautas. Kompensacijos sumokėjimo kaip autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo būdo taikymas. In *Justitia*, 2002, nr. 5-6, p. 18-26.
 20. MUELLER, Philippe. Ex parte search orders for securing evidence of infringement: Implementation process of Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the Enforcement of Intellectual Property Rights. Diploma Thesis 2004/2005. In *The Berkeley Electronic Press*, [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2007-02-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.bepress.com/ndsip/papers/art26>>.
 21. PELENIS, Dainius. Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. In *Teisė*, [interaktyvus]. 2004, nr. 50 [žiūrėta 2007-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/teise/50/straipsniai/str11.pdf>>.
 22. PELENIS, Dainius. Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema. In *Teisė*, 2002, nr. 42, p. 96-106.
 23. SCHÜSSLER-LANGEHEINE, Dirk. How to Obtain Evidence of Patent infringement in Europe -What has changed after the EU Enforcement Directive? In *Cutting-edge patent issues: A Trans-Atlantic view. Konferencijos medžiaga*. Trans-Atlantic Comparative Patent Institute. [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2007-02-10]. Prieiga per internetą: <http://cs.foley.com/06.2689_tacpi/electronic.htm>.
 24. The Patent Office. *Consultation on the UK implementation of the Directive on the enforcement of intellectual property rights (2004/48/EC)* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2006-10-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.ipo.gov.uk/consult-enforcement.pdf>>.
 25. VILEITA, Alfonsas. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.

3. Teismų praktika

3.1. Lietuvos teismų sprendimai

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje „*Nike International Ltd.*“ v. *UAB „Rivona“*, Nr. 3K-3-669/2006, kat. 87.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje *Danijos bendrovės „Kirkbi A/S“* v. *UAB „Legosta“*, Nr. 3K-3-209/2006, kat. 87.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje *M.Baltrušaitis, E.Baleišis, R. Martinavičius, K. Mickevičiaus leidykla „Briedis“* v. *UAB „Saulės spektras“*, Nr. 3K-3-219/2005, kat. 84.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje *R.Paknys v. Sauliaus ir Linos Žukų leidinio „Baltos lankos“ redakcija*, Nr. 3K-3-280/2004, kat. 78.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje *JAV bendrovė „The H.D. Lee Company Inc.“* v. *UAB „Mita“*, Nr. 3K-3-1069/2003, kat. 80.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje *M.A. Mankus v. UAB „Sanda“*, Nr. 3K-3-938/2003, kat. 78.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje *korporacija „Microsoft“* v. *VĮ „JAE“ povandeninio plaukiojimo klubo įmonė „Akvanautai“*, Nr. 3K-3-455/2000, kat. 11.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje *L. Vilčiauskas v. UAB „Birštono mineraliniai vandenys ir Ko“*, Nr.3K-3-154/2000, kat. 11.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje *fotoagentūra „Mauritius“ atstovo Lietuvoje fotoagentūros „Rupinas ir Ko“* v. *UAB „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-3-199/1999, kat. 11.

3.2. Jungtinės Karalystės teismų sprendimai

1. *American Cyanamid v Ethicon Limited* (1975) AC 396.
2. *Anton Piller KG v. Manufacturing Process Ltd.* (1976) Ch. 55; [1976] 1 All E.R.779.
3. *Norwich Pharmacal v Customs and Excise Commissioners* [1974] AC 133.

4. *Mareva Compania Naviera S. A. v. International Bulk Carriers S. A.* (1980) 1 All E.R.213.
5. *Shelfer v City of London Electric Lighting Co.* [1895] 1 Ch 287.

3.3. Vokietijos teismų sprendimai

10. BGH (GRUR 1985, 512 ff. *Druckbalken*).
11. BGH (GRUR 2002, 1045 ff. *Faxkarte*).

4. Travaux préparatoires

4.1. Europos Sąjungos

1. 2003 m. sausio 30 d. Direktyvos projektas dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonių ir proceso siekiant įgyvendinti intelektinės nuosavybės teises (COM(2003) 46).
2. 2003 m. gruodžio 5 d. Europos Parlamento pranešimas dėl Direktyvos projekto dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonių ir proceso siekiant įgyvendinti intelektinės nuosavybės teises (A5-0468/2003).
3. 2005 m. liepos 12 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ir Tarybos pamatinio sprendimo dėl bausmių sistemos stiprinimo kovojant su intelektinės nuosavybės pažeidimais (KOM(2005) 276).
4. 2006 m. balandžio 26 d. Europos Komisija iš dalies pakeistas pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą (KOM (2006) 168).

4.2. Lietuvos Respublikos

1. 2006 m. gegužės 10 d. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas išvada „Dėl Lietuvos Respublikos dizaino įstatymo aštuntojo skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymo projekto (XP-1027)“.
2. 2006 m. gegužės 10 d. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas išvada „Dėl Lietuvos Respublikos patentų įstatymo VII skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymo projekto (XP-1026)“.
3. 2006 m. gegužės 10 d. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas išvada „Dėl Lietuvos Respublikos puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo 1, 10 straipsnio, VI skyriaus pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymo projekto (XP-1029)“.

4. 2006 m. gegužės 10 d; Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas išvada „Dėl Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo dešimtojo skirsnio pakeitimo ir įstatymo priedo papildymo įstatymo projekto (XP-1028)“.

4.3. Vokietijos

1. Gesetzentwurf der Bundesregierung. *Entwurf eines Gesetzes zur Verbesserung der Durchsetzung von Rechten des geistigen Eigentum*. [interaktyvus]. 2007-01-26 [žiūrėta 2007-02-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.bmj.bund.de/files/-/1727/RegE%20Durchsetzungsrichtlinie.pdf>>.

4.4. Prancūzijos

1. Ministère de l'économie, des finances et de l'industrie. *Projet de loi de lutte contre la contrefaçon*. [interaktyvus]. 2007-02-02 [žiūrėta 2007-02-30]. Prieiga per internetą: <http://www.industrie.gouv.fr/infopres/presse/contrefacon_pjl_2007.pdf>.

4.5. Jungtinės Karalystės

1. Explanatory Memorandum to the Intellectual Property (Enforcement, etc) Regulations 2006, 2006 No. 1028. [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2007-01-30]. Prieiga per internetą: <http://www.opsi.gov.uk/si/em2006/uksiem_20061028_en.pdf>.
2. Department for Constitutional Affairs (Northern Ireland Court Service), Explanatory Memorandum to the Rules of the Supreme Court (Northern Ireland) (Amendment no. 3) 2006, Statutory Rule 2006 No. 486. [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2007-01-30]. Prieiga per internetą: <http://www.opsi.gov.uk/sr/em2006/nisrem_20060486_en.pdf>.